

לקוטי תורה • פרשת ואתחנן • מאמר 8

וזאת המצוה אשר צוה ה' כו'

”וזאת המצווה אשר ציווה הוי'...”

המצוות “עושות” את גן עדן בכך שהן ממשיכות את האור המקיף לכל העולמות (סובב כל עלמין) אל תוך האור הממלא כל העולמות (ממלא כל עלמין), והתורה היא שמעבירה המשכה זו אל המעשה הגשמי. מכיוון שהמצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים שהועלו מקליפת נוגה, הן זקוקות לשמירה כפולה: התורה שבכתב מבפנים והתורה שבעל פה מבחוץ; ועל שתיהן להישען על יראת ה' ועל אהבה פנימית אליו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/vaeschanan/8

הנקודה

המצוות "עושות" את גן עדן בכך שהן ממשיכות את האור המקיף לכל העולמות (סובב כל עלמין) אל תוך האור הממלא כל העולמות (ממלא כל עלמין), והתורה היא שמעבירה המשכה זו אל המעשה הגשמי. מכיוון שהמצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים שהועלו מקליפת נוגה, הן זקוקות לשמירה כפולה: התורה שבכתב מבפנים והתורה שבעל פה מבחוץ; ועל שתיהן להישען על יראת ה' ועל אהבה פנימית אליו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הפסוקים שלפני קריאת שמע מעוררים שתי שאלות: מדוע התורה מדברת פעמיים על "שמירה", ומדוע המצוות שנוהגות בכל מקום הן "לעשות בארץ". ה"ארץ" היא גן עדן, שהנשמות, בהיותן נבראים, אינן יכולות ליהנות ממנו בכוחות עצמן; המצוות "עושות" אותו בכך שהן ממשיכות אליו את הרצון העליון, סובב כל עלמין, אל תוך ממלא כל עלמין. זהו הייחוד שאומרים לפני כל מצווה, נוסח כל ברכה ומשמעות קריאת שמע: "הוי אלקינו" הוא סובב, ו"הוי אחד" הוא גילוי בתוך העולם המחולק. העולם הזה, שבו סובב מתגלה ואפשר לעשות תשובה, הוא המקום המתאים לכך, והנשמה יורדת אליו כדי לעבוד את ה' בכוח גדול יותר של בעל תשובה. ההמשכה נעשית באמצעות התורה, שנותנת חיות למצוות כפי שמזון נותן חיות לאדם. מכיוון שהמצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים שהועלו מקליפת נוגה, הן זקוקות לשמירה, כשם שבעל תשובה זקוק לגדר חזקה יותר. שמירה זו היא התורה שבעל פה, בית המקיף את לבושי המצוות, שפסיקותיה מרחיקות את הכוחות החיצוניים; אך היא מועילה רק כאשר הלימוד נשען על יראת ה' ואהבתו.

מבנה

1	שתי שאלות, וגן עדן כ"ארץ"
מדוע "שמירה" נאמרת פעמיים, ומדוע "לעשות בארץ"? גן עדן נקרא ארץ; הנשמות אינן יכולות ליהנות מאלקות בכוחות עצמן, ולכן המצוות "עושות" את גן עדן. מוצגות שתי דרגות של אור אלקי, החל מממלא כל עלמין — החיות הממלאת כל נברא במידה מדודה.
2	סובב, הקדוש והייחוד
ממלא הוא השכינה השורה בתוך העולמות; סובב הוא אותו אור עצמו ללא חלוקה, "הקדוש", מובדל. באמצעות המצוות וברכותיהן, סובב נמשך לגילוי בתוך ממלא, והדבר מוסיף אור בגן עדן.
3	קריאת שמע וירידת הנשמה
"הוי אלקינו" הוא סובב, ו"הוי אחד" הוא גילוי בעולם המחולק. האהבה שעליה מצווה קריאת שמע היא הכמיהה לגילוי הזה, שההסתר והיצר הרע מעצימים; לכן הנשמה יורדת לעולם כדי לעבוד את ה' כבעל תשובה.
4	העולם הזה — מקומו של סובב
אהבה בלי גבול והמשכת עצמות ה' שייכות ל"היום", העולם הזה, שבו סובב מתגלה ואפשר לעשות תשובה. הרצון העליון שורה במצוות גשמיות, בצדקה ובמאה ברכות בכל יום.

הפסוק מבקש "רק" את היראה התחתונה, הבאה ממלא. היראה העליונה, הבאה מסוכב, מתגלית באמצעות לימוד התורה, כפי שהיה במתן תורה.

שורש המצוות, הרצון העליון, מגיע למעשה רק באמצעות לימוד התורה, כשם שהדיבור מעביר את הרצון אל העשייה: "החכמה תחיה את בעליה". לכן "לעשות בארץ" פירושו המשכת סוכב אל ממלא ואל גן עדן, בעיקר באמצעות קריאת שמע.

המצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים שמקורם בקליפת נוגה; לאחר שהועלו, בדומה לבעל תשובה או לניצוצות שנפדו, הם זקוקים לשמירה נוספת כדי שהכוחות החיצוניים לא יינקו מהם. בפועל, פירוש הדבר לקיים את המצווה בלי סיפוק עצמי או כוונה צדדית.

"שמור — זו משנה". אם המצוות הן לבושים, התורה שבעל פה היא הבית: חומרותיה ופסיקותיה הן חומה הנמשכת מכוונות הגבורה העליונים, ודבר ה' שפני החכם מרחיק את הכוחות החיצוניים. אך בניית הבית מחייבת אהבת ה' תחילה.

השמירה תלויה ביראה וברצון הלב, ההופכים את דיבורו של האדם לכלי לדבר ה'. הפסוקים נקראים כסדרם: תחילה המשכת סוכב אל ה"ארץ", ואחר כך שמירה כפולה — מבפנים באמצעות התורה שבכתב ומבחוץ באמצעות התורה שבעל פה.

יראה תתאה ויראה עילאה יראה תתאה ויראה עילאה

היראה התחתונה באה מה' כפי שהוא ממלא את העולמות, והיא כל מה שהפסוק "מבקש". היראה העליונה באה מגילוי סוכב ומתגלית באמצעות לימוד התורה, כמו במתן תורה.

קליפת נוגה קליפת נוגה

תחום המעורב משוב ומרע, שממנו מקבלים הדברים הגשמיים את חיותם. מכיוון שהדברים המשמשים למצוות באים ממנו, הם זקוקים לשמירה גם לאחר שהועלו לקדושה.

שמירה שמירה

ההגנה שהמצוות זקוקות לה כדי שהכוחות החיצוניים לא יינקו מהן. היא נעשית באמצעות התורה שבעל פה, ה"בית" המקיף את לבושי המצוות, ובאמצעות קיום המצווה בלי אינטרס אישי.

תשובת הגדר תשובת הגדר

התרחקות מן הרע עד לקצה, כך שאפילו לא רוצים לחטוא. בעל תשובה זקוק לכך יותר ממי שלא חטא מעולם, וכך גם הניצוצות שהועלו באמצעות המצוות.

האור הממלא כל העולמות (ממלא כל עלמין) ממלא כל עלמין

החיות האלקית כפי שהיא נכנסת לכל נברא במידה מדודה: יותר בצמחים מאשר באבנים, ויותר בשרפים מאשר באופנים. זהו "כבודו" והשכינה שלו, השורה בתוך העולמות כמו נשמה בגוף.

האור המקיף לכל העולמות (סוכב כל עלמין) סוכב כל עלמין

אותו אור אין סוף הנמצא בכל העולמות במידה שווה, בלי גילוי או חלוקה, "כעגול" שבו העליון והתחתון שווים. הוא נקרא "הקדוש", מובדל, והוא הרצון העליון שהוא שורש המצוות.

ייחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתו ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה

המשכת סוכב לגילוי בתוך ממלא. זו הכוונה שאומרים לפני כל מצווה, משמעות "ברוך אתה הוי" ומשמעות "הוי אחד".

גן עדן העליון והתחתון גן עדן העליון והתחתון

גן עדן התחתון הוא השכר על קיום המצוות, והעליון — על הכוונה הפנימית שבהן ועל התורה. הנשמות נהנות שם מאלקות רק מפני שהמצוות ממשיכות אליו את הרצון העליון.

קטע 1 • 11

שתי שאלות, וגן עדן כ"ארץ"

1 וזאת המצוה¹ אשר צוה ה' כו'. לעשות בארץ כו' למען תירא את² ה' אלהיך לשמור את כל חקותיו כו'

"וזאת המצוה אשר ציווה הוי" וכו', "לעשות בארץ" וכו', "למען תירא את ה' אלקיך לשמור את כל חוקותיו" וכו';

המאמר פותח בדברים ו, א-ב, הפסוקים שלפני קריאת שמע: משה אומר לישראל שהמצווה שהוא מלמד אותם היא "לעשות בארץ", כדי שייראו את ה' וישמרו את חוקותיו. המילים "לעשות בארץ" ו"לשמור" הן שהמאמר מבקש להסביר.

ושמעת ישראל ושמרת לעשות³ כו' שמע ישראל⁴ ה' אלהינו ה' אחד.⁵ הנה צריך להבין כפל השמירות לשמור ושמרת.

"ושמעת ישראל ושמרת לעשות" וכו'; "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד". והנה צריך להבין את הכפילות בשמירה: "לשמור" ו"ושמרת".

הפסוק הבא מוסיף "ושמרת לעשות", ואחריו באה קריאת שמע עצמה. השאלה הראשונה היא מדוע התורה מזכירה שמירה פעמיים: "לשמור" בפסוק ב ו"ושמרת" בפסוק ג.

גם הנה וזאת המצוה קאי על פרשת ק"ש [קריאת שמע] שלאחריי [שלאחריה] שמע ישראל וא"כ מהו לעשות בארץ.

גם, הנה "וזאת המצווה" מתייחס לפרשת קריאת שמע שבאה אחריו, "שמע ישראל"; ואם כן, מה פירוש "לעשות בארץ"?

שאלה שנייה: "וזאת המצווה" פותח את פרשת קריאת שמע שבאה אחריו. מדוע, אם כן, נאמר "לעשות בארץ", כאילו המצוות האלה תלויות בארץ ישראל?

שהרי כל המצוות הכתובים בפ' שמע ודברת במ⁶ כו' וקשרתם⁷ כו' הן חובת הגוף ונוהג בין בארץ⁸ בין בחו"ל [בחוץ לארץ].

שהרי כל המצוות הכתובות בפרשת שמע — "ודיברת במ" וכו', "וקשרתם" וכו' — הן חובות המוטלות על האדם, ונוהגות בארץ וגם בחוץ לארץ.

המצוות שבפרשת שמע, כגון לימוד תורה — "ודיברת במ" — ותפילין — "וקשרתם" — הן חובות המוטלות על האדם, ולא על הקרקע. התלמוד פוסק שמצוות כאלה נוהגות בכל מקום, בארץ ישראל ובחוץ לארץ, ולכן הביטוי "בארץ" נראה לכאורה לא במקומו.

אך הנה גי'ע [גן עדן] נקי ארץ⁹ וכמארזל כ"י [כנסת ישראל] יש להם חלק לעוה"ב [לעולם הבא]¹⁰ שנאמר ועמך כו' לעולם יירשו ארץ^{11,12} (בישעיה ס"י סמ"ך כ"א) שגי'ע [שגן עדן] התחתון הוא שכר מעשה המצות.

אבל הנה גן עדן נקרא "ארץ", וכמאמר רבותינו זיכרונם לברכה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר: 'ועמך וכו', 'לעולם יירשו ארץ' (ישעיהו, פרק ס', פסוק כ"א); שכן גן עדן התחתון הוא שכר על קיום המצוות.

כאן מתחילה התשובה: "ארץ" יכולה לציין את גן עדן, גן העדן הרוחני של הנשמות. המשנה מוכיחה את האמירה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" מן הפסוק "לעולם יירשו ארץ", ולכן "ארץ" שם פירושה שכר הנשמה; אדמו"ר הזקן מוסיף שגן עדן התחתון הוא השכר על קיום המצוות בפועל.

(וע' בהרמב"ם [בהרבי משה בן מימון] פ"ח מהל' [מהלכות / מהלכה] תשובה ה"ז [הרי זה]¹³. ועמ"ש בד"ה וישב יעקב^{14,15} בענין ב"פ [ב' פעמים] בארץ הנאמר באותו פסוק)

(וראה ברמב"ם, פרק ח מהלכות תשובה, הלכה ז. וראה מה שכתוב בדרוש המתחיל "וישב יעקב", בענין "בארץ" שנאמר פעמיים באותו פסוק.)

שתי הפניות בסוגריים. בהלכה המצוטטת מתאר הרמב"ם את געגועיו של דוד המלך לחיי העולם הבא במילים "לראות בטוב ה' בארץ החיים"; והדרוש "וישב יעקב" בתורה אור עוסק בכפל הביטוי "בארץ" בבראשית לז, א: "בארץ מגורי אביו, בארץ כנען".

אבל גי'ע [גן עדן] העליון הוא שכר כוונת המצות והתורה וע"ז נאמר מי יעלה בהר^{16,17,18,19,20,21} ה' כו' נקי כפים²² כו' יעלה בחי' עליות בשבתות ור"ח [וראש חודש] כו' אבל גן עדן העליון הוא שכר על כוונת המצוות והתורה, ועל כך נאמר: "מי יעלה בהר הוי"ו וכו', "נקי כפיים" וכו'. "יעלה" — זו בחינת העליות בשבתות ובראשי חודשים וכו'.

יש גם גן עדן עליון, שהוא השכר על הכוונה הפנימית בקיום המצוות ועל לימוד התורה. אדמו"ר הזקן מפרש את "מי יעלה בהר ה'?" שבתהילים כד כמתייחס לעליות הנשמות בשבת ובראש חודש, המתוארות במקורות שבסוגריים הבאים.

(ע"י מענין מי יעלה ברבות^{23,24} פ' וזאת הברכה.²⁵ חיי שרה פנ"ט.²⁶ וישלח פ"ב [פרק ב']. זח"א [זהר חלק א] וירא צי"ט²⁷ א' ק' ב'.²⁸ קכ"ג סוף ע"ב [סוף עמוד ב]²⁹ מקץ ר"א³⁰ א' תזריע מ"ה סע"ב [סוף עמוד ב]³¹ משפטים ק"כ ב'.^{32,33})

(ע"י בענין "מי יעלה" ברבות, פרשת וזאת הברכה; חיי שרה, פרשה נ"ט; וישלח, פרשה פ"ב. וזהר, חלק א, וירא צי"ט ע"א, ק' ע"ב; קכ"ג סוף ע"ב; מקץ ר"א ע"א; תזריע מ"ה סוף ע"ב; משפטים ק"כ ע"ב.)

ההערה מונה מקורות שבהם נדרש הפסוק "מי יעלה". מדרש רבה מחיל אותו על משה, אברהם ויעקב, ובמקומות בזהר הוא נדרש על הנשמה לאחר צאתה מן הגוף: לא לכל נשמה ניתן הנתיב כלפי מעלה, ומי שעולה צריך שיהיו לו "ידיים נקיות", שלא טימאו את הגוף.

ועיין עוד מענין העלייה בשבתות ור"ח [וראש חודש] וירא קט"ז³⁴ אי תרומה קניו³⁵ בע"ב נשא קמ"ה^{36, 37} אי ועיין בגמרא פ"ז [פרק ז'] דב"מ [דבבא מציעא] דפ"ה ע"ב כי סלקי למתיבתא דרקיע³⁸ (א)

ועיינו עוד בענין העלייה בשבתות ובראשי חודשים: Vayera 116a; Terumah 156b; Naso 145a. ועיינו בגמרא, פרק 7 של Bava Metzia, 85b: "כאשר הם עולים לישיבה של מעלה".

הקטעים הנוספים בזהר מתארים את נשמות הצדיקים העולות בשבת ובראש חודש לחזות בכבוד אדונם. גם הגמרא בבבא מציעא מספרת על חכמים ש"עולים לישיבה של מעלה".

אך הנה להיותן שהנשמות הם מחודשים ונבראו מאין ליש ואיל תוכל להשגי תענוג אלקות להיות נהנין מזיו³⁹ ע"ז נאמר לעשות בארץ לעשות לשון תיקון

אולם, מאחר שהנשמות הן ברואים שנתחדשו ונבראו מאין ליש, אינן יכולות להשיג את תענוג האלקות וליהנות מהזיו; על כך נאמר "לעשות בארץ": "לעשות" הוא לשון של תיקון,

כאן מוסבר מדוע נדרשות המצוות לשם גן עדן. הנשמות הן נבראים, שנוצרו מאין והיו למציאות, ולכן אינן יכולות מצד עצמן לתפוס וליהנות מהאלקות — מ"זיו השכינה" שהגמרא אומרת שהצדיקים נהנים ממנו. לכן נאמר בפסוק "לעשות בארץ": כאן "לעשות" פירושו לתקן ולהשלים, ולהפוך את גן עדן למקום שבו הנשמות יכולות ליהנות מהזיו הזה.

כמו ועשתה את צפרניה⁴⁰ שישאל ממשיכים את הזיו להיות נהנין כו' וכמ"ש וינחהו בג"ע [בגן עדן] לעבדה⁴¹ ולשמרה כו' לעבדה זו רמ"ח מ"ע [מצות עשה]⁴² כו'

כמו בפסוק "ועשתה את צפרניה"; כלומר, ישראל ממשיכים את הזיו כדי שיוכלו ליהנות [ממנו] וכו'. וכמו שנאמר: "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" וכו': "לעבדה" — אלו רמ"ח מצוות עשה וכו'.

שהמילה "לעשות" יכולה להתפרש כהשלמה, עולה מהפסוק על אשת יפת תואר: "ועשתה את צפרניה", כלומר, תטפח אותן. כך גם אדם הונח בגן עדן "לעבדה ולשמרה", והזהר מפרש שהכוונה לרמ"ח מצוות עשה, ואילו "לשמרה" מכוון למצוות לא תעשה: המצוות הן שמפתחות את גן עדן.

שע"י המצוות ממשיכים את הזיו ועונג העליון ועושין את בחי' ג"ע [גן עדן] (ועמ"ש מזה בד"ה אז ישיר כו' עלי באר⁴³ בענין מעין גנים ובד"ה כי כארץ תוציא צמחה)⁴⁴

שעל ידי המצוות ממשיכים את הזיו ואת התענוג העליון, ובכך עושים את בחינת גן עדן. (ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אז ישיר" וכו', "עלי באר", בענין "מעין גנים", ובמאמר המתחיל "כי כארץ תוציא צמחה".)

על ידי קיום המצוות האדם ממשיך את הזיו ואת התענוג העליון, וכך "עושה" את גן עדן. הסוגריים מפנים לשני מאמרים נוספים בלקוטי תורה המרחיבים בעניין זה.

וזהו ענין לשם יחוד קוב"ה [קודשא בריך הוא] שאומרים לפני כל מצוה ומצוה⁴⁵ דהנה נודע שיש ב' בחי' בהשתלשלות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע וכמ"ש תרי קראי כתוב א' אומר מלא כה"כ [כל הארץ כבודו] דמשמע כבודו וזיו בחי' לכוש מאני מכבדותא⁴⁶ ולא עצמותו ית'.

וזהו ענין "לשם יחוד קודשא בריך הוא", שאומרים לפני כל מצוה ומצווה. שכן ידוע שיש שתי בחינות בהשתלשלות: ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין, וכמו שנאמר בשני פסוקים. פסוק אחד אומר "מלא כל הארץ כבודו", ומשמע שמדובר בכבודו ובזיו — בבחינת לכוש, "בגדים מכבדים" — ולא בעצמותו יתברך.

אותו רעיון מסביר את הנוסח "לשם יחוד קודשא בריך הוא" שאומרים לפני קיום מצווה. כדי לבאר זאת מביא אדמו"ר הזקן שני פסוקים: "מלא כל הארץ כבודו" מתייחס רק ל"כבודו" של ה', לזיו, שהוא כמו לכוש; הגמרא מספרת שרבי יוחנן כינה את בגדיו "מכבדי", ומכאן הביטוי "בגדים מכבדים".

וכתוב א' אומר את השמים ואת הארץ אני מלא.⁴⁷ אני דייקא עצמותו (ועמ"ש מזה בד"ה אני לדודי)⁴⁸ אך ופסוק אחד אומר: "את השמים ואת הארץ אני מלא" — דווקא "אני", כלומר עצמותו. (ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אני לדודי".) אולם,

לעומת זאת, הפסוק בירמיהו אומר: "אני מלא את השמים ואת הארץ" — "אני" פירושו עצמותו ממש של ה', הנמצאת בכל מקום. במאמר "אני לדודי" בלקוטי תורה נערכת הבחנה מפורטת בין שני הפסוקים; המילה "אולם" מובילה להסבר של כל אחת מהבחינות.

הנה כי מכה"כ [מלא כל הארץ כבודו] היינו ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שהוא בחי' החיות הנתפס תום עלמין להחיותן שהחיות מתמעט מיעוט אחר מיעוט עד בחי' דומם הוא חיות מועט היותר אחרון ובצומח החיות יותר מרובה

[הכוונה היא] ש"מלא כל הארץ כבודו" עניינו ממלא כל עלמין — בחינת החיות הנתפסת בתוך העולמות ומחיה אותם. החיות הולכת ומתמעטת, מיעוט אחר מיעוט, עד לבחינת הדומם, שבו החיות מועטה ביותר, המדרגה האחרונה; ואילו בצומח החיות מרובה יותר,

ה"כבוד" שממלא את הארץ הוא ממלא כל עלמין: החיות הנתפסת בכל נברא ומחיה אותו לפי יכולתו. חיות זו מתמעטת שלב אחר שלב: הדומם מקבל את המעט ביותר, ואילו הצמחים מקבלים יותר.

ולכן הוא צומח כו' שהחיות מתמעט בירידתו למטה מטה וכמ"ש שרפים עומדים ממעל לו⁴⁹ כו' ולכן הוא צומח וכו', כי החיות מתמעטת כשהיא יורדת מטה מטה, וכמו שנאמר: "שרפים עומדים ממעל לו" וכו',

החיות המרובה יותר היא הסיבה לכך שצמחים גדלים, בניגוד לאבנים. אותה התמעטות הדרגתית קיימת גם בקרב המלאכים: השרפים, שעליהם נאמר בישעיהו שהם "עומדים ממעל", נמצאים בדרגה גבוהה יותר.

שמישיגים חיות ואור האלקי שבתוכם משא"כ האופנים וחיות שאין משיגים החיות והאור אלקי שבתוכם יותר מועט ומצומצם

שכן הם משיגים את החיות ואת האור האלקי שבתוכם; ואילו האופנים והחיות אינם משיגים את החיות ואת האור האלקי שבתוכם, [שהם] מועטים ומצומצמים יותר,

השרפים משיגים את האור האלקי שמחיה אותם. האופנים והחיות, דרגות נמוכות יותר של מלאכים, אינם משיגים אותו, מפני שהאור שבתוכם מועט ומצומצם יותר.

ולכן הם ברעש גדול^{50, 51} כו' והי' [והרי זה] כדמיון הנשמה שממלא כל הגוף שהחיות הוא בהתחלקות ושינויים רב ים השכל שורה במוח ודבור בפה ויורד מטה ומתמעט כו'. כח התנועה ביד וכח ההילוך ברגל.^{52, 53, 54}

ולכן הם "ברעש גדול" וכו'. והרי זה דומה לנשמה שממלאת את כל הגוף, שבה החיות מתחלקת ומשתנה בדרכים רבות: השכל שורה במוח, והדיבור בפה, והיא יורדת למטה ומתמעטת וכו' — כוח התנועה ביד וכוח ההליכה ברגל.

מכיוון שאינם משיגים, האופנים והחיות מתוארים בחזון יחזקאל ובברכת הבוקר שלפני קריאת שמע כמי שנעים "ברעש גדול". הנשמה שבגוף היא המשל לכך: נשמה אחת ממלאת את כל הגוף, אך כל איבר מקבל מידה שונה של חיות — השכל במוח, הדיבור בפה, התנועה ביד וההליכה ברגל.

קטע 2 • 211-4

סובב, הקדוש והייחוד

2 ובחינת החיות שבבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] נק' בשם שכינתו לשון ושכנתי בתוכם⁵⁵ כו' שהחיות מתלבש בעלמין כנשמה המתלבשת בגוף כו'

בחינת החיות שבבחינת ממלא כל עלמין נקראת "שכינתו", מלשון "ושכנתי בתוכם" וכו', שכן החיות מתלבשת בעולמות כמו נשמה המתלבשת בגוף וכו'.

החיות של ממלא כל עלמין, שנכנסת לעולמות ושורה בתוכם כמו נשמה בגוף, נקראת "שכינתו". המילה באה מהשורש שכן, כלומר לשכון, כמו בפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ובחי' סוכ"ע הוא גי' חיות ואור א"ס בתוך כל העולמות אלא שאינו בבחי' גילוי והתחלקות ריבוי ומיעוט שהחיות ההוא שוה ומשוה קטן וגדול⁵⁶ כו'

בחינת סובב כל עלמין היא גם חיות ואור אין סוף בתוך כל העולמות, אלא שאינה מתגלה ואינה מתחלקת ליותר ולפחות; שכן החיות הזאת שווה ומשווה קטן וגדול וכו'.

סובב כל עלמין הוא גם חיות אלוקית ואור אין סוף הנמצאים בתוך כל העולמות; הוא אינו נמצא מחוץ להם במרחב. ההבדל הוא שאינו מתגלה ואינו מתחלק, כך שלנברא אחד יש יותר ולאחר פחות; בלשון הפיוט "ויכולם מאמינים", הוא מתייחס לקטן ולגדול באותה מידה.

ונקי סובב כמו העיגול עד"מ שמעלה ומטה שוים שבחי' זו נקי קוב"ה [קודשא בריך הוא] קדוש ומובדל שאינו נתפס בבחי' עלמין כלל מלשון אל תגע בי

היא נקראת "סובב", בדוגמה של עיגול, שבו מעלה ומטה שווים. בחינה זו נקראת "הקדוש ברוך הוא" — קדוש ומובדל, שכן אינה נתפסת כלל בבחינת העולמות; ["קדוש"] במשמעות "אל תגעי בי",

היא נקראת "סובב" בדוגמה של עיגול, שאין בו נקודה גבוהה או נמוכה מחברתה. בחינה זו נקראת "הקדוש ברוך הוא", מפני ש"קדוש" פירושו מובדל: היא אינה נתפסת כלל בתוך העולמות.

כי קדשתיך⁵⁷ או הגבל את ההר וקדשתו⁵⁸ וכן קדושים תהיו⁵⁹ מובדליי [מובדלים] תהיו שבחי' המובדל ומופרש נקי בלה"ק [בלשון הקודש] בשם קדש.

"כי קדשתיך", או "הגבל את ההר וקדשתו", וכן "קדושים תהיו" [פירושו] "מובדלים תהיו". לכן, הבחינה המובדלת והנפרדת נקראת בלשון הקודש בשם "קדוש".

שלושה פסוקים מלמדים שפירוש המילה "קדוש" הוא מובדל: "אל תגעי בי כי קדשתיך" (בפסוק עצמו כתוב "אל תקרב אליי"), הגבול סביב הר סיני — "הגבל את ההר וקדשתו" — ו"קדושים תהיו", שפירושו "מובדלים תהיו". כך, בלשון הקודש, "קדוש" מציין דבר העומד בנפרד.

3 וזהו ענין לשם יחוד קובה"ו [קודשא בריך הוא ושכינתיה] שע"י המצות ממשיכים בחי' סוכ"ע בחי' קדוש להיות בגילוי בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין].

וזהו עניינה של האמירה "לשם יחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתו": באמצעות המצוות ממשיכים את בחינת סובב כל עלמין, את בחינת "קדוש", להתגלות בבחינת ממלא כל עלמין.

כעת מתבררת האמירה "לשם יחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתו". באמצעות המצוות נמשכת בחינת סובב כל עלמין הקדושה והמובדלת אל תוך ממלא כל עלמין, ושם היא מתגלה — וכך מתייחד "הקדוש ברוך הוא" עם "שכינתו".

וזהו ענין כוונות ברכות המצות בא"י [ברוך אתה ה'] אמ"ה [אלקינו מלך העולם] היינו שבחי' הוי' סוכ"ע יהיה בבחי' ברכה והמשכה בגילוי בבחי' אתה לנוכח ועי"ז נמשך תוספת אור בגי"ע [בגן עדן] וכדלקמן:

וזהו עניינן של הכוונות שבברכות המצוות: "ברוך אתה הוי' אלקינו מלך העולם". כלומר, בחינת הוי', סובב כל עלמין, תהיה בבחינת "ברכה" והמשכה, ותתגלה בבחינת "אתה", בלשון נוכח; ובאמצעות זאת נמשכת תוספת אור בגן עדן, כפי שיתבאר להלן.

גם בברכה הנאמרת על מצווה יש אותה כוונה: "ברוך" פירושו המשכה, "הוי'" היא הבחינה הנעלית של סובב כל עלמין, ו"אתה" פונה אל ה' בלשון נוכח, כביכול כמי שנוכח ומתגלה. הברכה מבקשת אפוא שסובב ימשך ויתגלה, והמשכה זו מוסיפה אור בגן עדן, כפי שסיביר המאמר.

4 קיצור. שע"י המצות ממשיכים תוספת אור בגי'ע [בגן עדן] ע"י שממשיכים מבחי' סוכ"ע בממכ"ע [בממלא כל עלמין]:

סיכום: באמצעות המצוות ממשיכים אור נוסף לגן עדן, על ידי המשכת אור ממדרגת סוכב כל עלמין אל ממלא כל עלמין.

סיכום החלק הראשון: המצוות מוסיפות אור בגן עדן, משום שהן ממשיכות מסוכב כל עלמין, האור המקיף, אל ממלא כל עלמין, האור הממלא את העולמות.

קטע 3 • 51

קריאת שמע וירידת הנשמה

5 ב והנה כללות ענין המשכה זו מסוכב בממלא זהו מבואר בקי"ש [בקריאת שמע] הוי' אלקינו הוי' אחד פ"י הוי' אלקינו הוא בחי' סוכ"ע.

ב. והנה, כללות עניין ההמשכה מאור אין סוף המקיף אל האור הממלא מתבאר בקריאת שמע: "הוי' אלקינו הוי' אחד". פירושו של "הוי' אלקינו" הוא בחינת סוכב כל עלמין.

כאן מתחיל החלק השני. ההמשכה של סוכב כל עלמין אל ממלא כל עלמין, בכללותה, באה לידי ביטוי במילים שבקריאת שמע "הוי' אלקינו הוי' אחד": הביטוי הראשון, "הוי' אלקינו", מתייחס לסוכב כל עלמין, האור הנעלה מן העולמות.

והוי' אחד הוא להיות המשכה מסוכ"ע בממכ"ע [בממלא כל עלמין] (וכמ"ש מזה בד"ה לכתתני אחותי כלה) ^{60, 61} כי אחד החי"ת היינו ז' רקיעים וארץ והד' הוא ד' רוחות העולם ^{62, 63}

ו"הוי' אחד" פירושו שתהיה המשכה מסוכב כל עלמין אל ממלא כל עלמין (כפי שמבואר על כך במאמר הפותח במילים "לכתתני אחותי כלה"). שכן במילה "אחד", האות חי"ת מציינת את שבעת הרקיעים ואת הארץ, והאות דל"ת מציינת את ארבע רוחות העולם,

הביטוי השני, "הוי' אחד", מבטא את המשכת סוכב כל עלמין אל ממלא כל עלמין. הדבר נרמז באותיות המילה "אחד": האות חי"ת, שערכה שמונה, מציינת את שבעת הרקיעים ואת הארץ, והאות דל"ת, שערכה ארבע, מציינת את ארבע רוחות העולם. הגמרא מדברת על כך שיש להאריך באמירת המילה עד שממליכים את ה' למעלה, למטה ובארבע הרוחות.

שהוא בחי' התחלקות הנמשך מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] בטלים ונכללים בתוך האלף הוא ההמשכה מסוכ"ע שהוא בלתי התחלקות ע"כ נק' אלף

שהם בחינת ההתחלקות הנמשכת מבחינת ממלא כל עלמין; [הם] מתבטלים ונכללים בתוך האל"ף, שהיא ההמשכה מסוכב כל עלמין, שאינו מתחלק. לכן הוא נקרא אל"ף.

הרקיעים, הארץ והרוחות הם ריבוי מחולק הנמשך מממלא כל עלמין. כולו מתבטל ונכלל באל"ף, שערכה אחד: האור הבלתי מתחלק של סוכב כל עלמין, ולכן האל"ף מייצגת אותו.

(ועמ"ש בד"ה שובה ישראל^{64, 65} גבי אמרו אליו כל)⁶⁶ ומה שנראה העולם ליש ודבר הוא מפני

(ועיינו במה שנכתב במאמר הפותח במילים "שובה ישראל", בעניין "אמרו אליו כל"). והעובדה שהעולם נראה כמציאות ישותית ועצמאית נובעת מכך

במאמר "שובה ישראל" מוסבר הביטוי "אמרו אליו כל": ה' נקרא "כל", משום שאור אין סוף שלמעלה מחכמה כולל את הכול בלי התחלקות. כעת שואל אדמו"ר הזקן: אם הכול בטל בתוך אחדותו של ה', מדוע העולם נראה לנו כמציאות נפרדת ועצמאית?

כי בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] אין מלך בלא עם^{67, 68} כו' ואי לזאת ואהבת לשון אבה הוא רעותא דליבא שהוי' בחי' סוכ"ע יהיה בחי' אלקיך לנוכח בגילוי

שב"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" נאמר שאין מלך בלא עם וכו'. לכן "ואהבת" הוא לשון של רצון, מלשון "אבה": רצון הלב שהוי', בחינת סובב כל עלמין, יהיה בבחינת "אלקיך" — בלשון נוכח ובגילוי,

התשובה קשורה למלכות ה', שעליה משבחים באמירה "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד": "אין מלך בלא עם" — העם מובחן מן המלך, ולכן מלכות מביאה לידי מציאות נבראים שמרגישים את עצמם כנפרדים. משום כך ממשיכה קריאת שמע במילים "ואהבת", שאותן קושר אדמו"ר הזקן למילה "אבה", שפירושה לרצות: כמיהת הלב שהוי', הבחינה הנעלית מן העולמות, יהיה "אלקיך" — נוכח ומתגלה אליך.

(ע"י שמאיר בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שזהו ענין יחוד קוב"ה [קודשא בריך הוא] ושכינתיה) משא"כ בחי' סוכ"ע עצמו בחי' הוי' אלקינו הנאמר בפסוק שמע הוא בחי' העלם כו'.

(על ידי שהוא מאיר בבחינת ממלא כל עלמין, וזהו ענין ייחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתו); ואילו בחינת סובב כל עלמין עצמה, בחינת "הוי' אלקינו" הנאמרת בפסוק "שמע", היא בחינת ההעלם וכו'.

הגילוי הזה מתרחש כאשר סובב כל עלמין מאיר בתוך ממלא כל עלמין; זהו ייחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתו". סובב כל עלמין כשהוא לעצמו, הנקרא "הוי' אלקינו" בפסוק הראשון של קריאת שמע, נותר בהעלם.

בכל לבבך⁶⁹ בשני יצריך^{70, 71} שע"י היצה"ר [היצר הרע] דוקא שהוא בחי' ההעלם וההסתר של אור האלקי עי"ד [על ידו] יהי' [יהיה] צעק לבם אל ה'.

"בכל לבבך" — בשני יצריך. דווקא באמצעות היצר הרע, שהוא בחינת ההעלם וההסתר של האור האלקי, תבוא לידי כך "צעק לבם אל ה'".

המשנה מפרשת את "בכל לבבך" — הכתובה בשתי אותיות ב"ת — כ"בשני יצריך", היצר הטוב והיצר הרע. היצר הרע מסתיר את האור האלקי, ודווקא הסתר זה מעורר את הלב לזעוק אל ה', ככתוב: "צעק לבם אל ה'".

וזהו חומת בת ציון הוריד כנחל דמעה⁷² (איכה ב' י"ח) שע"י בחי' החומה וההסתר אור אלקי עי"ז ויצעקו אל⁷³ ה' בצר להם.

וזהו "חומת בת ציון הוריד כנחל דמעה" (איכה ב', יח): באמצעות בחינת החומה וההסתרת האור האלקי, "ויצעקו אל ה' בצר להם".

אותו פסוק באיכה ממשיך במילים "חומת בת ציון": ה"חומה" היא הסתרת האור האלקי, והסתר זה הוא שמעורר את הזעקה, ככתוב: "ויצעקו אל ה' בצר להם".

וְזֶהוּ תַּכְלִית יְרִידַת הַנִּשְׁמָה בַּעֲוֹה"י לִהְיוֹת בַּחַי"י בַּעֲיַת [בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה] דְּמִשְׁכִּין לִיה בַּחִילָא יִתִּיר⁷⁴ מְקוֹם שִׁבְעֵי⁷⁵ [שִׁבְעֵלֵי תְּשׁוּבָה] עוֹמְדִין כִּי⁷⁵

וְזוֹ תַּכְלִית יְרִידַת הַנִּשְׁמָה לַעוֹלָם הַזֶּה: לִהְיוֹת בַּחֲכִינַת בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, הַמִּמְשִׁיכִים אוֹתוֹ בִּיתֵר כּוֹחַ; "בְּמִקּוֹם שִׁבְעֵלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים" וְכוּ'.

זו הסיבה שהנשמה יורדת לעולם הזה: כדי להיות בעלת תשובה, שהשיבה שלה ממשיכה אלוקות "ביתר כוח", כפי שאומר הוזהר. התלמוד מלמד שבמקום שבו בעלי תשובה עומדים, אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד.

כִּי הַנִּשְׁמָה קוֹדֵם יְרִידָתָהּ לַעֲוֹה"י הִיטָה בַּחַי"י צָדִיק גָּמוּר וִירְדָה לַעֲוֹה"י לִהְיוֹת בַּחַי"י בַּעֲיַת [בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה] בַּחִילָא יִתִּיר.⁷⁶

כִּי קוֹדֵם יְרִידָתָהּ לַעוֹלָם הַזֶּה הִיטָה הַנִּשְׁמָה בַּחֲכִינַת צָדִיק גָּמוּר, וְהִיא יִרְדָה לַעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי לִהְיוֹת בַּחֲכִינַת בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, "בִּיתֵר כּוֹחַ".

קודם ירידתה הייתה הנשמה צדיק גמור. היא יורדת לעולם של הסתר, כדי שבהתגברותה עליו תוכל לעבוד את ה' כבעלת תשובה, בכוח הגדול יותר שרק השיבה מביאה.

קטע 4 • ו' 6-7

העולם הזה — מקומו של סובב

6 וְזֶהוּ בַּחַי"י בְּכָל מְאֹדֶךְ⁷⁷ בְּלִי גָבוֹל וְהִינֵנוּ בַּעֲוֹה"י דִּיִּקָּא לְפִי שִׁבְעֵי⁷⁸ הוּא בַּחַי"י סוֹכֵ"ע. וְזֶהוּ אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצּוֹךְ הַיּוֹם⁷⁸ בַּחַי"י אֲנִכִּי מִי שֶׁאֲנִכִּי⁷⁹ כִּי מִצּוֹךְ הַיּוֹם דִּיִּקָּא.

וְזֶהוּ בַּחֲכִינַת "בְּכָל מְאֹדֶךְ" — בְּלִי גָבוֹל. הַדָּבָר שִׁיךְ דּוּקָא לַעוֹלָם הַזֶּה, מִשּׁוֹם שִׁבְעֵלֵי הַזֶּה יִשְׁנָה בַּחֲכִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין. וְזֶהוּ "אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצּוֹךְ הַיּוֹם": בַּחֲכִינַת "אֲנִכִּי", "מִי שֶׁאֲנִכִּי" וְכוּ'; ו"מִצּוֹךְ הַיּוֹם" — דּוּקָא הַיּוֹם.

"בְּכָל מְאֹדֶךְ" שִׁבְקִיָּא שְׁמַע — אֶהְיֶה בְּלִי גָבוֹל — שִׁיךְ לַעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁבּוֹ מִצּוֹי סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, שֶׁאֵין לוֹ גָבוֹל. כִּי־אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצּוֹךְ הַיּוֹם, "אֲנִכִּי" הוּא עֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל ה', "מִי שֶׁאֲנִכִּי", ו"הַיּוֹם" מְדַגִּישׁ אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה.

הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם בַּעֲוֹה"י⁸⁰ שִׁבְעֵי⁸⁰ [שִׁבְעֵלֵי הַבָּא] אֵין שֵׁם בַּחַי"י תְּשׁוּבָה. מִשְׁא"כ בַּעֲוֹה"י מִרְשַׁע גָּמוּר יִכּוֹל לִהְיוֹת צָדִיק גָּמוּר

"הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" — בַּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכֵּן בַּעוֹלָם הַבָּא אֵין בַּחֲכִינַת תְּשׁוּבָה; וְאֵילוּ בַּעוֹלָם הַזֶּה יִכּוֹל אָדָם לִהְיוֹת מִרְשַׁע גָּמוּר לְצָדִיק גָּמוּר.

חז"ל דורשים את "היום לעשותם" כך: היום, בעולם הזה, הוא הזמן לקיים את המצוות, ואילו מחר, בעולם הבא, מקבלים את שכרן. בעולם הבא אין תשובה, ואילו בעולם הזה אפילו אדם רשע גמור יכול להיעשות צדיק גמור.

והיינו לפי שבעוה"ז עולם היותר שפל מתגלה בחי' סוכ"ע וכחשיכה כאורה⁸¹ בלי שום בחי' הסתר כלל שוה ומשוה קטן וגדול כו'

והטעם הוא שבעולם הזה, העולם השפל ביותר, מתגלה בחינת סובב כל עלמין, ו"כחשכה כאורה" — בלי שום בחינת הסתר כלל; "שוה ומשוה קטן וגדול" וכו'.

הדבר אפשרי משום שבעולם השפל ביותר מתגלה סובב כל עלמין, ולפניו "כחשכה כאורה": קטן וגדול שווים. לכן מי שנפל למקום נמוך מאוד יכול לעלות למקום גבוה מאוד.

(וכמ"ש מזה בד"ה צו את בניי [בני ישראל]⁸² כו' את קרבני לחמי)⁸³ וזהו אשר אנכי מצוך היום ולהיות המשכת בחי' סוכ"ע בגילוי בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] היא ע"י תומ"צ [תורה ומצות] דייקא

(כפי שמוסבר על כך במאמר המתחיל "צו את בני ישראל" וכו', "את קרבני לחמי"). וזהו "אשר אנכי מצוך היום". והסיבה לכך שהמשכת בחינת סובב כל עלמין בגילוי בתוך בחינת ממלא כל עלמין נעשית דווקא באמצעות תורה ומצוות,

המאמר "צו את בני ישראל... את קרבני לחמי" שבליקוטי תורה מרחיב בעניין זה. מכיוון שהמשכת סובב כל עלמין בגילוי בתוך ממלא כל עלמין נעשית רק באמצעות תורה ומצוות, שמקיימים בעולם הזה, נאמר "אשר אנכי מצוך היום".

כי המצות הן רצה"ע [רצון העליון] בחי' סוכ"ע שורה ומתלבש בתפילין ומזוזות ע"ג [על גב] קלף גמיש שכותב ה' אחד ע"ג [על גב] קלף

היא שהמצוות הן רצון העליון, בחינת סובב כל עלמין, השורה ומתלבשת בתפילין ובמזוזות שעל קלף גשמי; שהרי כותבים "הוי' אחד" על קלף;

המצוות הן רצון העליון, שהוא בחינת סובב כל עלמין, והוא שורה בחפצים גשמיים כגון תפילין ומזוזות. את המילים "הוי' אחד" כותבים על קלף גשמי רגיל.

וכן בכל המצות ובפרט מעשה הצדקה כסף וזהב גשמיים ע"י שורה בו אור אלקי וממשיך בחי' חסד עליון.

וכך הוא בכל המצוות, ובייחוד במעשה הצדקה — כסף וזהב גשמיים: באמצעות כך שורה בהם אור אלקי, והם ממשיכים בחינת חסד עליון.

כך הוא בכל מצווה, ובייחוד בצדקה: אור אלקי שורה בכסף וזהב הגשמיים שנותנים, והנתינה ממשיכה את בחינת החסד העליון, חסדו של ה'.

7 והיינו לפי שבח"י סוכ"ע מעלה ומטה רוחני [רוחניים] וגשמיים שוין. וזשארז"ל [וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] חייב אדם לברך מאה ברכות⁸⁴ בכל יום שזהו ענין הברכות המשכות בחי' סוכ"ע להיות בגילוי בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין]. בא"י [ברוך אתה ה'] שבח"י הוי' סוכ"ע יהיה בגילוי ברוך אתה כו'.

והיינו משום שמבחינת סובב כל עלמין, העליונים והתחתונים, הרוחני והגשמי, שווים. וזהו שאמרו חז"ל: "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום"; שכן ענין הברכות הוא המשכת בחינת סובב כל עלמין, כדי שתתגלה בבחינת ממלא כל עלמין. "ברוך אתה הוי'" — שבחינת הוי', סובב כל עלמין, תתגלה, "ברוך אתה" וכו'.

מבחינת סובב כל עלמין, העליונים והתחתונים, הרוחני והגשמי, שווים, ולכן הוא יכול לשרות גם בדברים גשמיים. משום כך חייבו חז"ל לברך מאה ברכות בכל יום: כל ברכה ממשיכה את סובב כל עלמין להתגלות בתוך ממלא כל עלמין. "ברוך אתה הוי'" היא בקשה שבחינת הוי' הנסתר תתגלה כ"אתה".

קטע 5 • 81-9

יראה תתאה ויראה עילאה

8 וזהו ועתה ישראל מה⁸⁵ ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך כו'

וזהו: "ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך" וכו'.

המאמר עובר לפסוק נוסף בספר דברים: "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה אותו". גם אותו נפרש לאור שתי הבחינות, ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין.

דלכאורה אינו מובן איך היראה היא מלתא זוטרתא כ"כ [כל כך]⁸⁶ עד שאמר כי אם ליראה כו'.

שהרי לכאורה לא מובן כיצד היראה היא דבר קטן כל כך, עד שנאמר "כי אם ליראה" וכו'.

הגמרא שואלת את השאלה המתבקשת: האם יראת שמים היא דבר קטן כל כך, שאפשר לומר עליה "רק"? כאן אדמו"ר הזקן מעלה את השאלה.

אך כי פ"י ליראה את ה' אלקיך הנה מבואר למעלה דאלקיך היינו בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] והוי' אלקיך הוא המשכת סובב בממלא וא"כ כיון דהיראה יומשך מבחי' זו דממכ"ע [דממלא כל עלמין] היא בחי' יראה תתאה

אולם פירוש "ליראה את ה' אלקיך" הוא [כך]: הוסבר לעיל ש"אלקיך" היא בחינת ממלא כל עלמין, ו"ה' אלקיך" פירושו המשכת סובב כל עלמין בתוך ממלא כל עלמין. ואם כן, מאחר שהיראה נמשכת מבחינת ממלא כל עלמין, הרי זו בחינת יראה תתאה.

התשובה היא ש"אלקיך" פירושו ממלא כל עלמין, ו"ה' אלקיך" פירושו שסובב כל עלמין נמשך בתוך ממלא כל עלמין. יראה שמקורה בממלא כל עלמין — בה' כפי שהוא ממלא את העולם ומחיה אותו — היא "יראה תתאה".

אבל יש בחיי יראה עילאה הנמשך מבחי גילוי סוכי'ע עצמו ע"ד החרדה שנפלה על חברי דניאל⁸⁷ משום דמזליהו חזי⁸⁸ דהיינו מבחי מקיף⁸⁹ כו'.

אבל יש גם בחינת יראה עילאה, הנמשכת מגילוי בחינת סוכב כל עלמין עצמה, בדוגמת הרעדה שנפלה על חבריו של דניאל משום ש"מזליהו חזי", כלומר, מבחינת המקיף וכו'.

יש גם "יראה עילאה", הבאה מגילוי סוכב כל עלמין עצמו. הגמרא מסבירה שחבריו של דניאל רעדו אף שלא ראו את המראה, משום ש"מזליהו חזי" — שורש נשמתם שלמעלה ראה אותו. יראה כזאת באה מבחינת המקיף.

לכן ז"ש [זהו שכתוב] שאינו שואל מעמך כי אם ליראה יראה תתאה כי על יראה עילאה ארוז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] אם אין חכמה⁹⁰ אין יראה^{91,92} שבחי יראה זו נמשך על ידי עסק התורה לפי שאי אפשר להיות התגלות בחי זו בנפש

לכן נאמר שאין הוא שואל מעמך אלא "ליראה" — יראה תתאה. על יראה עילאה אמרו חז"ל: "אם אין חכמה אין יראה", שכן בחינת יראה זו נמשכת על ידי העיסוק בתורה, מפני שאי אפשר שבחינה זו תתגלה בנפש

הפסוק מבקש "רק" את היראה התתאה. יראה עילאה תלויה בחכמה, כפי שאומרת המשנה: "אם אין חכמה אין יראה". היא נמשכת על ידי לימוד התורה, ואינה יכולה להתגלות בנפש מעצמה.

אלא בבחי מזליהו והוא נמשך בנפש על ידי עסק התורה דישראל מתקשראן באורייתא⁹³ וכמ"ש במ"א

אלא בבחינת "מזליהו"; והיא נמשכת בנפש על ידי העיסוק בתורה, שהרי ישראל מתקשרים בתורה, וכמו שנתבאר במקום אחר,

היראה מתגלה רק באמצעות ה"מזל" של הנשמה, השורש הנעלה שלה, ונמשכת אל הנפש באמצעות לימוד התורה, שכן ישראל קשורים בתורה, כפי שנאמר בזהר.

בד"ה וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר⁹⁴ ובשעת מ"ת [מתן תורה] היה גילוי בחי יראה עילאה הנמשך מבחי אנכי מי שאנכי בחינת והנורא

במאמר המתחיל "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר". ובשעת מתן תורה התגלתה בחינת יראה עילאה, הנמשכת מבחינת "אנכי מי שאנכי", מבחינת "והנורא".

בשעת מתן תורה התגלתה יראה עילאה, שנבעה מ"אנכי" — מעצמותו של ה' — מבחינת "והנורא", כפי שאנו אומרים בתפילה. המאמר "וידבר אלקים את כל הדברים האלה" מבאר זאת.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] שעל כל דבור פרח נשמתו⁹⁵ כו'. אך עכ"ז [עם כל זה] אינו שואל מעמך כי אם ליראה היינו בחיי יראה תתאה:

ולכן אמרו חז"ל שעל כל דיבור פרח נשמתו וכו'. ואף על פי כן, אין הוא שואל מעמך אלא "ליראה", כלומר, בחינת יראה תתאה.

לכן אמרו חז"ל שעל כל אחד מן הדיברות פרח נשמתם של בני ישראל: היראה העילאה הייתה מעבר למה שהנשמה יכולה להכיל. ואף על פי כן, הפסוק מבקש מן האדם רק את היראה התתאה.

9 קיצור. והמשכה זו היא בק"ש [בקריאת שמע] ואהבת את ה' אלקיך מאה ברכות. ליראה את ה' אלקיך:

סיכום: המשכה זו נעשית בקריאת שמע, בפסוק "ואהבת את הו"י אלקיך"; במאה ברכות; ובפסוק "ליראה את הו"י אלקיך".

סיכום החלק השני: המשכה זו נעשית באמצעות הפסוק "ואהבת את הו"י אלקיך" שבקריאת שמע, באמצעות מאה הברכות היומיות, ובאמצעות הפסוק "ליראה את הו"י אלקיך".

קטע 6 • 101-11

התורה נותנת חיות למצוות

10 ג אך הנה המשכת שרש המצות אשר קדשנו כו' להיות בגילוי למטה במעשה המצות הוא ע"י תורה וכמ"ש ודברת בם⁹⁶ כו' לשון ידבר שהוא מענין הנהגה והמשכה ואחר כך וקשרתם וכתבתם כו'.

ג. אולם, המשכת שורש המצוות — "אשר קידשנו" וכו' — כך שיהיה גלוי למטה בקיום המצוות, נעשית באמצעות התורה, ככתוב: "ודיברת בם" וכו'. המילה "ודיברת" קשורה ללשון "ידבר", שמשמעותה הנהגה והמשכה; ולאחר מכן נאמר "וקשרתם" ו"וכתבתם" וכו'.

כאן מתחיל החלק השלישי. שורש המצוות — הקדושה שעליה נאמר בברכה "אשר קידשנו במצוותיו" — מתגלה במעשה הגשמי רק באמצעות התורה. לכן בקריאת שמע מופיעות תחילה המילים "ודיברת בם", העוסקות בלימוד התורה, ורק אחריהן "וקשרתם" ו"וכתבתם", העוסקות בתפילין ובמזוזה. אדמו"ר הזקן קושר את "ודיברת" ל"ידבר", לשון של הנהגה והמשכה.

כי הנה התורה הוא מזון לנפש⁹⁷ והמצוות הם לבושים וכמו המזון שמחיה את האדם כך

שהרי התורה היא מזון לנפש, והמצוות הן לבושים; וכשם שהמזון מעניק לאדם חיות, כך...

התורה היא המזון של הנפש, הנכנס לתוכה, והמצוות הן לבושים, המקיפים אותה. כשם שהמזון מקיים את האדם, כך התורה מעניקה חיות למצוות.

ע"י תורה טעמי המצות נמשך שרש המצות אשר קדשנו במצותיו רצה"ע [רצון העליון] להיות שורה ומתגלה במעשה המצות וכמ"ש החכמה תחיה בעליה⁹⁸ בקהלת סי' ז' י"ב.

באמצעות התורה נמשכים טעמי המצוות, ושורש המצוות — "אשר קדשנו במצוותיו", הרצון העליון — כדי שישרה ויתגלה במעשה המצוות, ככתוב: "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב).

לימוד התורה, המלמד את טעמי המצוות, ממשיך את שורשן — הרצון העליון — כדי שישרה ויתגלה במעשה. כך נאמר בקהלת בפסוק "החכמה תחיה בעליה".

שהמצות נקרא בעליה דחכמה דתרגום בעל לשון מרא ורבון דהיינו שיש לו ממשלה על בחי חכמה שהמצות הם מבחינת רצה"ע [רצון העליון] שלמעלה מבחי חכמה ואורייתא מחכמה נפקת^{99, 100} ואעפ"כ [ואף על פי כן] החכמה תחיה כי התורה היא פירוש

המצוות נקראות "בעליה" של החכמה, משום שהתרגום הארמי מפרש "בעל" במשמעות של אדון ושלט. כלומר, יש להן שליטה על בחינת החכמה, שכן מקור המצוות הוא ברצון העליון, שלמעלה מבחינת החכמה, ואילו "התורה מחכמה נפקת". ואף על פי כן, "החכמה תחיה": התורה היא הביאור...

המצוות הן "בעליה" של החכמה, משום ש"בעל" פירושו גם אדון, כפי שמתרגם התרגום הארמי. הרצון העליון, שממנו באות המצוות, נעלה מחכמה, שממנה באה התורה. ואף על פי כן, החכמה הנמוכה יותר "מחיה" את אדוניה הנעלים ממנה, מפני שהתורה מבארת את המצוות.

וביאור טעמי המצות ולכן ע"י התורה דוקא נמשך שרש המצות ורצה"ע [ורצון העליון] להיות בגילוי בבחי ממכ"ע [ממלא כל עלמין]

והביאור הוא טעמי המצוות. לכן דווקא באמצעות התורה נמשכים שורש המצוות והרצון העליון, כדי שיתגלו בבחינת ממלא כל עלמין.

מכיוון שהתורה מבארת את טעמי המצוות, דווקא באמצעותה מתגלה שורשן — הרצון העליון — בתוך ממלא כל עלמין, האור השוכן בתוך העולמות.

(וכמ"ש במ"א בד"ה מנורת זהב¹⁰¹ כולה¹⁰² מענין החכמה תחיה בעליה ועמ"ש ע"פ אני לדודי בפי נמנו וגמרו גדול תלמוד שמביא לידי מעשה¹⁰³)

(כפי שמבואר במקום אחר, במאמר הפותח במילים "מנורת זהב כולה", בעניין "החכמה תחיה בעליה"; וראו גם את הכתוב על הפסוק "אני לדודי", בביאור "נמנו וגמרו: תלמוד גדול, שמביא לידי מעשה".)

כאן מובאים שני מאמרים מקבילים: אחד על "מנורת זהב כולה", העוסק ב"החכמה תחיה בעליה", ואחד על "אני לדודי", המבאר את מסקנת הגמרא של תלמוד התורה גדול, מפני שהוא מביא לידי מעשה.

כי אי"א להיות התעוררות המשכת בחי' סוכ"ע ע"י המצות שהם מדברים גשמיים ציצית מצמר אם לא ע"י התורה שהיא הממוצע המחברם כמו עד"מ באדם שהדיבור הוא הממוצע המחבר ומוציא מהעלם לגילוי רצונו וחפצו.

אי אפשר לעורר את המשכת בחינת סוכב כל עלמין באמצעות המצוות, העשויות מדברים גשמיים, כגון ציצית מצמר, אלא באמצעות התורה, שהיא הממוצע המחבר ביניהן. דרך משל, אצל האדם הדיבור הוא הממוצע המחבר, ומוציא את רצונו וחפצו מן ההעלם אל הגילוי.

המצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים, כגון ציצית מצמר, ומצד עצמן אינן יכולות לעורר את המשכת סוכב כל עלמין. התורה היא הממוצע המחבר את הרצון העליון אל החפץ הגשמי, כשם שאצל האדם הדיבור מוציא רצון פנימי מן ההעלם אל הגילוי.

ור"ל [ורוצה לומר] כמו שגילוי והמשכת הרצון במעשה הוא ע"י הדבור והדבור נלקח מהשכל כמ"כ [כמו כן] המשכת רצה"ע [רצון העליון] במעשה המצות הוא ע"י הדבור בד"ת [בדברי תורה] דאורייתא מחכמה נפקת. וזהו ענין לעשות בארץ פי' להמשיך בבחי' המצות רצון העליון בחי' סוכ"ע

כלומר, כשם שגילוי הרצון והמשכתו אל המעשה נעשים באמצעות הדיבור, והדיבור נובע מן השכל, כך גם המשכת הרצון העליון אל קיום המצוות נעשית באמצעות הדיבור בדברי תורה, שהרי "התורה מחכמה נפקת". וזהו ענין "לעשות בארץ": להמשיך אל בחינת המצוות את הרצון העליון, בחינת סוכב כל עלמין.

המשל מסתיים: הרצון מגיע אל המעשה באמצעות הדיבור, והדיבור נובע מן השכל; כך הרצון העליון מגיע אל מעשה המצווה באמצעות אמירת דברי תורה, שמקורה בחכמת ה'. לאחר דברי הסוגריים מוסבר ש"לעשות בארץ" פירושו להמשיך את הרצון העליון, סוכב כל עלמין, אל המצוות.

(וגם כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] דארץ היינו ג"ע [גן עדן] וצריך לעשות ולתקן היינו להמשיך בו מבחי' רצה"ע [רצון העליון] כי ההארה שנברא בג"ע [בגן עדן] הוא רק זיו השכינה ונמשך מבי' אותיות כי"ה ה' צור עולמים¹⁰⁴ ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא]¹⁰⁵

(וכן, כפי שהוסבר לעיל, ש"ארץ" היא גן עדן, ויש "לעשות" ולתקן [אותה], כלומר להמשיך בה מבחינת רצון העליון. שכן ההארה שנבראה בגן עדן היא רק זיו השכינה, והיא נמשכת משתי אותיות: "כי בי"ה ה' צור עולמים" — באות יי נברא העולם הבא.

גם הפירוש הקודם, שלפיו "ארץ" היא גן עדן, מתאים כאן: האור שנברא בגן עדן הוא רק "זיו השכינה". הגמרא דורשת את הפסוק "כי בי"ה ה' צור עולמים" כך: העולם הזה נברא באות ה', והעולם הבא באות יי.

אבל ע"י המצות נמשך עצם רצה"ע [רצון העליון] דכלא חשיבי האותיות הנ"ל אצלו או כמשל שאינם ערוך תענוג ומתיקות המלוכש בפרי כתפוח וכה"ג [וכהאי גוונא] לגבי עצם מקור הכח הצומח שממנו נמשכים טעמי [טעמיה] אלו כמ"ש במ"א)

אבל באמצעות המצוות נמשכת עצמות רצון העליון, שלעומתו האותיות הנזכרות אינן נחשבות כלל; או, על פי המשל שאין כל ערך בין התענוג והמתיקות המלוכשים בפרי, כגון תפוח וכיוצא בו, לבין מקור כוח הצמיחה עצמו, שממנו נמשכים הטעמים האלה, כפי שהוסבר במקום אחר.)

אולם באמצעות המצוות נמשכת לגן עדן עצמות רצון העליון, ולעומתה האותיות היוצרות נחשבות כאין. המשל הוא שטעמו של תפוח אינו נחשב כלל לעומת כוח הצמיחה, שממנו נובעים כל הטעמים הללו.

ולכך נאמר וזאת המצוה אשר צוה¹⁰⁶ ה' לעשות בארץ ואח"כ כתיב שמע ישראל¹⁰⁷ והיא מצות ק"ש [קריאת שמע] ואח"כ ודברת בם מצות ת"ת [תלמוד תורה]¹⁰⁸ והכל חובת הגוף הוא ונוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ.¹⁰⁹

לכן נאמר: "וזאת המצוה אשר צוה ה' לעשות בארץ", ולאחר מכן נאמר "שמע ישראל", שהיא מצוות קריאת שמע, ובהמשך "ודברת בם", מצוות תלמוד תורה; וכל אלה הן חובות הגוף, והן נוהגות הן בארץ הן בחוץ לארץ.

נחזור לשאלה שבפתיחה: הפסוק אומר "לעשות בארץ", ובהמשך מציין את קריאת שמע ואת לימוד התורה — מצוות שנוהגות בכל מקום.

אלא דפ"י לעשות בארץ היינו להמשיך אור הסוכ"ע כממכ"ע [בממלא כל עלמין] הנקרא ארץ והוא בחי ג"ע [גן עדן] התחתון כנ"ל.

אלא שהפירוש של "לעשות בארץ" הוא להמשיך את אור סובב כל עלמין לתוך אור ממלא כל עלמין, הנקרא "ארץ"; וזו בחינת גן עדן התחתון, כפי שהוזכר לעיל.

התשובה היא ש"לעשות בארץ" פירושו להמשיך את סובב כל עלמין לתוך ממלא כל עלמין, הנקרא "ארץ" — בחינת גן עדן התחתון, כפי שהוסבר בתחילת המאמר.

ועיקר כללות המשכה זו היינו מצות ק"ש [קריאת שמע] כמשי"ל [כמה שכתוב לעיל] שזהו פ"י הו"י אחד כו'. וכמ"כ [וכמו כן] הוא ע"י כל המצות רק בק"ש [בקריאת שמע] הוא עיקר המשכה זו

ועיקר כללות ההמשכה הזאת הוא מצוות קריאת שמע, כפי שהוסבר לעיל, שזהו פירוש "ה' אחד" כו'. וכך גם באמצעות כל המצוות, אלא שעיקר ההמשכה הזאת הוא בקריאת שמע.

קריאת שמע היא הכלי העיקרי להמשכה זו, משום שמילותיה "ה' אחד" מבטאות אותה, כפי שהוסבר בחלק השני. גם כל המצוות ממשיכות אותה, אך עיקר ההמשכה נעשה בקריאת שמע.

ולכן נאמר ג"כ בק"ש [בקריאת שמע] ודברת בם דהיינו בד"ת [בדברי תורה] כי המשכה זו ע"י המצות הוא התורה כנ"ל:

לכן נאמר גם בקריאת שמע "ודברת בם", כלומר בדברי תורה; שכן המשכה זו באמצעות המצוות נעשית באמצעות התורה, כפי שהוזכר לעיל.

זו הסיבה שגם בקריאת שמע נאמר "ודברת בם", העוסק בלימוד התורה. ההמשכה באמצעות כלל המצוות תלויה בתורה.

11 קיצור. אך הנה כדי להמשיך גילוי רצון העליון בנפש ע"י המצות הוא ע"י התורה וע"ז נאמר החכמה תחיה בעליה:

סיכום: אולם, גילוי הרצון העליון בנפש באמצעות המצוות נמשך דרך התורה, ועל כך נאמר: "החכמה מחיה את בעליה".

סיכום החלק השלישי: הרצון העליון מתגלה בנפש באמצעות המצוות רק על ידי התורה, כפי שמלמד הפסוק: "החכמה מחיה את בעליה".

קטע 7 • 12-16

מדוע המצוות זקוקות לשמירה

12 לשמור את כל¹¹⁰ מצותיו¹¹¹ כו' ושמרת לעשות¹¹² ענין השמירה¹¹³ הוא להיות כי מעשה המצות הם נעשים בדברים גשמיים כסף וזהב שעושין בהן צדקה וקלף גשמי לסת"מ [לספרי תורה תפילין ומזוזות] ושאר דברים תחתונים

"לשמור את כל מצותיו" וגו', "ושמרת לעשות": ענין השמירה הוא משום שקיום המצוות נעשה באמצעות דברים גשמיים — כסף וזהב שנותנים מהם צדקה, קלף גשמי לספרי תורה, תפילין ומזוזות, ודברים תחתונים אחרים.

כעת המאמר משיב על השאלה הראשונה, על הכפילות בביטוי "שמירה". המצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים: כסף וזהב לצדקה, קלף לספרי תורה, תפילין ומזוזות, וחפצים תחתונים אחרים.

שהם נמשכים מק"נ [מקליפת נוגה] כי אין לך עשב מלמטה¹¹⁴ שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל.¹¹⁵

שנמשכים מקליפת נוגה, שהרי "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו: גדל!"

דברים אלה שואבים את חיותם מקליפת נוגה, תחום שבו הטוב והרע מעורבים ושאפשר להטותו לכאן או לכאן. המדרש אומר שלכל עשב יש מזל למעלה, המכה בו ואומר לו לגדול.

פִּי מִזֶּל הוּא שֶׁר הַמִּשְׁפִּיעַ אוֹתוֹ עֹשֶׁב וְעִי שְׁעוֹשִׁים בּוֹ הַמִּצְוָה נִכְלָל חֵיוֹת זֶה בַּקְדוּשָׁת ה' אֶחָד וְעַל זֶה נֹאמֵר וְרַעֲי אֶת גְּדִיּוֹתֶיךָ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרוּעִים.¹¹⁶

פִּירוּשׁ "מִזֶּל" הוּא הַשֶּׁר הַמִּשְׁפִּיעַ לְאוֹתוֹ עֹשֶׁב; וְעַל יְדֵי שְׁעוֹשִׁים בּוֹ אֶת הַמִּצְוָה, חֵיוֹת זֶה נִכְלָל בַּקְדוּשָׁת ה' אֶחָד. וְעַל כֵּן נֹאמֵר: "וְרַעֲי אֶת גְּדִיּוֹתֶיךָ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרוּעִים".

הַמִּזֶּל הוּא הַשֶּׁר הַמְּלַאכִי הַמַּעֲבִיר חֵיוֹת לְעֹשֶׁב. כְּשֶׁמְקִימִים מִצְוָה בְּאִמְצָעוֹת דְּבַר גְּשֵׁמִי, חֵיוֹת נִכְלָל בַּקְדוּשָׁת ה', וְרִמּוֹ לִכְךָ בַּפְּסוּק "וְרַעֲי אֶת גְּדִיּוֹתֶיךָ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרוּעִים".

פִּי גְדִיּוֹתֶיךָ הוּא מִלְשׁוֹן גָּדָא דְהֶר שְׁבַגְמֵרָא¹¹⁷ שֶׁהוּא לִי [לְשׁוֹן] מִזֶּל מִלְשׁוֹן הָעוֹרֻכִּים לְגַד שֶׁלַחָן¹¹⁸ דְּהֵיִינוּ מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת

פִּירוּשׁ "גְּדִיּוֹתֶיךָ" הוּא מִלְשׁוֹן "גָּדָא דְהֶר" שְׁבַגְמֵרָא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן מִזֶּל, כְּמוֹ בְּבִטּוֹי "הָעוֹרֻכִּים לְגַד שֶׁלַחָן"; וְהֵיִינוּ מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת,

"גְּדִיּוֹתֶיךָ" נִדְרֵשׁ כְּקִשּׁוֹר לִ"גָּד", כְּלוּמֵר מִזֶּל, כְּמוֹ "גָּדָא דְהֶר" שְׁבַגְמֵרָא וְכְמוֹ "הָעוֹרֻכִּים לְגַד שֶׁלַחָן" שְׁבִישְׁעִיָּהּ — שְׁנֵי בִטּוּיִם לְמִזֶּל. הַ"גְּדִיִּים" הֵם אֲפֹא מַעֲשֵׂי הַמִּצְוֹת, הַמַּעֲלִים אֶת מֶה שֶׁהַמִּצְוֹת מַחִיִּים.

שֶׁהֵם נִתְלַבְּשׁוּ בְּדִבְרֵים גְּשִׁמִּיִּי [גְּשִׁמִּיִּים] תַּחְתּוֹנִים שֶׁנִּמְשָׁכִים מִן הַמִּצְוֹת וְהַמִּצְוֹת מִקְבָּלִים מִן שְׁמֵרֵי הָאוֹפְנִים וְעִי הָעֵלָאָה זֶה שֶׁל הַמִּצְוֹת הֵם מִתְעַלִּים עַל מִשְׁכְּנוֹת הַזֵּי רוּעִים אֲבֵרָהֶם וַיִּצְחָק כִּי¹¹⁹

שֶׁהֵם מִתְלַבְּשִׁים בְּדִבְרֵים גְּשִׁמִּיִּים וְתַחְתּוֹנִים הַנִּמְשָׁכִים מִן הַמִּצְוֹת, וְהַמִּצְוֹת מִקְבָּלִים מִשְׁמֵרֵי הָאוֹפְנִים; וְעַל יְדֵי הָעֵלָאָה זֶה שֶׁל הַמִּצְוֹת הֵם מִתְעַלִּים אֶל "מִשְׁכְּנוֹת" שֶׁבַעַת "הָרוּעִים", אֲבֵרָהֶם וַיִּצְחָק וְכִי,

מַעֲשִׂים אֱלֹהִים נַעֲשִׂים בְּאִמְצָעוֹת דְּבָרִים תַּחְתּוֹנִים הַנִּמְשָׁכִים מִן הַמִּצְוֹת, וְהַמִּצְוֹת עֲצָמָם מִקְבָּלִים מִשְׁמֵרֵי הָאוֹפְנִים. בְּאִמְצָעוֹת הַמִּצְוֹת הֵם מִתְעַלִּים אֶל "מִשְׁכְּנוֹת הָרוּעִים" — שֶׁבַעַת הָרוּעִים, שְׂרָאשִׁיתָם אֲבֵרָהֶם וַיִּצְחָק.

שֶׁנֶּקֶד רוּעִים עַל שֵׁם שְׁמִשְׁכִּים בְּחִי עֹנֵג הָעֲלִיּוֹן וְאוֹיִיר [וְאַהֲבָה וִירָאָה] לְכַנְיִי [לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל] וְכַמִּיִּשׁ בְּמִיִּא בְּדִיָּה אִם לֹא תִדְעִי לָךְ.¹²⁰

שְׁנִקְרָאִים "רוּעִים" מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִמְשִׁיכִים אֶת בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הָעֲלִיּוֹן, וְכֵן אֲהַבָּה וִירָאָה, לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּדִרוֹשׁ הַמִּתְחִיל "אִם לֹא תִדְעִי לָךְ".

הָרוּעִים נִקְרָאִים כֵּךְ מִפְּנֵי שֶׁהֵם "רוּעִים" אֶת כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל, הַנִּשְׁמָה הַכְּלָלִית שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל: הֵם מִמְשִׁיכִים אֵלֶיהָ תַּעֲנוּג עֲלִיּוֹן, אֲהַבָּה וִירָאָה. הַדְּבַר מוֹסְבֵּר בְּתוֹרָה אֹר בְּדִרוֹשׁ "אִם לֹא תִדְעִי לָךְ".

13 וְהָנָה מֵאַחֵר שְׁמִי'מ הֵם נִלְקָחִים מִדְּבָרִים תַּחְתּוֹנִים רַק שֶׁנִּמְשָׁךְ בָּהֶם רִצְהִיעַ [רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן] כִּי עֵינֵי צְרִיכִים

הֵם שִׁמּוֹר שֶׁלֹא יוֹמָשׁךְ מִזֶּה יִנִּיקָה לְחִיצוֹנִים חִי'ו [חֶסֶד וְשָׁלוֹם]

כִּיּוֹן שֶׁלִּמְרוֹת הַכּוֹל הֵם נִלְקָחִים מִדְּבָרִים נְמוּכִים, וְרַק הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן נִמְשָׁךְ לְתוֹכָם וְכו', לִכֵּן הֵם זָקוּקִים לְשִׁמְרָה, כְּדֵי שֶׁלֹא תִימָשֵׁךְ מִכֵּךְ יִנִּיקָה לְכוּחוֹת הַחִיצוֹנִיִּים, חֶסֶד וְשָׁלוֹם.

אִף שֶׁהַמִּצְוָה מְמַשִּׁכָּה אֶת הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן אֶל תּוֹךְ הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים הָאֵלֶּה, מִקּוֹרֵם עֲדִיין נִמּוֹךְ. לִכֵּן הֵם זָקוּקִים לְשִׁמְרָה, כְּדֵי שֶׁהַכוּחוֹת הַחִיצוֹנִיִּים, הַקְּלִיפּוֹת, לֹא יִינָקוּ מֵהֶם.

כִּי הַבְּחִינָה שֶׁהִיָּה מִבְּחִי תַּעְרוּבוֹת טוֹי"ר [טוֹב וְרַע] אַע"פ [אִף עַל פִּי] שֶׁנִּתְבָּרַר וְנִתְעַלָּה צְרִיךְ הוּא שִׁמְרָה שֶׁלֹא יִהְיֶה מִזֶּה יִנִּיקָה כְּנִי"ל.

שֶׁהִיָּה בְּחִינָה שֶׁהִיָּתָה מִעוֹרְבָת בְּטוֹב וּבְרַע, אִף שֶׁהִתְבָּרַר וְעִלְתָּה, זָקוּקָה לְשִׁמְרָה כְּדֵי שֶׁלֹא תִהְיֶה מִמֶּנָּה יִנִּיקָה, כְּנֹזֶכֶר לְעִיל.

כֹּל דָּבָר שֶׁהִיָּה בְּעֵבֶר תַּעְרוּבוֹת שֶׁל טוֹב וְרַע זָקוּק לְשִׁמְרָה גַּם לֵאחֲרֵי שֶׁהִתְבָּרַר וְהִתְרוֹמֵם, כְּדֵי שֶׁהִרַע לֹא יוּכַל לִינּוֹק מִמֶּנּוּ שׁוֹב.

מִשָּׂא"כ בְּחִינַת הַטּוֹב בְּעֵצֶם א"צ [אֵין צְרִיךְ / אֵינוֹ צְרִיךְ] שִׁמּוֹר כ"כ [כָּל כֵּךְ] כִּי רַחוּק הוּא בְּעֵצֶם מִן הָרַע וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר שׁוֹמֵר אֶת גְּרִים¹²¹ דֹּאֵין רִי"ל [רִצְוָה לֹמֵר] גְּרִים מִמֶּשׁ דּוּקָא כ"א אַמ"ש [אֶת מָה שֶׁכָּתוּב] תִּלְהָ עוֹשֶׂה מִשְׁפֵּט לְעִשׂוּקִים¹²² כִּי

לְעוֹמֵת זֹאת, בְּחִינַת הַטּוֹב בְּעֵצְמוֹתָיו אֵינָה זָקוּקָה לְשִׁמְרָה רַבָּה כֹּל כֵּךְ, כִּי הִיא רַחוּקָה מִעֵצֶם טְבֵעָה מִן הָרַע. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר "שׁוֹמֵר אֶת גְּרִים": אֵין הַכוּוֹנָה דּוּקָא לְגְרִים מִמֶּשׁ, אֲלֵא לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר קוֹדֵם לִכֵּן: "עוֹשֶׂה מִשְׁפֵּט לְעִשׂוּקִים" וְכו',

מָה שֶׁטּוֹב בְּעֵצְמוֹתָיו זָקוּק לְפָחוֹת שִׁמְרָה, שֶׁכֵּן הוּא רַחוּק מִן הָרַע מִטְבָּעוֹ. זֶהוּ פִּירוּשׁ "שׁוֹמֵר אֶת גְּרִים" בְּתַהֲלִים קִמְיוֹ: הַגְּרִים אֵינֶם רַק גְּרִים מִמֶּשׁ, אֲלֵא גַם אֵלֶּה שֶׁנִּזְכְּרוּ קוֹדֵם בְּמִזְמוֹר — הָעִשׂוּקִים שֶׁהִי עוֹשֶׂה לָהֶם מִשְׁפֵּט.

שֶׁהֵם הַנִּיצוּצִים שֶׁנִּפְּלוּ בְּשִׁבְחָה"כ [בְּשִׁבְרֵת הַכִּלִּים] אוֹ עֵי חֲטָא אֲדָה"ר [אָדָם הָרָאשׁוֹן] שֶׁהֵם עִשׂוּקִים בִּידֵי הַחִיצוֹנִים וְהַשִּׁי' [וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ] מִרַחֵם עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁפֵּט דֹּאֵיָהוּ רַחֲמֵי^{123, 124} לְהַעֲלוֹתָם לְשׁוֹרָשָׁם.

שֶׁהֵם הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְּלוּ בְּשִׁבְרֵת הַכִּלִּים אוֹ בְּעִקְבוֹת חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן, וְהֵם עִשׂוּקִים בִּידֵי הַכוּחוֹת הַחִיצוֹנִיִּים; וְהִי מִרַחֵם עֲלֵיהֶם בְּאִמְצָעוֹת "מִשְׁפֵּט", שֶׁהוּא רַחֲמִים, כְּדֵי לְהַעֲלוֹתָם לְשׁוֹרָשָׁם.

הַ"עִשׂוּקִים" הֵם נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְּלוּ בְּשִׁבְרֵת הַכִּלִּים אוֹ בְּעִקְבוֹת חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן, וְהֵם מוּחָזָקִים בְּשִׁבְיֵי בִידֵי הַכוּחוֹת הַחִיצוֹנִיִּים. הִי מִרַחֵם עֲלֵיהֶם בְּאִמְצָעוֹת "מִשְׁפֵּט", שֶׁכִּלְשׁוֹן הַזֹּהָר פִּירוּשׁוֹ רַחֲמִים, וְעִלָּה אוֹתָם לְמִקּוֹרָם.

14 וַעֲזָא אַרְזִ"ל [אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרֵנוּם לְבִרְכָּה] לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל אֲלֵא כְּדִי כִּי¹²⁵ שֶׁהֵם נִיִּצְצִין אֱלֹהֵי הַמִּתְעַלִּים עֵי

קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּדַבְרֵי גִשְׁמִיִּים

וְעַל כֵּךְ אָמְרוּ חֲז"ל: "לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל אֲלֵא כְּדִי..."; אֱלֹהֵי הֵם הַנִּיִּצְצוֹת שֶׁמִּתְעַלִּים בְּאִמְצָעוֹת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּדַבְרֵי גִשְׁמִיִּים.

בְּגִמְרָא נֹאמֵר שִׁישְׂרָאֵל גָּלוּ בֵּין הָאוֹמוֹת "רַק כְּדִי שִׁיתּוּסְפוּ עֲלֵיהֶם גְּרִימִים". אֲדַמּוּ"ר הִזְקֵן מִפֶּרֶשׁ אֶת ה"גְּרִימִים" הֵלְלוּ כְּנִיִּצְצוֹת שֶׁמִּתְעַלִּים בְּאִמְצָעוֹת קִיּוֹם מִצְוֹת בְּדַבְרֵי גִשְׁמִיִּים.

וְלִכְךָ נֹאמֵר בִּזְהָ שׁוֹמֵר אֶת גְּרִימֵי שֶׁגַּם לְאַחַר שֶׁנִּתְבַּרְרוּ מִצְטָרְכִים לְבַחֲיֵי שְׁמִירָה מַעֲוֵלָה שֶׁלֹּא יִהְיוּ חוֹזְרִים וְנוֹפְלִים

לִכֵּן נֹאמֵר עַל כֵּךְ "שׁוֹמֵר אֶת גְּרִימֵי", כְּלוּמָר, גַּם לְאַחַר שֶׁהִתְבַּרְרוּ הֵם זְקוּקִים לְשְׁמִירָה מַעֲוֵלָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְזְרוּ וַיִּפְּלוּ. לִכֵּן נֹאמֵר "שׁוֹמֵר אֶת גְּרִימֵי": גַּם לְאַחַר שֶׁהִנִּיִּצְצוֹת הִתְבַּרְרוּ, הֵם זְקוּקִים לְשְׁמִירָה מִיּוֹחֶדֶת כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ שׁוֹב.

וְכִמּוֹ עַד"מ הָאָדָם שֶׁחֲטָא וְאִשָּׁם וְחָזַר בְּתִשְׁבּוּבָה צָרִיךְ שְׁמִירָה מַעֲוֵלָה שֶׁלֹּא יִחְזוֹר לְסוּרֹו מִשְׁא"כ מִי שֶׁלֹּא טַעַם טַעַם חֲטָא שֶׁאֵין צָרִיךְ לְשְׁמִירָה כ"כ [כָּל כֵּךְ].

בְּדוּמָה לְאָדָם שֶׁחֲטָא וְנִמְצָא אִשָּׁם, וְלְאַחַר מִכֵּן שֶׁבְּתִשְׁבּוּבָה: הוּא זְקוּק לְשְׁמִירָה מַעֲוֵלָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְזוֹר לְסוּרֹו. לְעוֹמֵת זֹאת, מִי שֶׁלֹּא טַעַם טַעַם חֲטָא אֵינוֹ זְקוּק לְשְׁמִירָה רַבָּה כָּל כֵּךְ.

הַמִּשָּׁל הוּא אָדָם שֶׁעָשָׂה תִּשְׁבּוּבָה: מִכִּיוּן שֶׁחֲטָא בְּעֵבֶר, הוּא זְקוּק לְאִמְצָעֵי זִהִירוֹת חֻזְקִים יוֹתֵר כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְזוֹר לְדַרְכֵי הַקּוּדְמוֹת, מֵאֲדָם שֶׁמַּעֲוֵלָה לֹא טַעַם טַעַם חֲטָא.

15 וְכִידּוּעַ שֶׁזֶהוּ עֲנִין תִּשְׁבּוּבָה הַגָּדֵר כִּי יֵשׁ תִּשְׁבּוּבָה הַמִּשְׁקָל¹²⁶ וְהִיא שְׁכַפִּי הַנָּאָה שֶׁנִּהְיָה בְּעֵבֶר כֵּן לְפִי עֵרֶךְ זֶה יֵשׁ לוֹ לְהַצְטָעַר בְּדֹאגָת הַלֵּב כִּנְגַד הַחֶשֶׁק וְהַתְּאוּוֹה אֲשֶׁר נִהְיָה.

וְכִידּוּעַ, זֶהוּ עֲנִין "תִּשְׁבּוּבָה הַגָּדֵר". יֵשׁ גַּם "תִּשְׁבּוּבָה הַמִּשְׁקָל": כִּפִּי מִידַת הַהִנָּאָה שֶׁהִיָּתָה לוֹ מִן הַעֲבִירָה, כֵּךְ עֲלִיו לְהַצְטָעַר, בְּכַאֵב לֵב וּבְדֹאגָה, כִּנְגַד הַחֶשֶׁק וְהַתְּאוּוֹה שֶׁמֵּהֶם נִהְיָה.

הַצּוּרֶךְ בְּשְׁמִירָה נִוּסַפְתָּ נִמְשָׁל לְהַבְחִנָה יְדוּעָה בְּתִשְׁבּוּבָה. "תִּשְׁבּוּבָה הַמִּשְׁקָל" מִשְׁוּוֹה בֵּין כַּאֵב הַחֲרָטָה לְבֵין הַהִנָּאָה שֶׁהַחֲטָא הַעֲנִיק, מִידָה כִּנְגַד מִידָה.

אֶת תִּשְׁבּוּבָה הַגָּדֵר וְאֶת הַתְּרַחֵק בִּיּוֹתֵר עַד קִצָּה הָאַחֲרוֹן מֵהֶרַע כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְּאוּוֹה לְעֵבֶר ח"ו [חֶסֶם וְשִׁלּוּם] וְהַבְּעַל תִּשְׁבּוּבָה צָרִיךְ לִזְהָ יוֹתֵר מִמִּי שֶׁלֹּא חֲטָא¹²⁷ כִּי

אֲבָל "תִּשְׁבּוּבָה הַגָּדֵר" הִיא לְהַתְּרַחֵק מִן הֶרַע בְּמִידָה רַבָּה, עַד לְקִצָּה הָאַחֲרוֹן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְּאוּוֹה לְעֵבֶר, חֶסֶם וְשִׁלּוּם. בְּעַל הַתִּשְׁבּוּבָה זְקוּק לִכְךָ יוֹתֵר מִמִּי שֶׁלֹּא חֲטָא מַעֲוֵלָה וְכו'.

"תִּשְׁבּוּבָה הַגָּדֵר" פִּירוּשָׁה לְהַצִּיב גֵּדֵר הַרְחָק מִן הֶרַע, וְלִהְיָאֵר בְּקִצָּה הַנְּגִידִי, כֵּךְ שֶׁלֹּא יִתְּעוֹרֵר אֶפִּילוֹ רִצּוֹן לְחֲטוֹא. מִי שֶׁחֲטָא זְקוּק לְגִדֵּר הַזֹּאת יוֹתֵר מִמִּי שֶׁלֹּא חֲטָא מַעֲוֵלָה.

וכן אמר הה"ק [הרב הקדוש] המגיד¹²⁸ נ"ע [נשמתו עדן] שאע"פ [שאף על פי] שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] אל יאמר אדם¹²⁹ אי אפשי בבשר כו' אלא אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי היינו במי שלא חטא מעולם

וכך אמר הרב הקדוש המגיד, נשמתו עדן: אף שחכמינו ז"ל אמרו, "אל יאמר אדם: איני רוצה בבשר וכו', אלא: רוצה אני, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עליי" — הדברים אמורים במי שלא חטא מעולם;

המגיד ממזריטש, רבו של אדמו"ר הזקן, סיג את דברי חז"ל שאין לומר "בשר אסור דוחה אותי", אלא "הייתי רוצה בו, אבל אבי שבשמים אסר עליי". לדבריו, הנחיה זו נאמרה על מי שלא חטא מעולם.

אבל הבע"ת [הבעלי תשובה] צ"ל כל מיני רע ואיסורים מאוסים¹³⁰ אצלו ושיאמר אי אפשי כו' בכדי שלא יפול ח"ו [חס ושלום].

אבל בעל התשובה צריך שכל מיני הרע והאיסורים יהיו מאוסים בעיניו, ועליו לומר: "איני רוצה" וכו', כדי שלא ייפול, חס ושלום.

בעל התשובה, לעומת זאת, צריך לחוש שכל רע וכל איסור דוחים אותו באמת, ולומר "איני רוצה בכך", כדי שלא ייכשל שוב.

נמצא מבואר שמי שהיה כבר למטה במדרגה צריך שמירה יתירה אף גם לאחר שנתעלה ומכל זה נוכל נמצא אפוא שמי שהיה בעבר בדרגה נמוכה זקוק לשמירה יתרה גם לאחר שהתרומם. ומכל זה נוכל העיקרון העולה הוא שמי שהיה בעבר בדרגה נמוכה זקוק לשמירה יתרה גם לאחר שעלה. בכך מתבאר ה"שמירה" הנזכרת בקשר למצוות.

להבין ענין לשמור הנז' [הנזכר] גבי עשיית המצות דאע"פ [דאף על פי] שהמצות הם המשכות קדושה עליונה מבחי' סוכ"ע אשר קדשנו במצותיו ממש שהקב"ה מניח תפילין¹³¹ וכו'.

להבין את ענין "לשמור" הנזכר ביחס לעשיית המצוות: אף שהמצוות הן המשכות של קדושה עליונה מבחינת אור אין סוף הסובב כל עלמין, וכפשוטו ממש "אשר קידשנו במצוותיו" — שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין וכו',

המצוות ממשיכות קדושה עליונה מבחינת סובב כל עלמין. "אשר קידשנו במצוותיו" מובן כפשוטו, שכן בגמרא נאמר שהקדוש ברוך הוא עצמו, כביכול, מניח תפילין.

אך לפי שנתלבש דוקא האור העליון בדברים גשמיים שהן מבחי' ק"נ [קליפת נוגה] כנ"ל ע"כ צריכים שמירה

אולם מאחר שהאור העליון מתלבש דווקא בדברים גשמיים, שמקורם בבחינת קליפת נוגה, כנזכר לעיל, לכן הם זקוקים לשמירה,

אלא שהאור העליון מתלבש בדברים גשמיים, שמקורם בקליפת נוגה, כפי שנתבאר קודם, ולכן הם זקוקים לשמירה.

שלא יהיה מזה יניקת החיצונים¹³² ח"ו [חס ושלום] מפני שהניצוצים האלו היו עשוקים אצלם ועכשיו יצאו משם ונתבררו ע"כ צריכים שמירה לבלתי יתערב בהם יניקת החיצונים

כדי שהחיצונים לא יינקו מכך, חס ושלום. הניצוצות האלה היו שבויים אצלם, וכעת יצאו משם והתבררו; לכן הם זקוקים לשמירה, כדי שלא תתערב בהם יניקת החיצונים.

הניצוצות שבדברים האלה היו שבויים בידי החיצונים, וכעת השתחררו מהם והתבררו. בדומה לבעל תשובה, הם זקוקים לשמירה כדי שהחיצונים לא יחזרו לינוק מהם.

והוא שלא יתפעל האדם בעצמו בעשותו המצוה להחזיק טובה לעצמו או להיות תפארת וגדלות ממנה או שאר איזה פנייה ח"ו [חס ושלום] כי מי יעלה בהר¹³³ ה' נקי כפים ובר לבב.¹³⁴

כלומר, האדם אינו צריך להתפעל בתוך עצמו בעת קיום המצווה, ולזקוף לעצמו את הזכות עליה, להתפאר ולהתגאות בה, או לפעול מתוך מניע זר כלשהו, חלילה. שהרי "מי יעלה בהר הוי"? נקי כפיים ובר לבב".

בפועל, ההקפדה פירושה שעל האדם לא לחוש סיפוק עצמי בעת קיום מצווה, להתגאות בה או להתפאר בה, או לפעול מתוך מניע זר כלשהו. מזמור כ"ד דורש "ידיים נקיות ולב טהור".

פ"י בר לבב שהוא בלי שום תערובת זר ח"ו [חס ושלום] (ועיין מה שכתוב בד"ה כה תברכו^{135, 136} גבי וישמרך¹³⁷ ובי"ה קול דודי^{138, 139} בענין ושמרתם את המצות¹⁴⁰ כו' שנאמר בפ' בא) (י"ב י"ז).

פירוש "בר לבב" הוא שהלב נקי מכל תערובת זרה, חלילה. (ראו גם את הכתוב במאמר הפותח במילים "כה תברכו", בעניין "וישמרך", ובמאמר הפותח במילים "קול דודי", בעניין "ושמרתם את המצות" וכו', שנאמר בפרשת בא) (י"ב י"ז).

לב טהור הוא לב שאין בו תערובת זרה. בסוגריים מובאים שני מאמרים: האחד עוסק בברכת הכוהנים, ומפרש את "וישמרך" כשמירה מפני סיפוק עצמי; השני עוסק ב"קול דודי", ומפרש את "ושמרתם את המצות" כשמירה מפני "החמצה" של גאוה.

וברכות פרשה עקב¹⁴¹ נראה דמפרש ושמרתם את המצות היינו כל מצותיו¹⁴² ית'. ועיין בזה חלק ב' תרומה (קל"א¹⁴³ א') בעין ליל שמורים:^{144, 145, 146, 147}

ובמדרש רבה, פרשת עקב, נראה שמפרש את "ושמרתם את המצות" — כלומר, את כל מצותיו יתברך. וראו בזה, חלק ב', תרומה (קל"א א'), בעניין "ליל שמורים":

המדרש דורש את "המצות" כ"המצוות", שכן שתי המילים נכתבות באותן אותיות; מכאן שהשמירה נדרשת בכל מצווה. גם הזוהר מלמד שיש צורך בשמירה בלילה, ככתוב "ליל שמורים".

16 קיצור. ענין לשמור את כל חוקותיו כו':

תקציר: ענין "לשמור את כל חוקותיו" וכו'.

תקציר של חלק זה: מה פירוש "לשמור את כל חוקותיו".

קטע 8 • 171-20

התורה שבעל פה בבית

17 ד אך הנה כיון שאפילו מעשה המצות צריכים לבחיי שמירה א"כ איך ועיי מה יהיה בחיי שמירה זו אך הענין כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שמור זו משנה^{148, 149, 150} וכמ"ש במ"א ע"פ תשמרו להקריב לי.^{151, 152}

4. אולם, מאחר שאפילו קיום המצוות זקוק לבחינת שמירה, כיצד ובאמצעות מה תבוא שמירה זו? אלא הענין הוא כפי שאמרו חז"ל: "שמור — זו משנה", וכפי שמבואר במקום אחר על [הפסוק] "תשמרו להקריב ליי".

החלק הרביעי נפתח בשאלה: אם אפילו המצוות זקוקות לשמירה, כיצד שומרים עליהן? חז"ל אומרים ש"שמור" מתייחס למשנה, לתורה שבעל פה, וגם הפסוק "תשמרו להקריב ליי" מתבאר במקום אחר באותו אופן.

ולכן השמירה הוא על ידי עסק התורה שבעל פה שבה ועל ידה יוכל להיות השמירה (ועמ"ש בד"ה אחרי ה' אלקיכם תלכו^{153, 154} גבי ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ע"ש)

לכן השמירה היא באמצעות העיסוק בתורה שבעל פה, שבה ועל ידה יכולה השמירה להתקיים. (ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "אחרי ה' אלקיכם תלכו", בענין "ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו"; עיינו שם.)

השמירה מתקיימת באמצעות לימוד התורה שבעל פה. המאמר "אחרי ה' אלקיכם תלכו" מסביר את "ואת מצותיו תשמרו" באמצעות "ובקולו תשמעו" — קול התורה.

והענין דהנה המצות הם בחיי לבושים לנפש דהיינו שהוא המשכת בחיי סוכ"ע בממכ"ע [בממלא כל עלמין] וזהו בחיי לבוש שהוא המקיף להגוף. אך שמירת הגוף והלבוש הוא על ידי בית וזהו בחיי התורה.

והענין הוא: המצוות הן בחינת לבושים לנפש, כלומר, המשכת בחינת סוכב כל עלמין בתוך ממלא כל עלמין; וזו בחינת לבוש, המקיף את הגוף. אך שמירת הגוף והלבוש היא באמצעות בית, וזהו בחינת התורה.

המצוות הן לבושי הנפש, שכן הן ממשיכות את סוכב כל עלמין, האור המקיף, לתוך ממלא כל עלמין, כשם שלבוש מקיף את הגוף. הגוף ולבושיו מוגנים באמצעות בית, והבית הוא התורה.

18 וכמ"ש בזהר דאורייתא היכלא עילאה¹⁵⁵ דקודשא בריך הוא וגם ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] מיום שחרב¹⁵⁶ בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו

כפי שנאמר בזהר, התורה היא היכלו העליון של הקדוש ברוך הוא. וגם חז"ל אמרו: "מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו

הזהר מננה את התורה היכל עליון של ה', והגמרא אומרת שמאז שנחרב בית המקדש, אין לה' בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה.

אלא די אמות של הלכה הרי ד"א [די אמות] של הלכה הם נגד בחי' בית המקדש שהוא בחי' בית וכמ"ש וכל בניך למודי¹⁵⁷ ה' ורב

אלא ארבע אמות של הלכה". נמצא שארבע אמות של הלכה מקבילות למדרגת בית המקדש, שהיא בחינת בית. וכפי שנאמר: "וכל בניך לימודי הוי", ורב

ארבע אמות של הלכה באות במקום בית המקדש: הן "ביתו" של ה'. הפסוק בישעיהו, "וכל בניך לימודי הוי", מוביל לדרשת חז"ל שתבוא בהמשך.

שלום בניך אל תקרא בניך אלא בוניך¹⁵⁸ כו' שישאל הם הבונים את ההיכל והיינו על ידי תורה שבע"פ [שבעל פה].

שלום בניך: "אל תקרא 'בניך' אלא 'בוניך' וכו', שכן ישראל הם בוני ההיכל, והדבר נעשה באמצעות תורה שבעל פה.

חז"ל דורשים את המילה "בניך" כ"בוניך": תלמידי החכמים בונים את היכלו של ה', והם עושים זאת באמצעות התורה שבעל פה.

19 ולכך על ידי זה יהיה שמירה לבחי' לכושים דמעשה המצות שלא יהיה מהם יניקת החיצונים על ידי שמירה דבחי' בית הנ"ל.

לכן, באמצעות זאת, תהיה שמירה לבחינת הלבושים של קיום המצוות, כדי שהכוחות החיצוניים לא יינקו מהם, באמצעות השמירה של בחינת הבית הנזכרת לעיל.

לכן "הבית" של התורה שבעל פה שומר על "הלבושים" של המצוות, כדי שהכוחות החיצוניים לא יינקו מהם.

וביאור הענין הוא כי הנה כל התורה שבעל פה הוא להחמיר חומרות ודקדוקי סופרים שלא לעשות.

ביאור העניין הוא שכל התורה שבעל פה נועדה להחמיר בחומרות ובדקדוקי סופרים, [ולפרט מה] אין לעשות.

התורה שבעל פה כוללת במידה רבה את החומרות והפרטים המדויקים של חכמים, המגדירים מה אין לעשות.

וכן במצות עשה אם עושה כך כשרה ואם לאו פסולה ואינה מצוה כלל. שזהו יסוד כל התורה שבעל פה להחמיר על דברי תורה שלא לעשות

וכך גם במצוות עשה: אם עושים כך, המצווה כשרה, ואם לא — היא פסולה ואינה מצווה כלל. זהו יסוד כל התורה שבעל פה: להחמיר ביחס לדברי תורה, [ולפרט מה] אין לעשות.

גם במצוות עשה התורה שבעל פה מגדירה בדיוק מתי המצווה כשרה ומתי היא פסולה ואינה מצווה כלל. יסודה הוא להחמיר ביחס לדברי התורה ולסמן מה אסור לעשות.

ועל זה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **ערבים עלי¹⁵⁹ דברי סופרים יותר מיינה של תורה כי זהו עיקר הסייג והשמירה לד"ת** [לדברי תורה] (ועמ"ש בד"ה ושמע אביה).^{160, 161}

ועל כך אמרו רבותינו ז"ל: **"ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה"**, שכן זהו הגדר והשמירה העיקריים לדברי תורה. (וראו מה שכתוב במאמר הפותח במילים "ושמע אביה").

לכן אמרו חכמים שדברי סופרים ערבים יותר מיינה של תורה: הם הגדר והשמירה של דברי התורה. המאמר "ושמע אביה" עוסק בכך בהרחבה.

כי הוא בחי גבורות עליונות מבחי חכמה עילאה שמהם נעשה בחי החותם והחומה שלא יהיה יניקת החיצונים מהמצוה והרצון עליון.

שכן זוהי בחינת גבורות עליונות מבחינת חכמה עילאה, שמהן נעשות בחינת החותם והחומה, כדי שהכוחות החיצוניים לא יינקו מן המצוה ומן הרצון העליון.

הגבלות אלו נובעות מן הגבורות העליונות שבחכמה העליונה. הן יוצרות חותם וחומה, כדי שהכוחות החיצוניים לא יוכלו לינוק מן המצוה ומן הרצון העליון שבתוכה.

וזהו אני חומה¹⁶² שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] **זו תורה ומשמע ביבמות (דס"ב ב') דקאי על תשבע"פ** [תורה שבעל פה] **שהרי אמרו בלא חומה דכתיב נקבה תסובב גבר^{163, 164} והיינו בחי תורה שבע"פ** [שבעל פה].

וזהו "אני חומה", שעליו אמרו רבותינו ז"ל: **"זו תורה"**. מן הנאמר ביבמות (דס"ב ב') משתמע שהכוונה לתורה שבעל פה, שכן אמרו **"בלא חומה"**, כפי שנאמר: **"נקבה תסובב גבר"**, וזוהי בחינת התורה שבעל פה.

"אני חומה" מתייחס לתורה, ובגמרא ביבמות משתמע שהכוונה לתורה שבעל פה: אדם שאינו נשוי חי "בלא חומה", שהרי "נקבה תסובב גבר". התורה שבעל פה היא אותה חומה נשית המקיפה.

ועמ"ש בד"ה וכל בניך¹⁶⁵ **בענין אל תקרא בניך אלא בוניך והנה על ידי הדבור בתורה שבע"פ** [שבעל פה] **באמרו פטור וחייב טמא וטהור אסור ומותר נעשה בחי**

וראו מה שכתוב במאמר הפותח במילים **"וכל בניך"**, **בענין "אל תקרא בניך אלא בוניך"**. והנה, על ידי הדיבור בתורה שבעל פה — באמירת **"פטור"** ו**"חייב"**, **"טמא"** ו**"טהור"**, **"אסור"** ו**"מותר"** — נוצרת בחינת

המאמר **"וכל בניך"** מפתח את הרעיון של **"בוניך"**. כאשר חכם פוסק **"פטור"** או **"חייב"**, **"טמא"** או **"טהור"**, **"אסור"** או **"מותר"**, דבריו יוצרים הבחנות והפרדות.

ההבדלה וההפרשה שלא יוכלו לקבל היניקה והאחיזה ח"ו [חס ושלום] וכמ"ש ודברי אשר שמתי בפ"ך¹⁶⁶ אני המשנה המדברת¹⁶⁷ בפ"ך אלו ואלו¹⁶⁸ דברי אלקים חיים הוא הוא המדבר בפיכם.

ההבדלה וההפרשה, כדי שלא יוכלו לקבל יניקה ואחיזה, חס ושלום. וכמו שכתוב: "ודברי אשר שמתי בפ"ך"; "אני המשנה המדברת בפ"ך"; "אלו ואלו דברי אלקים חיים" — הוא עצמו המדבר בפיכם,

הפרדות אלו מונעות מהכוחות החיצוניים לאחוז, שכן דברי ההלכה הם דברי ה' בפי האדם: "ודברי אשר שמתי בפ"ך"; "אני המשנה המדברת בפ"ך", כפי שאמר המגיד מן השמים לרבי יוסף קארו; ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים".

20 ולא דברי בית שמאי ובית הלל עצמן. לכך הנה עי"נ נעשו החיצונים רחוקים ולא יהיה להם אחיזה מהאור הנמשך ע"י קיום המצות.

ולא דבריהם של בית שמאי ובית הלל עצמם. לכן, באמצעות זאת הכוחות החיצוניים מתרחקים, ולא תהיה להם אחיזה באור הנמשך על ידי קיום המצוות.

ה' מדבר באמצעות דבריהם של בית שמאי ובית הלל, ולא רק החכמים עצמם. לכן פסיקותיהם מרחיקות את הכוחות החיצוניים, כך שלא תהיה להם אחיזה באור הנמשך על ידי קיום המצוות.

וה"ז [והרי זה] כדמיון הבית עד"מ שנעשה למחסה ולמסתור מזרם וממטר¹⁶⁹ ולכך ת"ח [תלמיד חכם / תלמיד חכמים] נק' בוניך שהם הבונים את הבית ע"י דיבורם דברי אלקים חיים המדבר בפייהם.

והרי זה כמשל לבית, הנעשה "למחסה ולמסתור מזרם וממטר". לכן תלמידי חכמים נקראים "בנייך", משום שהם בונים את הבית באמצעות דיבורם, דברי אלקים חיים המדבר בפייהם.

זהו ה"בית" שבמשל, מחסה "מזרם וממטר". תלמידי חכמים נקראים "בנייך" משום שהם בונים את הבית בדיבורם, שהוא דיבורו של אלקים חיים בפייהם.

אך עכ"ז [עם כל זה] אם ה' לא יבנה¹⁷⁰ בית כו' שתחלה צ"ל בבחינת וכל בניך למודי¹⁷¹ הוי'

אך אף על פי כן, "אם הוי' לא יבנה בית" וכו'; תחילה צריך להיות בבחינת "וכל בניך לימודי הוי'",

"אם הוי' לא יבנה בית, שווא עמלו בוניו בוי". תחילה צריך להיות בין אלה שהם "לימודי הוי'".

דהיינו להיות ואהבת את¹⁷² הוי' אלקיך בכל לבבך רעותא דלבא שיחפוץ באמת לאמתו בעומק הלב גילוי אלקות בחי' סוכ"ע רוח אייתי רוח ואמשיך¹⁷³ כו' ועי"ז יוכל להיות בבחינת בוניך משא"כ אם לומד בפ"ע [בפני עצמו] אינו ממשיך כלום.

כלומר, לקיים "ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך" — רצון שבלב, שיחפוץ באמת לאמיתה, בעומק הלב, בגילוי אלקות, בבחינת סוכב כל עלמין: "רוח אייתי רוח ואמשיך" וכו'. ובאמצעות זאת יוכל להיות בבחינת "בנייך"; אבל אם הוא לומד בפני עצמו, אינו ממשיך כלום.

הכוונה היא לקיים "ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך": להשתוקק באמת, בעומק הלב, לגילוי סוכב כל עלמין. כדברי זוהר, רוח מלמטה מביאה וממשיכה רוח מלמעלה; רק אז אפשר להיות "בונה", ואילו לימוד בלי השתוקקות זו אינו ממשיך כלום.

קטע 9 • 211-23

תחילה יראה; סדר הפסוקים

21 וְזֶהוּ לְמַעַן תִּירָא אֶת¹⁷⁴ ה' אֱלֹקֶיךָ כֹּה לְשֹׁמֵר כֹּה שְׂכָדִי שִׁיחִיָּה בְּחַיִּי בֵּית וּשְׁמִירָה עִיִּי עֶסֶק הַתְּשַׁבְּעִי פ

[הַתּוֹרָה שֶׁבֶעַל פֶּה] הוּא עִיִּי לְמַעַן תִּירָא אֶת הוֹי כֹּה אֲבָל הָאוֹמֵר אֵין לִי אֵלָא תּוֹרָה¹⁷⁵ אֲפִילוֹ תּוֹרָה אֵין לוֹ.

וְזֶהוּ "לְמַעַן תִּירָא אֶת הוֹי אֱלֹקֶיךָ" וְכֹה, "לְשֹׁמֵר" וְכֹה: כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה בְּחִינַת בֵּית וּשְׁמִירָה בְּאַמְצָעוֹת הָעִיסוֹק בְּתוֹרָה שֶׁבֶעַל פֶּה, הַדְּבָר תִּלּוּי בִּ"לְמַעַן תִּירָא אֶת הוֹי" וְכֹה. אֲבָל "הָאוֹמֵר אֵין לִי אֵלָא תּוֹרָה, אֲפִילוֹ תּוֹרָה אֵין לוֹ".

הַדְּבָרִים מְסַבְּרִים אֶת סֵדֶר הַפְּסוּקִים הַפּוֹתָח: "לְמַעַן תִּירָא אֶת הוֹי אֱלֹקֶיךָ" בֶּאֱלֻפְנֵי "לְשֹׁמֵר". הַבֵּית וְהַשְׁמִירָה שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבֶעַל פֶּה מַעֲנִיקָה תִּלּוּיִים בְּכָךְ שִׁירָאֵת ה' קוֹדֶמֶת; כִּפִּי שְׁאוֹמֶרֶת הַגְּמֵרָא, מִי שֶׁטּוֹעֵן שֶׁאֵין לוֹ אֵלָא תּוֹרָה — אֲפִילוֹ תּוֹרָה אֵין לוֹ.

22 וְהִטְעָם הוּא שֶׁהָרִי עֵיקָר כַּח הַשְׁמִירָה הוּא לְפִי שְׁדִבּוֹר זֶה הוּא דְבַר ה' הַמְדַּבֵּר בְּתוֹךְ פִּי וְכַמֵּאֵמֶר

מִתְנִיתִין מִלְכָּתָא¹⁷⁶ כַּמֶּלֶךְ הַגּוֹזֵר שֶׁלֹּא יִקְרַב זֶר כֹּה.

הַסִּיבָה לְכַךְ הִיא שֶׁעֵיקָר כּוֹחַ הַשְׁמִירָה נּוֹבֵעַ מִכָּךְ שֶׁהַדִּבּוֹר הַזֶּה הוּא דְבַר ה' הַמְדַּבֵּר בְּתוֹךְ פִּי, וְכַמֵּאֵמֶר: "הַמִּתְנִיתִין מִלְכָּתָא" — כַּמּוֹ מֶלֶךְ הַגּוֹזֵר שֶׁלֹּא יִקְרַב זֶר וְכֹה.

הַשְׁמִירָה פּוֹעֶלֶת מִשּׁוֹם שְׁדִבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם דְּבַר ה' עֲצֻמוֹ הַמְדַּבֵּר בְּפִי שֶׁל הָאָדָם. הַמִּשְׁנָה נִקְרָאת "מִלְכָּה", וְכַמּוֹ מֶלֶךְ הָאוֹסֵר עַל כָּל זֶר לְהִתְקַרֵּב, הִיא מִרְחִיקָה אֶת הַכּוֹחוֹת הַחִיצוֹנִיִּים.

וְכֵדִי שִׁיחִיָּה בְּחַיִּי דְּבוֹר שֶׁל הָאָדָם כְּלִי לְדְבַר ה' הוּא עִיִּי הִירָאָה וְרַעוּתָא דְּלִיבָא דּוֹקָא שְׁחַפֵּץ בְּאַמֶּת לְגִילּוֹי זֶה.

וְכֵדִי שְׁדִיבּוֹרוֹ שֶׁל הָאָדָם יִהְיֶה כְּלִי לְדְבַר ה', הַדְּבָר נַעֲשֶׂה דּוֹקָא בְּאַמְצָעוֹת הִירָאָה וְרַעוּתָא דְּלִבָּא, כִּשְׁהוּא חַפֵּץ בְּאַמֶּת בְּגִילּוֹי הַזֶּה.

כְּדֵי שְׁדִיבּוֹרוֹ שֶׁל הָאָדָם יַעֲשֶׂה כְּלִי לְדְבַר ה', הוּא זָקוּק לִירָאָה וּלְרִצּוֹן שֶׁבֶלֶב — לְתַשׁוּקָה אֲמִיתִית לְגִילּוֹי הַזֶּה.

23 וְזֶהוּ סֵדֶר הַפְּסוּקִים וּזְאֵת הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוָּה¹⁷⁷ ה' לַעֲשׂוֹת בְּאַרְץ הַיֵּינוּ הַמִּשְׁכַּת גִּילּוֹי רִצְהָ¹⁷⁸ [רִצּוֹן הָעֲלִיוֹן]

בִּ"ה בְּחַיִּי סוֹכֵ"עַ בְּמִמְלָא¹⁷⁸ [בְּמִמְלָא כָּל עֲלָמִין] הַנֶּקֶץ אֶרֶץ וְאַחֲ"כ לְמַעַן תִּירָא¹⁷⁸ כֹּה לְשֹׁמֵר.

וְזֶהוּ סֵדֶר הַפְּסוּקִים: "וּזְאֵת הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוָּה הוֹי לַעֲשׂוֹת בְּאַרְץ" — הַיֵּינוּ הַמִּשְׁכַּת גִּילּוֹי הַרִצּוֹן הָעֲלִיוֹן, בְּרוּךְ הוּא, בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, אֵל מִמְלָא כָּל עֲלָמִין, הַנֶּקֶרָא "אַרְץ"; וְאַחֲרַיִךְ כֶּךָ "לְמַעַן תִּירָא" וְכֹה, "לְשֹׁמֵר".

כַּעַת הַפְּסוּקִים נִקְרָאִים כְּסִדְרָם: "לַעֲשׂוֹת בְּאַרְץ" פִּירוּשׁוֹ הַמִּשְׁכַּת סוֹבֵב אֵל מִמְלָא, הַנֶּקֶרָא "אַרְץ"; וְאַחֲרַיִךְ כֶּךָ "לְמַעַן תִּירָא... לְשֹׁמֵר" פִּירוּשׁוֹ הַשְׁמִירָה, הַנִּשְׁעֶנֶת עַל יִרְאָה.

ועוד ושמרת לעשות¹⁷⁹ היינו ב' שמירות שמירה מבפנים ומבחוץ בחי' מזון ובחי' בית והיינו ע"י תשכ"כ [תורה שבכתב] ותשבע"פ [ותורה שבעל פה] ודברת בם¹⁸⁰ כו' לשמור ושמרת כו':

ועוד, "ושמרת לעשות": אלו שתי שמירות — שמירה מבפנים ושמירה מבחוץ, בחינת מזון ובחינת בית; והיינו באמצעות התורה שבכתב והתורה שבעל פה: "ודברת בם" וכו', "לשמור" ו"ושמרת" וכו'.

"לשמור" ו"ושמרת" הן שתי שמירות: מבפנים, באמצעות התורה שבכתב, שהיא מזונו של הנשמה; ומבחוץ, באמצעות התורה שבעל פה, שהיא ביתה. שתיהן נרמזות ב"ודברת בם" — לימוד התורה, שהוא המענה לשאלה הראשונה במאמר.

בעבודה

לקיים את המצוות באמצעות דברים גשמיים ולכרך עליהן את ה' מתוך כוונה שהאלקות הנסתרת תתגלה. לשמור עליהן מבפנים ומבחוץ: באמצעות לימוד התורה, ובייחוד התורה שבעל פה ודקדוקי הלכותיה, ובכך לקיים כל מצווה בלי סיפוק עצמי, גאווה או כוונה צדדית, כפי שבעל תשובה מתרחק מן החטא. כל זה נשען על יראת ה' ועל כמיהה פנימית לאלקות; לימוד בלעדיהן "אינו ממשיך כלום".

שאלות לשיחה

1. מדוע הנשמות בגן עדן אינן יכולות ליהנות מאלקות בלי המצוות שמקיימים בעולם הזה?
2. כיצד מפרש המאמר את "הוי' אלקינו, הוי' אחד" כשתי דרגות של אור אלקי, ומה מוסיפה אהבת קריאת שמע?
3. מדוע המצוות, אף שהן ממשיכות את הקדושה העליונה ביותר, זקוקות לשמירה רבה יותר מדברים שהם טובים מטבעם? כיצד ממחיש זאת בעל התשובה?
4. באיזה מובן התורה שבעל פה היא "בית" למצוות, ומדוע לימוד תורה בלי יראה "אינו ממשיך כלום"?
5. מה מבדיל בין היראה התחתונה שהפסוק מבקש לבין היראה העליונה שהתגלתה במתן תורה?

הערות

פסקה 1

1 וזאת המצוה

נוסח נוסף של מאמר זה, כפי שנרשם (הנחה) בידי אדמו"ר האמצעי, לפי ההערה.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ח ע' שפ — הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי. ביאור על מאמר זה באוה"ת ואתחנן ע' קצו. וראה בהנסמן להלן י, רע"ב.

2 למען תירא את ה' אלהיך לשמור את כל חקותיו

"למען תירא את הוי" אלקיך, לשמור את כל חוקותיו ואת מצוותיו". זהו הביטוי הראשון מבין שני הביטויים של "שמירה" שהמאמר שואל עליהם.

Deuteronomy 6:2 דברים ו:ב

למען תירא את ה' אלקיך לשמר את כל חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוה אתה ובנה ובן בנה כל ימי חיה ולמען יארכו ימיה:

that thou mightest fear the L-RD thy G-d, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 ושמעת ישראל ושמרת לעשות

"ושמעת ישראל ושמרת לעשות". זהו הביטוי השני של "שמירה", והוא מעורר את השאלה מדוע נאמרה שמירה כפולה.

Deuteronomy 6:3 דברים ו:ג

ושמעתי ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבונו מאד כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך ארץ ובת חלב ודבש:

Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the L-RD, the G-d of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד

הפסוק הראשון של קריאת שמע. המאמר מראה ש"וזאת המצוה" מתייחס לפרשה זו.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שמע ישראל אלקינו Havayah אחד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 וזאת המצוה . . ה' אחד

"וזאת המצוה, החוקים והמשפטים, אשר צוה הוי" אלקיכם ללמד אתכם לעשות בארץ". זהו הפסוק הפותח את המאמר; המילים "לעשות בארץ" הן אחת משתי השאלות שבו.

Deuteronomy 6:1 דברים ו:א

וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה:

Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the L-RD your G-d commanded to teach you,

that ye might do them in the land whither ye go over to possess it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, א-ד.

6 ודברת במ

"ודברת במ" (בדברי תורה) — מצווה מפרשת קריאת שמע שהיא חובת האדם ונוהגת בכל מקום.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

ושננתם לבניה ודברת במ בשבתך בביתך וכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 וקשרתם

"וקשרתם לאות על ירך" (תפילין) — מצווה נוספת מפרשת קריאת שמע שאינה תלויה בארץ.

Deuteronomy 6:8 דברים ו:ח

וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך:

And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 חובת הגוף ונוהג בין בארץ

הגמרא פוסקת שכל מצווה שהיא חובת האדם נהגת הן בארץ והן בחוץ לארץ. אדמו"ר חזקן משתמש בכך כדי לשאול מדוע נאמר על מצוות קריאת שמע שהן "לעשות בארץ".

Kiddushin 37a:10-11 קידושין ל"ז א:י"א-י"ב

ואתא רבי אליעזר למימר: אף חדש נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ. מאי טעמא? "מושב" - בכל מקום שאתם יושבים. או דלמא לקולא פליג, והכי קאמר תנא קמא: חוץ מן הערלה והפלגאים, דהלכתא גמירי לה, וכל שכן חדש, ד"מושב" - כל מקום שאתם יושבים משמע.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין לז, א.

9 ג"ע נקי ארץ

ההערה מפנה לשם לעניין הכינוי "ארץ" לגן עדן.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"י ע' 346. ביאורים לפרקי אבות (משיחות כ"ק אדמו"ר) ע' 8. אוה"ת שלח ס"ע תנה.

10 כ"י יש להם חלק לעוה"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סנהדרין רפ"א.

And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in
the land of Canaan
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 מי יעלה בהר ה'

"מי יעלה בהר הוי ומי יקום במקום קדשו?" אדמו"ר הזקן מפרש את
"יעלה" כעליית הנשמות לגן עדן העליון.

Psalms 24:3 תהילים כ"ד:ג

מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו:

Who shall ascend into the mountain of the L-RD? And who
shall stand in His holy place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כד, ג.

17 מי יעלה בהר ה' כו' נקי כפיים

על פי הערת קה"ת, הוזהר מפרש את הפסוק "מי יעלה... נקי כפיים" על מי
שלא עשה בידיו צורה של עבודה זרה ולא טימא בהן את גופו.

Zohar, Vayera 5:88-92 ספר זוהר, וירא ה':פ"ח-צ"ב

It is written, "Who shall ascend into the mountain of the
L-rd?" and the answer is given, "He that hath clean hands
and a pure heart" (Ps. 24, 3-4), that is, he that has not made
with his hands vain shapes nor grasped with them wrongful
objects, nor has he defiled himself through them like those
who defile their bodies wilfully. "And pure of heart": that is,
he that averts his heart and mind from the "other side" and
directs them towards the service of the Holy One

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

18 מי יעלה בהר ה'

על פי הערת קה"ת, הוזהר מדבר על הנשמה המבקשת לעלות למקומה
שלמעלה, ומסיים בפסוק "מי יעלה".

Zohar, Chayei Sara 6:28-30 ספר זוהר, חיי שרה ו':כ"ח-ל'

19 מי יעלה בהר ה'

על פי הערת קה"ת, הוזהר שואל מי יעמוד שם ויעבור בלי פחד, "כמו
שנאמר: 'מי יעלה', ומשיב שנשמת הצדיק עוברת בלי פחד.

Zohar, Miketz 11:171-182 ספר זוהר, מקץ י"א:קע"א-קפ"ב

According to another interpretation, the second part of the
verse says: "and likewise they", that is, the evil deeds of
man, "will be removed, and it shall pass over". What shall
pass over? R. Simeon said: 'When the soul leaves this world
it has to pass through many trials before it reaches its place.
And, finally, there is the ever-flowing river of fire which all
souls have to pass and to bathe in, and who is he that can
... face it and pass through it without fear? But the soul

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

20 מי יעלה בהר ה' כו' נקי כפיים

על פי הערת קה"ת, הוזהר מפרש את "הארץ ומלואה" כארץ הקדושה
הנקראת "ארץ החיים", המלאה בנשמות הצדיקים, ומביא את הפסוק "מי
יעלה... נקי כפיים".

Zohar, Tazria 14:60-17:70 ספר זוהר, תזריע י"ד:ס"ז-י"ז:ז

Observe this. When the Holy One, blessed be He, is in the
company of the Community of Israel, if she first makes ap-
proaches to him and draws him towards her in the strength

11 "ועמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ". זהו הפסוק שהמשנה מפרשת
כשכרה של הנשמה, וממנו עולה ש"ארץ" יכולה להתייחס לגן עדן.

Isaiah 60:21 ישעיהו ס"כ:כ"א

ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר:

Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the
land for ever; The branch of My planting, the work of My
hands, Wherein I glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 כ"י יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך כו' לעולם יירשו ארץ

המשנה בתחילת פרק חלק: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר:
ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ". מכיוון שהראיה היא מן המילה
"ארץ", מסיק אדמו"ר הזקן שגן עדן נקרא "ארץ".

Sanhedrin 90a:15 סנהדרין צ"א:ט"ו

מתני' כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר: "ועמך כולם
צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר". ואלו שאין
להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין
תורה מן השמים, ואפיקורוס.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

13 וע' בהרמב"ם פ"ח מהל' תשובה ה"ז

הרמב"ם מתאר את כמיהתו של דוד לחיי העולם הבא, "לחזות בנועם ה'
בארץ החיים", ואומר שטובו הוא מעבר להשגת האדם. הטקסט מצטט זאת
כדי להראות שהעולם הבא נקרא "ארץ".

Mishneh Torah, Repentance 8:7 משנה תורה, הלכות תשובה ח"ז:

וכמה כמה דוד והתאוה לחיי העולם הבא שנאמר (תהילים כז יג)
"לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים". כפר הודיעונו החכמים
הראשונים שטובת העולם הבא אין כח באדם להשיגה על בריה ואין
יודע גדלה ופינה ועצמה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו. ושכל הטובות
שמתנבאים בהם הנביאים לישראל אינן אלא לדברים שבגוף שנהנין
בהן ישראל לימות המשיח בזמן שתשוב הממשלה לישראל. אבל טובת
חיי העולם הבא אין לה ערך...

How David longed and craved for the life in the World to
Come! even as it is said: "If I had not believed to look upon
the goodness of the L-rd in the land of the living" (Ibid.
27.13). We were long since informed by the ancient sages
that it is not within the power of man to attain clearly the
good of the World to Come, nor to know its grandeur beauty
and quantity, save only the Holy One, blessed is He! and that
... all the good the prophets

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by
Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

14 בדי"ה וישב יעקב

הטקסט מפנה לשם בעניין הכפלת "בארץ" בבראשית לו, א.

הערת קה"ת

בתנ"א פ' וישב.

15 וישב יעקב

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו, בארץ כנען". בפסוק נאמר "בארץ" פעמיים,
והמאמר מסביר כאן את משמעות הדבר.

Genesis 37:1 בראשית ל"ז:א

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:

וחומר, ומה זה, שהקריב איל לשמי הרי אני נגלה עליו ומברכו, יעקב שאיקונין שלו קבוע בכסאי, על אחת כמה וכמה! וירא אלקים, (דברים כח) ברוך אתה בכוך וברוך אתה בצאתך. בכוך לבית חמיו נשען ברכות: ואל שדי יברך אותך. ובצאתו מבית ...

It is written: "Who may ascend the mountain of the L-rd? Who may stand...? He who has clean hands.... He will receive the blessing from the L-rd..." (Psalms 24:3-5); see Midrash Tehillim 24:9). It is written: "So said the L-rd of hosts, G-d of Israel: They will again say...the L-rd will bless you, abode of righteousness, mountain of sanctity..." (Jeremiah 31:23). It is written: "A man of faith will abound with blessings" (Proverbs 28:20) - this is Jacob. "And one who ... hastens to become rich will not be absolved" (Proverbs

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

25 מי יעלה ברבות פ' וזאת הברכה

המדרש על וזאת הברכה פותח במילים "מי יעלה בהר ה'?", וחכמים אומרים שהדברים נאמרו על משה, ש"עלה אל האלקים".

Devarim Rabbah 11:2 דברים רבה י"א:ב'

26 חיי שרה פנ"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מי יעלה זה אברהם שנא' ולך לך אל ארץ המורי' ע"ש.

27 זח"א וירא צ"ט א'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כד נשמתא נפקת מהאי עלמא לא ידעת לאן אורחא סלקין לה דהא אורחא לסלקא לעילא לאתר דנהירו דנשמתין עילאין נהרין (ע' בהמפרשים שמשמע דיש דרך לעלות לנשמה שלא בדרך גיהנם ע"ש) לא אתיהיב לכלהו נשמתין ע"ש. — ביאור מחסיד בכת"י.

28 ק' ב'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מי יעלה כו' נקי כפים דלא עביד בידוי טופסא (פ' דפוס צורות חיצוני מהס"א ולא עשה בידוי דבר המטמא ע"ש) כו' ולא סאיב בהו לגופא ע"ש. — ביאור מחסיד בכת"י.

29 כ"ג סע"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נשמתא בתר דעיילת תמן היא אזלת לסלקא לאתרה לעילא ולא למיחת לתתא אבל קודם שתעלה כו' נעשת אפוטרופס הגוף על יד דומה ומראה לו שראוי הוא לקבל שכר ארבע מאות עולמו ע"ש ומסיים הה"ד מי יעלה ע"ש. — ביאור מחסיד בכת"י.

30 מקץ ר"א א'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ומאן איהו דיקום תמן ויעבר בלא דחילו כד"א מי יעלה גוי ע"ש ונשמתא דוכאה אעבר בלא דחילו, ומאן דאשתדל בצדקה ע"ש. — ביאור מחסיד בכת"י.

of her love and desire, then she is replenished from the side of the right and multitudes from the side of the right are found in all worlds. But if the Holy One, blessed be He, is the first to make advances and she only rouses herself after-wards, then all is on the side of the female

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

21 מי יעלה בהר ה'

על פי הערת קה"ת, הוזהר אומר שלאחר שהנשמות מזדככות הן מתקבצות למקום הנקרא ירושלים, הבנוי על הר ה', ועליו נאמר "מי יעלה".

Zohar, Mishpatim 18:485-19:494 ספר הזהר, משפטים י"ח:תפ"ה-י"ט:תצ"ד

22 נקי כפים

"נקי כפיים ובר לבב". זו תשובת המזמור לשאלה מי יכול לעלות; הוזהר המצוטט כאן מפרש "נקי כפיים" כידיים שלא טימאו את הגוף.

Psalms 24:4 תהילים כ"ד:ד'

נקי כפיים ובר לבב אשר לא ינשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה:

He that hath clean hands, and a pure heart; Who hath not taken My name in vain, and hath not sworn deceitfully

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 מי יעלה ברבות

המדרש בחיי שרה מייחס את "מי יעלה בהר ה'?" לאברהם, ואת "נקי כפיים" לסירובו לקחת אפילו חוט ממלך סדום.

Bereshit Rabbah 59:5 בראשית רבה נ"ט:ה'

(תהלים מה) 'יפית מבני אדם הוצק חן וגו' - נתייפית בעליונים, שנאמר (ישעיה לג): הן אראלם צעקו חוצה. נתייפית בתחתונים, נשיא אלקים אתה בתוכנו. על כן ברכך אלקים לעולם, וה' ברך את אברהם בכל. (תהלים כד) מי יעלה בהר ה', זה אברהם, עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה. ומי יקום במקום קדשו, זה אברהם, על שם שנאמר: וישכם אברהם בבוקר, אל המקום. נקי כפים ובר לבב, אם מחוט ועד שרוך נעל. ובר לבב, חלילה לך מעשות כדבר הזה. אשר לא נשא לשוא נפשו, זה נפשו של נמרוד. ולא נשבע למרמה, ...

"You are fairer [yafyafita] than sons of man; grace flows..." (Psalms 45:3) - [this refers to Abraham]. You are fair, with a doubling of the syllable yaf, indicates two kinds of beauty. among the heavenly, as it is stated: "The angels cried outside" (Isaiah 33:7). 56:5). You are fair among the earthly - "you are a prince of G-d in our midst" (Genesis 23:6). "Therefore, G-d has blessed you forever" (Psalms 45:3) - "the L-rd blessed Abraham with everything." "Who will ascend the mountain of the L-rd?" (Psalms 24:3). This

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

24 מי יעלה ברבות

בתחילת פרשה פ"ב (וישלח), מביא המדרש את הפסוק "מי יעלה בהר ה'..." נקי כפיים... יישא ברכה מאת ה' במסגרת פירושו לברכת יעקב.

Bereshit Rabbah 82:2 בראשית רבה פ"ב:ב'

ר' יצחק פתח: (שמות כ) מזבח אבנים תעשה לי והרי דברים קל וחומר, ומה אם זה שבנה מזבח לשמי, הרי אני נגלה עליו ומברכו, יעקב שאיקונין שלו קבוע בכסאי, על אחת כמה וכמה! וירא אלקים אל יעקב רבי לוי פתח: (ויקרא ט) ושור ואיל לשלמים וגו' והרי דברים קל

31 תזריע מ"ה סע"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לה' הארץ ומלואה דא ארעא קדישא דאקרי ארץ החיים כו' ומלואה מאי היא אלא אליו נשמתא דצדיקייא כו' כי הוא על ימים יסדה כו' דכלהו נפקין מההוא נהר עילאה דנגיד כו' מעדן ומי יעלה וגו' נקי כפים ע"ש. — ביאור מחסיד בכת"י.

32 ברכות ר"פ וזאת הברכה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מי יעלה בהר ר' רבנן אמרי מדבר במשה כו' ומשה עלה כו'.

33 משפטים ק"ב כ'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לבתר דיתבריר מתכנשין לההוא אתר דאקרי ירושלם כו' דאיהי בנוי על הר ד' דאתמר בה מי יעלה ע"ש.

34 וירא קט"ז א'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אתא בכל ירחא לסגדא קמי מלכא קדישא ב"ה דכתי' והי' מדי חדש בחדשו ע"ש.

35 תרומה קנ"ו סע"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תמן נשמתהון דצדיקייא מתלבשן בגנתא דעדן דלתתא כו' ובשבת מתפשטאן וסלקין למחמי ביקרא דמאריהון ולאתעדנא בעדונא עילאה כו' דכתי' והי' מדי חדש כו' ע"ש.

36 נשא קמ"ה א'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

קטורין (קשורין) צדיקייא בקרטופא דעטרין (בצורר העטרות) בריש ירחי ע"ש א"ל ואף כל אינון דלבר דכתי' והי' מידי חדש ע"ש.

37 נשא קמ"ה א'

לפי הערת קה"ת, הוזהר אומר שהצדיקים קשורים ב"צורר הכתרים" בכל ראש חודש. המאמר מביא זאת כמקור לעלייה בראש חודש.

Zohar, Nasso 18:174-179 ספר הוזהר, נשא י"ח:קע"ד-קע"ט

38 בגמרא מדובר על החכמים "כשעולים לישיבה של מעלה". המאמר מביא זאת כמקור לעליות הנשמות.

Bava Metzia 85b:9 בבא מציעא פ"ה ב:ט'

אמר רב חביבא: אשתמי לי רב חביבא פר סורמקי, חזי לקה יהוא מרבנן דהנה שכיח אליהו גביה, דלצפרא הו' שפירן עיניה, ולאורתא דמיון כדמיקלון בנורא. אמרי לקה: מאי האי? ואמר לי: דאמרי לקה לאליהו: אחוי לי רבנן פי סלקי למתיבתא דרקיע. אמר לי: בכולהו מצית אסתכולי בהו, לבר מגוהרקא דרבי חייא דלא תסתכל פקה. מאי סימנייהו? בכולהו אולי מלאכי פי סלקי ונחת, לבר מגוהרקא דרבי חייא דמנפשיה סליק...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

39 להיות נהנין מזיו

"לעתיד לבוא... הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי זה לתיאור התענוג של הנשמות בגן עדן.

Berakhot 17a ברכות י"ז א

הערת קה"ת

ראה ברכות יז, א.

40 ועשתה את צפרני

"ועשתה את ציפורניה" נאמר על האישה השבויה, ושם "עשייה" פירושה טיפוח ותיקון. הדבר מראה ש"לעשות בארץ" יכול להתפרש כתיקון גן עדן.

Deuteronomy 21:12 דברים כ"א:י"ב

והבאתה אליהו ביתך וגללה את ראשה ועשתה את צפרניה:

then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כא, יב.

41 ויניחהו בג"ע לעבדה

"ויקח הוי' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". מקיימים את גן עדן באמצעות המצוות.

Genesis 2:15 בראשית ב:ט"ו

ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, טו.

42 לעבדה זו רמ"ח מ"ע

הוזהר מסביר ש"לעבדה" פירושו מצוות עשה, ו"לשמרה" פירושו מצוות לא תעשה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהמצוות הן ה"עבודה" של גן עדן.

Zohar I, 27a זח"א כז, א

Zohar II, 165b זח"א כז, א. זח"א כסא, ב.

הערת קה"ת

ראה זח"א כז, א. זח"א כסא, ב. ת"ז תנ"ה.

43 בד"ה אז ישיר כו' עלי באר

שם הבאר של "עלי באר" היא כנסת ישראל, "מעייני גנים": שני הגנים, גן עדן העליון וגן עדן התחתון, שדרכם יורדת הנשמה לתוך הגוף. ההערה מצטטת: גן עדן הוא התענוג של הנשמות בזיו, שמגיע להן באופן גלוי ומושג רק באמצעות המצוות המלוכשות בדברים גשמיים.

הערת קה"ת

לעיל פ' חקת סכ, ב. ג"ע הוא תענוג הנשמות שנהנין מזיו כו' שבא לכלל גילוי השגת הנפש המושגת כו' והנה הוא ית' סתימא דכל סתימין ואיך יבוא לגילוי ההשגה אלא באתעדל"ת תליא מלתא בקיום התומ"צ שהמצוות נתלבשו בדבריי גשמיים כו' שרשן כו' מאד נעלה כו' ממדרגה של רצון עליון ואור א"ס ב"ה כנודע ממשל נפילת החומה כו' והן הן הממשיכי חיות ואווא"ס ב"ה להיות בגילוי ההשגה ע"ש.

44 ובד"ה כי כארץ תוציא צמחה

שם המצוות נמשלות לזרעים הנטמנים בארץ: טעם הפרי, שאינו מצוי בורע, נובע מכוח הצמיחה של הארץ, שהוא כוח אלקי ממש. כך מעשה

המצווה הגשמי מצמיח את הקדושה העליונה ומביאה לידי גילוי, וכך המצוות "עושות" את גן עדן.

הערת קה"ת

לקמן פי נצבים נ, ד. דעיקר הצמיחה הוא מכח הצומח שיש בארץ משי"ב והוא ממא' תדשא הארץ כו' והוא כח אלקי ממש כו' רק שמ"מ יש צורך בוריעה כו' לפי שאין הברכה שורה רק כשיש בחי' כלי כו' כמו"כ יובן למלעלה איך ממעשה מצוה שנתלכשה בעניני גשמי"י יהי הצמיחה להיות גילוי בחי' קדש העליון דהיינו משום שמצוות הן בחי' זריעה שנוצרי' בארץ העליונה ונעוץ תחלתן בסופן בארץ העליונה נעוץ מתחלתן ממש קדש העליון וזהו כח הצומח שבה להצמיח גילוי אורו' עליוני ע"י מעשה המצוות ע"ש.

45 שאומרים לפני כל מצוה ומצוה

ההערה מציינת את דיון הרבי שם בנוסח "לשם ייחוד" הנאמר לפני כל מצוה.

הערת קה"ת

ראה לקמן נה, ג. ובמ"מ לשם. לקו"ש חל"ט ע' 46 הערה 26. ראה סה"מ תש"ב ע' כו [נעתק לקמן נה, ג]. הנסמן במאמרי אדה"ז — פרשיות לעי תקצב.

46 מאני מכבודות

בתלמוד מסופר שרבי יוחנן כינה את בגדיו "מכבדיי". הביטוי מציג את ה"כבוד" כלבוש, חיצוני לעצמות.

Shabbat 113a:14 שבת קי"ג א"י"ד

"וּכְבֹּדְתוּ מַעֲשֵׂוֹת דְּרָכֶיךָ". "וּכְבֹּדְתוּ" — שְׁלֹא יִהְיֶה מְלַבֹּשֶׁךָ שֶׁל שִׁבְתְּ כְּמִלְבֹּשֶׁךָ שֶׁל חוּל, וְכִי הָא דְרַבִּי יוֹחָנָן קָרִי לְמַאֲנִיה "מְכַבְּדוֹתֵי". "מַעֲשֵׂוֹת דְּרָכֶיךָ" — שְׁלֹא יִהְיֶה הִילּוּכְךָ שֶׁל שִׁבְתְּ כְּהִילּוּכְךָ שֶׁל חוּל. "מִמְצוֹא חֶפְצֶךָ" — חֶפְצֶךָ אֲסוּרִין, חֶפְצֵי שָׁמַיִם מוֹתָרִין. "וְדָבָר דָּבָר" —

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קיג, א.

47 את השמים ואת הארץ אני מלא

"הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאום הוי". כאן מדובר ב"אני", בעצמותו של ה', ולא בכבודו; אדמו"ר הזקן מצמיד זאת לסוכב כל עלמין.

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד

אִם-יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֵנִי לֹא-אֶרְאֶנּוּ נֶאֱמַר-ה' הֲלֹא אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא נֹאמְרִי

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' כג, כד.

48 בדי"ה אני לדודי

הדרוש "אני לדודי" (על חודש אלול) מבחין בין שני הפסוקים, כפי שמצטטת ההערה: "מלא כל הארץ כבודו" אינו מזכיר שמים ואומר "כבודו", ואילו "אני מלא" אומר "אני". ממלא כל עלמין הוא האור האלקי המלוכש בנבראים ומתחלק לפרטים; סוכב כל עלמין אינו מתלבש בהם אלא מקיף את כולם בשווה. עליו נאמר "אני מלא את השמים ואת הארץ", שכן אין מקום פנוי ממנו.

הערת קה"ת

לקמן לג, א ואילך. את השמים כו' אני מלא וכת"י מכה"כ ולא נז' שמים וגם ששם נא' אני כו' וכאן כי כבודו. דיש ממכ"ע וסוכ"ע ממכ"ע הארת האלקי

הנמשך בנבראי להחיותם כו' מתלבש בפנימיותם כו' והוא מתחלק לחלקי כו' סוכ"ע הארת והשפעת אלקות שאינו נמשך ומתלבש בתוך כו' להיות מושג כו' אלא בבחי' מקיף עליהם מלמע' כו' שסוכב לכולם בשווה וכו' הוא שנא את השמים ואת הארץ אני מלא דהיינו בחי' סוכ"ע דלית אתר פנוי מיני ע"ש.

49 שרפים עומדים ממעל לו

"שרפים עומדים ממעל לו, שש כנפיים שש כנפיים לאחד". השרפים, המשיגים את האור האלקי שבתוכם, הם המלאכים העליונים.

Isaiah 6:2 ישעיהו ו':ב

שָׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד בְּשָׂתַיִם יִכְסֶּה פָּנָיו וּבְשָׂתַיִם יִכְסֶּה רִגְלָיו וּבְשָׂתַיִם יְעוֹפֶה:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע' ו, ב.

50 האופנים . . ברעש גדול

המילים כאן מצטטות את Ezekiel 3:12. הקטע מופיע למטה.

Ezekiel 3:12 יחזקאל ג':י"ב

וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רֶעַשׁ גָּדוֹל כְּרוֹךְ כְּבוֹד־ה' מִמְּקוֹמוֹ:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from His place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה יחזקאל ג, יב-יג. ברכת יוצר.

51 ברעש גדול

"וקול כנפי החיות ... וקול האופנים לעומתם, קול רעש גדול". הרעש הגדול של האופנים והחיות, המתואר גם בברכת השחר, נובע מכך שאינם משיגים את האור שבתוכם.

Ezekiel 3:13 יחזקאל ג':י"ג

וְקוֹל כְּנָפֵי הַחַיּוֹת מְשִׁיקוֹת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָהּ וְקוֹל הָאֹפְנִיִּים לְעִמָּתָם וְקוֹל רֶעַשׁ גָּדוֹל:

also the noise of the wings of the living creatures as they touched one another, and the noise of the wheels beside them, even the noise of a great rushing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 וישלח רי"פ פ"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נר' דמפי הפ' דמי יעלה על יעקב ע"ש.

53 לעשות לי תיקון

המדרש אומר שכל מה שנברא בששת ימי בראשית זקוק ל"עשייה" — לעבודת גמר, כמו החרדל שזקוק להמתקה; ואפילו האדם זקוק לתיקון. הדבר מסייע להבין את "לעשות" במשמעות "לתקן".

Bereshit Rabbah 11:6 בראשית רבה י"א:ו'

פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיה, א"ל אם חביבה היא המילה מפני מה לא נתנה לאדם הראשון? א"ל מפני מה אותו האיש מגלח

ישעיהו, ה, ושם אי "תגש" וטה"ד "תגע" [כ].

58 הגבל את ההר וקדש

"והגבלת את ההר וקדשתו". קידוש הר סיני פירושו היה לתחום אותו בגדר, וזו הוכחה נוספת לכך שקדושה היא היבדלות.

Exodus 19:23 שמות י"ט:כג

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־ה' לֹא־יֻכַּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הַר סִינַי כִּי־אָתָה הָעֵדוּתָה בָּנוּ לֵאמֹר הִגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשְׁתּוּ:

And Moses said unto the L-RD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds 'about the mount, and sanctify it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יט, כג.

59 קדושים תהיו

"והייתם קדושים, כי אני הוי' אלקיכם קדוש". אדמו"ר הזקן מפרש זאת: "תהיו נבדלים".

Leviticus 19:2 ויקרא י"ט:ב

דִּבֶּר אֶל־כָּל־עֵדוּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי הוּא אֱלֹהֵיכֶם:

Speak unto all the congregation of the children of Israel, and say unto them: Ye shall be holy; for I the L-RD your G-d .am holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

60 בדיה לבבתני אחותי כלה

שם מוסבר השם הכפול שבקריאת שמע: "הוי' אלקינו" הוא סובב כל עלמין כשהוא לעצמו, ייחוד אבא ואמא, בחינת "הנסתרות"; גילוי בתוך ממלא כל עלמין הוא ייחוד ז"א ונוקבא. נוסף שם גם המינוח הקבלי לשני השלבים המתוארים בפסוקה זו.

הערת קה"ת

ראה לקמן שה"ש כט, א ה' אלקינו בחי' סוכ"ע בעצמו (והיינו ענין יחוד או"א שהמשכה זו מגילוי זה נק' סוכ"ע קודם שנמשך עדיין בבחי' ממכ"ע או"א הנסתרות כו' והמשכת סוכ"ע כשגא בגילוי בממכ"ע זהו הנק' יחוד זוי"ג) ע"ש.

61 לבבתני אחותי כלה

"לבבתני, אחתי כלה". זהו פתיחת המאמר בלקוטי תורה שאליו מפנה הטקסט לשם הסבר זה על קריאת שמע.

Song of Songs 4:9 שיר השירים ד':ט

לִבְבַתְּנִי אֲחֹתִי כְלָה לִבְבַתְּנִי בְּאֶחַת מְעִינֶיךָ בְּאֶחַד עֵינַי מְצֹרְנֶיךָ:

Thou hast ravished my heart, my sister, my bride; Thou hast ravished my heart with one of thine eyes, With one bead of .thy necklace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 אחד . . ז' רקיעים . . ד' רוחות העולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סמ"ק סי' קד. והובא בב"י או"ח ר"ס סא. ע' ברכות (יג, ב). [כ].

פאת ראשו, ומניח את פאת זקנו? א"ל מפני שגדל עמו בשטות, א"ל אם כן יסמא את עינו ויקטע את ידיו וישבר את רגליו על ידי שגדלו עמו בשטות, א"ל ולאלין מיליא אתינן, אתמחא, א"ל להוציאך חלק אי אפשר אלא כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריך למתוק, החיטין צריכין להטחן, אפילו אדם צריך תיקון.

A certain philosopher once asked Rabbi Hoshaya, saying to him: 'If circumcision is so dear to Him [G-d], why was it not given to Adam the first man?' He said to him: 'Why does this man [the philosopher] shave the corner of [the hair on] his head but leave the corner of his beard?' He replied: 'It is because this [the head hair] grew with him in his period of foolishness.' He said to him: 'If so, he should put out his ... eye, sever his hands, and break his legs

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ראה ב"ר יא, ו בפירש"י שם.

54 מלא כה"א כבודו

"קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות; מלאו כל הארץ כבודו". אדמו"ר הזקן מפרש את "כבודו" כזיו של ה', ממלא כל עלמין, בניגוד לעצמותו.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְלִי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is .the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ו ו, ג.

פסוקה 2

55 ושכנתי בתוכם

"ויעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". הפועל שכן, שפירושו "לשכון", הוא המקור לשם שכניה, שניתן לחיות השוכנת בתוך העולמות.

Exodus 25:8 שמות כ"ה:ח

וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם:

And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among .them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כה, ח.

56 שוה ומשוה קטן וגדול

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בפיוט וכל מאמינים.

57 אל תגע בי כי קדשתך

"האומרים: 'הישאר במקומך, אל תקרב אליי, כי קדוש אני ממך'". בפסוק נאמר "אל תקרב" (תיגש); בהערת קה"ת נאמר ש"אל תיגע" (תיגע) הוא טעות דפוס. מכאן ש"קדוש" פירושו נבדל.

Isaiah 65:5 ישעיהו ס"ה:ה

הערת קה"ת

63 אחד החי"ת היינו ז' רקיעים וארץ והדי הוא ד' רוחות העולם

הגמרא דנה בהארכת המילה "אחד" בקריאת שמע, ואומרת שלאחר שהמליך אדם את ה' למעלה, למטה ולארבע רוחות השמים, די בכך. אדמו"ר הזקן דורש בהתאם לכך את אותיות המילה "אחד".

Berakhot 13b:18 ברכות י"ג ב"י

תנו רבנן: "שמע ישראל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" זו קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא. אמר לקה רב לרבי חייא: לא תזינא לקה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים. אמר לקה: בר פחתי, בשעה שפצתי ידיו על פניו, מקבל עלי עול מלכות שמים.

Our Rabbis have taught: "Hear, O Israel, the L-rd our G-d, the L-rd is one" — that was the reading of the Shema' of R. Judah ha-Nasi'. Rab said to R. Hiyya, "I have never seen Rabbi receive the yoke of the kingdom of heaven upon himself." He replied to him, "Son of princes, at the time when he passed his hands across his face, he received upon himself the yoke of the kingdom of heaven".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

64 בדי"ה שובה ישראל

כפי שזכרנו בהערה, "אמרנו אליו כל" פירושו "כי אתה הוא הכל" — הכללות הכוללת את הכול, אור אין סוף המקיף את כל העולמות ונעלה מחכמה: למטה מחכמה יש התחלקות, ולמעלה ממנה אין התחלקות. הקטע קושר זאת לזעקה מעומק הלב, "ויצעקו אל אלקים בצר להם", המגיעה למעלה מן השכל.

הערת קה"ת

לקמן ש"ש סו, ד אמרו אליו כל לפי שאתה כל וכללות הכל דהיינו בחי' ואו"ס ב"ה הסוכני' שלמע' מהחכי כי מחכי ולמטה יש התחלקו' כו' אבל למע' מן החכי אין שום התחלקו' ולכן תשא כו'.

65 שובה ישראל

"שובה ישראל עד הוי' אלקיך". זהו פתיחת המאמר שהטקסט מצטט.

Hosea 14:2 הושע י"ד ב'

שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך:

Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stumbled in thine iniquity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 אמרו אליו כל

"קחו עמכם דברים ושובו אל הוי', אמרו אליו: כל תשא עוון". המאמר המצוטט מפרש את "כל" כשם לאור אין סוף הבלתי מתחלק.

Hosea 14:3 הושע י"ד ג'

קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵלֵי-ה' אֱמָרוּ אֵלָיו כָּל-תְּשָׁא עוֹן וְנִשְׁלַמָּה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ:

Take with you words, And return unto the L-RD; Say unto Him: 'Forgive all iniquity, And accept that which is good; So will we render for bullocks the offering of our lips

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 אין מלך בלא עם

במאמר קודם על פרשה זו נדונה מלכות, הנקראת "אמונה", שמקבלת מו"א ושבה מאיר גם אור הכתר. ההערה מפנה לשם בעניין מלכות ה'.

הערת קה"ת

עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. סי' החיים פי' גאולה פ"ב. בחי' וישב לח, ל. ראה לעיל ה, ד.

68 אין מלך בלא עם

רבנו בחי', בהסבירו מדוע בראש השנה אומרים "המלך הקדוש", כותב שיום הבריאה הוא תחילת מעשיו, "כי אין מלך בלא עם". אדמו"ר הזקן נעזר באמירה זו כדי להסביר מדוע העולם נראה כמצויאות נפרדת.

Rabbeinu Bahya, Bereshit 38:30 רבנו בחי', בראשית ל"ח:ל'

69 בכל לבבך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן מפרש את "ואהבת" כנגעו לכך שסובב כל עלמין יתגלה כ"אלקיך".

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 בכל לבבך בשני יצריך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות פ"ט, מ"ה.

71 בכל לבבך בשני יצריך

המשנה אומרת: "בכל לבבך — בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שגם ההסתר שמחולל היצר הרע נעשה מקור לאהבה.

Mishnah Berakhot 9:5 משנה ברכות ט:ה'

חֲזַב אָדָם לְבָרַךְ עַל הָרָעָה כְּשֶׁשֶׁהוּא מְבָרַךְ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמָר (דברים ו) וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל לִבְּךָ, בְּשֵׁנֵי יִצְרֶיךָ, בְּיֶצֶר טוֹב וּבְיֶצֶר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֲפִלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וּבְכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְמוֹנְךָ. דְּבַר אַחֵר בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הוּי מוֹדֵה לוֹ בְּמֵאֵד מֵאֵד. לֹא יָקָל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כִּנְגֵד שֶׁעַר הַמְּזוֹרָה, שֶׁהוּא מְכֻנָּה בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. לֹא יִכְנַס לְהֵר הַבֵּית בְּמִקְלוֹ, וּבְמִנְעָלוֹ. ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul [life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever ... treatment

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

"לכם זעק אל הוי': חומת בת ציון, הורידו כנחל דמעה". "החומה", ההסתרה של האור האלוקי, היא שמביאה את הלב לזעקה.

Lamentations 2:18 איכה ב:י"ח

צָעַק לָכֶם אֶל-אֲדֹנָי חוֹמַת בַּת-צִיּוֹן הוֹרִידִי כְנָחַל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל-תַּנְתִּי פוֹגַת לָךְ אֶל-תֵּדָם בַּת-עֵינָה:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 ויצעקו אל ה' בצר להם

"וַיִּצְעֲקוּ אֶל הוֹי" בְּצָר לָהֶם, מִמַּצְקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם". הביטוי חוזר בתהילים 107:28; מצוקת ההסתרה מביאה את האדם לזעוק אל ה'.

Psalms 107:6 תהילים ק"ז:

וַיִּצְעֲקוּ אֶל־הוֹי בְּצָר לָהֶם מִמַּצְקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם:

Then they cried unto the L-RD in their trouble, And He delivered them out of their distresses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קז, ו. כח.

74 בע"ת דמשכין לי בחילא יתיר

הוזהר מלמד שבעלי תשובה ממשיכים אותו למטה בעוצמה גדולה יותר מן הצדיקים. אדמו"ר הזקן קובע שזוהו תכלית ירידת הנשמה.

Zohar I, 129b זח"א קכט, ב

הערת קה"ת

זח"א קכט, ב.

75 מקום שבע"ת עומדין כו'

"במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד". הדבר מראה את מעלתו של בעל התשובה על פני הצדיק.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֶבְהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֶבְהוּ: מְקוֹם שֶׁבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין — צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינֶם עוֹמְדִין, שְׁנֶאֱמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב". "לְרַחוּק" בְּרִישָׁא, וְהִזֵּר "לְקְרוֹב". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָהּ: מֵאֵי "רַחוּק" — שֶׁהִיא רַחוּק מִדְּבַר עֲבִירָה מְעִיקָא. וּמֵאֵי "קְרוֹב" — שֶׁהִיא קְרוֹב לְדְּבַר עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשְּׂתָא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב.

76 הוי אלקינו הוי אחד

"שמע ישראל, הוי אלקינו, הוי אחד". אדמו"ר הזקן קורא את "הוי אלקינו" כבחינת סובב כל עלמין, ואת "הוי אחד" כהמשכתו בממלא כל עלמין.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד'

שמע ישְׂרָאֵל הַוַּיִּאֵלֵינוּ הַוַּיִּאֵחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 בכל מאדך

"בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן מפרש "בכל מאדך"

כאחבה שאין לה גבול, השייכת לעולם הזה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 אשר אנכי מצוך היום

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". אדמו"ר הזקן מדגיש את "אנכי" — עצמותו של ה' — ואת "היום" — העולם הזה.

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו'

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם עַל־לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79 אנכי מי שאנכי

שם מפרשים את "אשר אנכי מצוך היום" כ"אני, מי שאנכי, עצמותו", את "מצוך" כלשון של חיבור, ואת "היום" כעולם הזה, שבו אפשר להמשיך מעצמותו ממש, בשונה מ"מחר", העולם הבא; המטרה היא להמשיך למטה באמצעות תורה ומצוות את אין סוף, הסובב כל עלמין.

Deuteronomy 1:2 דברים א:ב'

אַחַד עָשָׂר יוֹם מִחֶרֶב דֶּרֶךְ הַר־שִׁעִיר עַד קֶדֶשׁ בְּרִנְעָ:

It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נסמן לעיל דברים א, ב.

80 היום לעשותם בעוה"ז

"ושמרת את המצוה... אשר אנכי מצוך היום לעשותם". זהו המקור לביטוי "היום לעשותם".

Deuteronomy 7:11 דברים ז:יא

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Avodah Zarah 3a:11-12 עבודה זרה ג' א:יא-י"ב

ומי מצית אַמְרַתְּ הַכִּי? וְהָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: מֵאֵי דְכִתְיָב "אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם", הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וְלֹא לְמַחֵר לַעֲשׂוֹתָם, הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וְלֹא הַיּוֹם לִישׁוּל שְׂכָר. אֵלֶּא, שְׂאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוּתֵי. וְאִמָּאֵי קָרִי לָקָה "מִצְוָה קִלְחָה"? מִשּׁוֹם דְּלִית בָּקָה חֶסְרוֹן כִּיס.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

דברים ז, יא. וראה ע"ז ג, א. וש"נ.

81 וכחשיכה כאורה

"גם חשך לא יחשיך ממך... ולילה כיום יאיר". לפני סובב אין הבדל בין חושך לאור.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יִחְשִׁיךְ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כַּיּוֹם יֵאִיר כְּחֻשְׁכָּה כְּאוֹרָה:

And now, Israel, what doth the L-RD thy G-d require of thee, but to fear the L-RD thy G-d, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the L-RD thy G-d with all thy heart ;and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים י, יב.

86 איך היראה היא מלתא זוטרתא כ"כ

הגמרא שואלת על הפסוק: "וכי יראה מילתא זוטרתא היא?", ומשיבה שעבור משה היא הייתה דבר קטן. אדמו"ר הזקן נותן תשובה משלו באמצעות שתי מדרגות של יראה.

Berakhot 33b:24-25 ברכות ל"ג ב:כ"ד-כ"ה

אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנניו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר "יראת ה' היא אוצרו". אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא. דאמר רבי חנינא: משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול, ויש לו — דומה עליו ככלי קטן. קטן, ואין לו — דומה עליו ככלי גדול.

Is, then, the fear of Heaven a small thing? Lo, R. Hannina has said in the name of R. Simeon b. Johai : The Holy One, blessed be He, has in His treasury nothing but the store of heavenly fear; as it is said, "And the fear of the L-rd which is His treasure" (Is. xxxiii. 6) ! Yes, in the estimation of Moses it was a small thing ; for R. Hannina said : A parable : [It may ... be likened] to a man from whom a large vessel

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לג, ב.

87 החרדה שנפלה על חברי דניאל

"ואני דניאל לבדי ראיתי את המראה, והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה, אבל חרדה גדולה נפלה עליהם". זו דוגמה ליראה שבאה מלמעלה, מעבר להשגתו של האדם עצמו.

Daniel 10:7 דניאל י"ז

ויראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויכרחו בהחבא:

And I Daniel alone saw the vision; for the men that were with me saw not the vision; howbeit a great trembling fell upon them, and they fled to hide themselves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 החרדה שנפלה על חברי דניאל משום דמזליהו חזי

הגמרא שואלת מדוע נחרדו חבריו של דניאל אם לא ראו, ומשיבה: "אף על גב דאינהו לא חזו, מזליהו חזו". אדמו"ר הזקן מזהה זאת עם המדרגה המקיפה.

Megillah 3a:11 מגילה ג א:י"א

"ויראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויכרחו בהחבא". מאן נינהו אנשים? אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: זה חגי וזכריה ומלכאי.

And I, Daniel, alone saw the vision; for the men that were with me saw not the vision; but a great quaking fell upon them, and they fled to hide themselves" (Daniel 10:7). Who

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, יב.

82 כד"ה צו את בניי

שם מסביר אדמו"ר הזקן שבעולם הזה יש לאדם בחירה חופשית והוא יכול לשוב גם לאחר שחטא, ואילו בעולם הבא הוא נשאר כפי שנמשך כאן. כפי שמצוטט בהערה, אור אין סוף עצמו, סובב כל עלמין, "שוה ומשוה קטן וגדול", ולפניו "כחשכה כאורה"; לכן מי שירד למקום נמוך מאוד יכול לעלות למקום גבוה מאוד.

הערת קה"ת

לעיל פי פנחס עה, ג ואילך ואוא"ס עצמו הסוכ"ע הוא השוה ומשוה קטן וגדול ולפניו כחשיכה כאורה כו ולכן אע"פ שירד מטה מטה יכול לעלות מעי מעי ע"ש.

83 צו את בניי כו את קרבני לחמי

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי". זוהי פתיחת המאמר שהטקסט מצטט לעניין זה.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב'

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

84 חייב אדם לברך מאה ברכות בכ"י

הוראתו של רבי מאיר שאדם חייב לברך מאה ברכות בכל יום. אדמו"ר הזקן מסביר שכל ברכה היא המשכה של סובב כל עלמין אל הגילוי.

Menachot 43b:15-17 מנחות מ"ג ב:ט"ו-י"ז

תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך רב חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומי טבי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות מג, ב.

פסוקה 8

85 ועתה ישראל מה ה' אלקיך

"ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך". אדמו"ר הזקן מסביר מדוע הפסוק יכול לומר "כי אם".

Deuteronomy 10:12 דברים י"ב:יב

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך לקחת בכל ידרכיו ולא תהבה אותו ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך:

were these “men”? Jeremiah — or some say, R. Hiyya b. Abba — said: These were Haggai, Zechariah, and Malachi
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)
הערת קה"ת
מגילה ג, א.

89 דמזלייהו חזי . . מקיף

בסוף פרק כ"ג מתואר סובב כל עלמין כאור מקיף, המעניק לעולמות את חיותם העצמית, בעוד שרק הארה ממנו מתלבשת בתוכם. על היראה הגדולה הבאה ממנו אומר התניא: "אם אין חכמה אין יראה", אף שלא כל מוח מסוגל להכילה.
הערת קה"ת
ועי' בספ"ב (ספכ"ג). [כ].

90 כי על יראה עילאה ארז"ל אם אין חכמה כו'

ההערה מביאה את הערת הרבי שם, המונה את המקומות שבהם נאמר "אם אין חכמה אין יראה" על היראה העילאה, ובהם מאמר זה, ומוכירה קושי ידוע בדברי רש"י ביומא עב, ב.

Numbers 16:2 במדבר ט"ז:ב'

וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמְאֹתָיִם נְשִׂאֵי עֲדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנֹשִׁישָׁם:

and they rose up in face of Moses, with certain of the children of Israel, two hundred and fifty men; they were princes of the congregation, the elect men of the assembly, men of renown

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בלקוי"ש חיי"ט ע' 54 הערה 37 מצוין: "תניא ספכ"ג, פמ"ג. לקוי"ת [כאן] ט, ג ואילך. במדבר טז, ב ואילך ובכ"מ. — וידוע הצ"ע בפרש"י יומא עב, ב ד"ה ותרעא".

91 אם אין חכמה אין יראה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות פ"ג, מ"ז.

92 אם אין חכמה אין יראה

"אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה". אדמו"ר הזקן מיישם את החלק הראשון על היראה העליונה.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג:י"ז

רבי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דָּרֶךְ אֶרֶץ. אִם אֵין דָּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין חֻמָּה, אֵין יִרְאָה. אִם אֵין יִרְאָה, אֵין חֻמָּה. אִם אֵין בִּינָה, אֵין דַּעַת. אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה. אִם אֵין קִמְחָה, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קִמְחָה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחֲכָמָתוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׁיו, לְמָה הוּא דוֹמָה, לְאֵילָן שֶׁנִּפְּיו מְרַבִּין וְשִׁרְשָׁיו מַעֲטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שְׁנֵאמַר (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר כְּעָרְכָה וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבֹא טוֹב וְשָׂכֵן חָרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no

Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom ...
Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

93 ישראל מתקשראן באורייתא

הוזהר מלמד שישראל קשורים לתורה, והתורה לקדוש ברוך הוא. באמצעות לימוד התורה מתגלה שורש הנשמה שלמעלה מהשתלשלות.

Zohar III, 73a זח"ג עג, א

הערת קה"ת

זח"ג עג, א.

94 וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר". זהו הפסוק הפותח את עשרת הדיברות, והוא מכוא למאמר שהטקסט מצטט.

Exodus 20:1 שמות כ"א:

וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר:

And G-d spoke all these words, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 על כל דיבור פרחא נשמתן

הגמרא מלמדת שבכל דיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא יצאו נשמות ישראל — זהו לשון הגמרא; אדמו"ר הזקן אומר "פרחא נשמתן". הדבר ממחיש את היראה העצומה שבגילוי בהר סיני.

Shabbat 88b:6 שבת פ"ח ב:ו'

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵצְתָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "נִפְשִׁי יֵצְאָה בְּדַבְרִי". וּמֵאַחֵר שֶׁמִּדִּיבּוּר רָאשׁוֹן יֵצְתָה נִשְׁמָתוֹ, דִּיבּוּר שֵׁנִי הֵיכָא קִיבְלוּ? — הוֹרִיד טַל שְׁעִתִּיד לְהַחְיֹות בּוֹ מַתִּים וְהַחְיָה אוֹתָם, שְׁנֵאמַר: "גִּשְׁם נִדְבוֹת תִּגְיָה אֱלֹקִים נִחְלָתָה וְנִלְאָה אֹתָהּ כּוֹנֵנְתָהּ". וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תָּזְרוּ יִשְׂרָאֵל לְאַחֲרֵיהֶן שְׁנִים עֶשְׂרִי מִיַּל וְהָיוּ מְלֹאכֵי הַשָּׁרֵת ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Shemot Rabbah 29:4-5 שמות רבה כ"ט:ד-ה'

דבר אחר: אנכי ה' אלקיך ר' אחא בר' חנינא פתח בו: (שם ג) שמעה עמי ואדברה (כמ"ש בעשרת הדברות עד) אמר רבי שמעון בן יוחאי: אמר להם הקב"ה לישראל: אלוה אני על כל באי עולם, אבל לא יחדתי שמי אלא עליכם, איני נקרא אלקי עובדי כוכבים ומזלות, אלא אלקי ישראל. אמר רבי לוי: שני דברים שאלו ישראל מלפני הקב"ה: שיראו כבודו וישמעו קולו והיו רואין את כבודו ושומעין את קולו, שנאמר (דברים ה): ותאמרו הן הראנו ה' אלקינו את כבודו ואת גדלו. וכתוב (שם) ואת קולו שמענו מתוך האש. ולא ...

Another matter: "I am the L-rd your G-d" - Rabbi Aha ben Rabbi Hanina began with this: "Hear, My people, and I will speak" (Psalms 50:7), until [the words]>: Rabbi Shimon ben Yoḥai said: The Holy One blessed be He said to Israel: 'I am the G-d over all of humanity, but I associated My name only with you. I am not called the G-d of idolaters, but rather, the G-d of Israel.' Rabbi Levi said: Israel requested two matters ... from before the Holy One blessed be He: That they

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

from Understanding, for it says: "to perceive the words of
"understanding" and "forsake not the Torah of thy mother
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

101 בד"ה מנורת זהב

כפי שמוכר בסיכום שבהערה, המצוות כפי שהן למעלה נעלות מן התורה,
אך גילויין בנפש האלקית נמשך באמצעות התורה, שהרי "החכמה תחיה
בעליה". באמצעותה מגיעים לקבלת עול מלכות שמים, הקודמת לקבלת
עול המצוות וממשיכה אל היריד וההיא של שם הוי'; התורה והמצוות
ממשיכות משם אל הווי' וההיא.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך לה, א בהקיצור המצוות כמו שהן למעי הן למעי מהתני. אך
כדי להמשיך הגילוי בנה"א הוא ע"י התני כי החכי תחיי ועל ידה יבא לקבלת
עומ"ש שקדם לעול מצות וקבלת עומ"ש ממשיך ממקור הראשון להיות
נמשך בבחי' י"ה דש' הוי' וע"י תומ"צ ממשיכים משם בבחי' ו"ה ע"ש.

102 מנורת זהב כולה

"והנה מנורת זהב כולה וגולה על ראשה". זהו פתיחת המאמר שהטקסט
מצטט על הפסוק "החכמה תחיה בעליה".

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מַה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגָלָה עַל־
רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיחָה עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־
רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have
seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon
the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven
pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top
;thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 נמנו וגמרו גדול תלמוד שמביא לידי מעשה

החכמים נמנו בעליית הגג בלוד והסיקו שהלימוד גדול, מפני שהוא מביא
לידי מעשה. אדמו"ר הזקן נעזר בכך כדי להראות שעשיית המצוות תלויה
בלימוד התורה.

Kiddushin 40b:8 קידושין מ' ב:ח'

וּכְבֹּר הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן וְזִקְנִים מְסֻבִּין בְּעֵלִית בֵּית נִתְּנָה בְּלוֹד. נִשְׁאַלָה
שְׂאִילָה זוּ בְּפִנְיָהֶם: תִּלְמוּד גָּדוֹל אוּ מַעֲשֶׂה גָדוֹל? נֶעֱנָה רַבִּי טַרְפוֹן
וְאָמַר: מַעֲשֶׂה גָדוֹל. נֶעֱנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: תִּלְמוּד גָּדוֹל. נֶעֱנָה כּוֹלֶם
וְאָמַר: תִּלְמוּד גָּדוֹל, שֶׁתִּלְמוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

104 ביי"ה ה' צור עולמים

"בטחו בהוי' עדי עד, כי ביה הוי' צור עולמים". הגמרא דורשת "צור"
מלשון "צרי": בשתי האותיות של י"ה נבראו העולמות.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:ד'

בְּטַחוּ בַּה' עַד־עֶד כִּי בְּקָה ה' צוֹר עוֹלָמִים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an ever-
lasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כו, ד.

105 ביידי נברא העוה"ב

בתלמוד נאמר: העולם הזה נברא באות ה"א, והעולם הבא באות יו"ד.
אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שגן עדן נברא בהארה בלבד, הנמוכה

פסקה 10

96 ודיברת בם

"ודיברת בם בשבתך בביתך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כלימוד תורה,
המוקדם לתפילין ולמזוזה בפרשת שמע, משום שהוא ממשיך למטה את
שורשם.

Deuteronomy 6:7 דברים ו':ז'

וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ
וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and
shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when
thou walkest by the way, and when thou liest down, and
when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 התורה הוא מזון לנפש

הגמרא מפרשת "משען לחם" (ישעיהו ג, א) כמורי התלמוד, על יסוד
הפסוק "לכו לחמו בלחמי". בהערת קה"ת מובא הדבר כמקור לכך שהתורה
היא מזונה של הנשמה.

Chagigah 14a חגיגה י"ד א

Zohar II, 210a זח"ב ר"ב, א

הערת קה"ת

ראה חגיגה יד, א. זח"ב ר"ב, א.

98 החכמה תחיה בעליה

"כי בצל החכמה בצל הכסף, ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה". אדמו"ר
הזקן מפרש "בעליה" כמצוות, שהן למעלה מהחכמה, ובכל זאת מקבלות
ממנה חיות.

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':י"ב

כִּי בְצֵל הַחֲכָמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְעֵלֶיהָ:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the
excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life
of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 ואורייתא מחכמה נפקת

דברי הוזהר שהתורה יוצאת מן החכמה. אדמו"ר הזקן נעזר בהם כדי
להעמיד את התורה למטה מהרצון העליון, שהוא שורש המצוות.

Zohar II, 121a זח"ב קכא, א

הערת קה"ת

זח"ב קכא, א. ראה שם פה, א.

100 ואורייתא מחכמה נפקת

מקום נוסף בוזהר, המובא בהערת קה"ת, לכך שהתורה יוצאת מן החכמה
העליונה.

Zohar, Yitro 21:378-22:389 ספר הוזהר, יתרו כ"א:שע"ח-כ"ב:שפ"ט

According to R. Judah, "father" represents Wisdom
(Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R.
Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing,
for we have been taught that the Torah emanated from the
Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated

בהרכבה מעצם הרצון העליון.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

106 וזאת המצוה אשר צוה ה' לעשות בארץ

"וזאת המצוה... אשר ציווה הוי' אלקיך ללמד אתכם, לעשות בארץ". כאן משיב המאמר על השאלה שהועלתה על פסוק זה.

Deuteronomy 6:1 דברים ו:א

וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה:

Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the L-RD your G-d commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 שמע ישראל

הפסוק הראשון של קריאת שמע, הבא אחרי "לעשות בארץ". קריאת שמע היא האמצעי העיקרי להמשכת סובב כל עלמין בתוך ממלא כל עלמין.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שמע ישראל אלקינו Havayah אחד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 ודברת בם מצות ת"ת

הערת קה"ת מפנה לBerakhot 21a למילים האלה.

Berakhot 21a ברכות כ"א א

Menachot 99b מנחות צ"ט ב

הערת קה"ת

ברכות כא, א. ראה מנחות צט, ב.

109 חובת הגוף הוא ונוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ

התלמוד פוסק שכל מצווה שהיא חובת האדם נוהגת הן בארץ הן בחוץ לארץ. לכן "בארץ" חייב להתפרש במשמעות אחרת מארץ ישראל.

Kiddushin 37a:3-4 קידושין ל"ז א:ג-ד

אמר רב יהודה: הכי קאמר: כל מצוה שהיא חובת הגוף - נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ, חובת קרקע - אינה נוהגת אלא בארץ. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "אלה החקים" - אלו המדרשות. "והמשפטים" - אלו הדינים. "אשר תשמרון" - זו משנה. "לעשות" - זו מעשה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

12 פסקה

110 שו"ה לשמור את כל חוקותיו

לפי ההערה, קטע זה של המאמר מצוטט שם.

הערת קה"ת

סעיף זה הובא בהמשך מים רבים תרל"ו פרק רא.

111 לשמור את כל מצותיו

"כדי שתיראו את הוי' אלקיכם, לשמור את כל חוקותיו ואת מצוותיו." הביטוי הראשון של "שמירה", שהמאמר מסביר כעת.

Deuteronomy 6:2 דברים ו:ב

למען תירא את-ה' אלקיך לשמר את-כל-חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוה אתה ובנך ובן-בנך כל ימי חייך ולמען יארכו ימיה:

that thou mightest fear the L-RD thy G-d, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 ושמרת לעשות

"ושמעת ישראל ושמרת לעשות." הביטוי השני של "שמירה".

Deuteronomy 6:3 דברים ו:ג

ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבו מאד באשר דבר ה' אלקי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש:

Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the L-RD, the G-d of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 ענין השמירה

ההערה מצטטת את השאלה שנשאלת שם: "לכאורה צריך להבין למה מעשה המצוות טעון שמירה"; הקטע הזה משיב עליה.

הערת קה"ת

"ולכאורה צ"ל למה מעשה המצוות צריכים שמירה" — המשך מים רבים שם.

114 אין לך עשב מלמטה

דברי רבי שמעון שאין לך עשב שאין לו מזל בשמים שמכה בו ואומר לו: "גדל". הם מראים שהדברים הגשמיים מקבלים את חיותם באמצעות המזלות.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י:ו

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו'. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושר בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאי ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtaro] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar I, 251a זח"א רנא, א

הערת קה"ת

ראה ב"ר י, ו. זח"א רנא, א.

115 אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל

הוזהר, המצוטט בהערת קה"ת, מביא את אותו רעיון: לכל דבר שצומח למטה יש כוח ממונה עליו למעלה.

Zohar, Addenda, Volume I 1:1 ספר הוזהר, תוספות, כרך א א':א

116 ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים

"אם לא תדעי לך, היפה בנשים, צאי בעקבות הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים." אדמו"ר הזקן מפרש את ה"גדיות" כמצוות ואת ה"רועים" כשבעת הרועים.

Song of Songs 1:8 שיר השירים א':ח

אם־לא תִדְעִי לָךְ תִּפְּהָ בְנָשִׁים צֵאִי־לָךְ בְּעֻקְבֵי הַצֹּאן וְרַעִי אֶת־גְּדִיֹתֶיךָ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרְעִים:

If thou know not, O thou fairest among women, Go thy way forth by the footsteps of the flock And feed thy kids, beside the shepherds'tents

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, ח.

117 גדא דהר שבגמרא

התלמוד מדבר על שחיטה "לגדא דהר", למזל השומר של ההר. מכאן ש"גד" פירושו מזל.

Chullin 40a חולין מ' א

הערת קה"ת

חולין מ, א.

118 העורכים לגד שלחן

"אשר ערך גד שולחן." שימוש נוסף במילה "גד" לציון כוח של מזל.

Isaiah 65:11 ישעיהו ס"ה:יא

וְאַתֶּם עֹזְבֵי ה' הַשֹּׁכְחִים אֶת־הַר קְדְשִׁי הָעֹרְכִים לְגַד שֻׁלְחָן וְהַמְמַלְאִים לְמִנֵּי מִמְסָר:

But ye that forsake the L-RD, That forget My holy mountain, That prepare a table for Fortune, And that offer mingled ,wine in full measure unto Destiny

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סה, יא.

119 הז' רועים אברהם יצחק וכו'

התלמוד מפרש את "שבעת הרועים" שבמיכה 5:4 כמנהיגים צדיקים, ובהם אברהם. הערת קה"ת מצטטת זאת בקשר לשבעת הרועים.

Sukkah 52b:13 סוכה נ"ב ב:י"ג

"וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם אֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאַרְצָנוּ וְכִי יִדְרֹף בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ וְהִקְמִינוּ עָלָיו שִׁבְעָה רְעִים וְשִׁמְנָה נְסִיכֵי אֲדָם." מאן גינהו "שִׁבְעָה רְעִים"? דָּוִד בְּאַרְצֵהוּ, אֲדָם שֶׁתּוֹמְשֵׁלָח מִיָּמֵינוּ, אֲבָרְהָם יַעֲקֹב וּמִלֵּשָׁה בְּשִׁמְאָלוֹ. וּמֵאֵן גִּינְהוּ "שִׁמְנָה נְסִיכֵי אֲדָם"? יִשִּׁי, וְשָׂאוּל, וְשִׁמְשׁוֹן, עָמוֹס, וְצִפְנִיָּה, צִדְקָיָה, וּמִשִּׁיחַ, וְאַלְיָהוּ.

And this shall be peace: when the Assyrian shall come into our land, and when he shall tread in our palaces, then shall we raise up against him seven shepherds and eight princes among men" (Micah 5:4). Who are the "seven shepherds"? — David in the middle, Adam, Seth and Methuselah on his right, and Abraham, Jacob and Moses on his left. And who are the "eight princes among men"? — Yishai, Shaul, Shmuel, Amos, Zephaniah, Zedekiah, the Messiah, and Elijah.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

ראה סוכה נב, ב. תיקונים שבז"ח קד, א.

120 כד"ה אם לא תדעי לך

כפי שמצוטט בהערה, "הרועים" הם שבעת הרועים, אברהם והשאר, הנקראים כך מפני שהם ממשיכים את התענוג העליון לכנסת ישראל. האבות הם המרכבה, ואילו לנו יש רק "משכנות הרועים" — הכלים שלהם, כגון חסד, הזרוע הימנית, שהוא הכלי לאברהם; על ידי רעיית הגדיים שם מגיעים למקום הרועים עצמם.

הערת קה"ת

תוֹרֵיָא וִיצָא כַּג, ג: על משכנות הרועים פ"י רועים הם ז' רועים אברהם. ונקי רועים ע"ש שממשיכין בחי' עונג העליון לכנס"י. והנה האבות הן הן המרכבה. אבל אנו אין לנו כח זה אלא במשכנות הרועים בחי' כלים מכלים שונים. חסד דרועא ימינא הוא כלי לבחי' אברהם אוהבי. שם תרעה את גדיותיך ועייז תזכה להגיע ולבא למדרגה גדולה מזו להיות על משכנות הרועים ולמעלה מבחי' משכנות דהיינו למקום הרועים עצמן.

פסקה 13

121 שומר את גרים

"הוי' שומר את הגרים; הוא תומך ביתום ובאלמנה". אדמו"ר הזקן קורא את "הגרים" כניצוצות שנגאלו, הזקוקים לשמירה.

Psalms 146:9 תהילים קמ"ו:ט'

ה' שֹׁמֵר אֶת־גֵּרִים יְתוֹם וְאַלְמָנָה יַעֲזֹד וְדָרָךְ רְשָׁעִים יַעֲזוֹת:

The L-RD preserveth the strangers; He upholdeth the fatherless and the widow; But the way of the wicked He maketh crooked.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמו, ט.

122 עושה משפט לעשוקים

"עושה משפט לעשוקים, נותן לחם לרעבים". ה"עשוקים" הם הניצוצות המוחזקים בידי הכוחות החיצוניים.

Psalms 146:7 תהילים קמ"ו:ז'

עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לְעֹשׂוֹקִים נֹתֵן לֶחֶם לְרַעְבִּים ה' מַתִּיר אֲסוּרִים:

Who executeth justice for the oppressed; Who giveth bread ;to the hungry. The L-RD looseth the prisoners

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 במשפט דאיהו רחמי

מקום נוסף בוזהר, המצוטט בהערת קה"ת, שבו "משפט" מתפרש כרחמים.

Zohar III, 85b זח"ג פה, ב

הערת קה"ת

תקו"ז בהקדמה יז, ב. זח"ג פה, ב.

124 במשפט דאיהו רחמי

בהקדמה לתיקוני זוהר (פתח אליהו) נאמר שהעולם מתנהל בדין וברחמים, "שהם צדק ומשפט", כך שמשפט הוא מידת הרחמים של הקו האמצעי. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לתאר את רחמי ה' על הניצוצות השבויים.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה-ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלגה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלגה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 14

125 לא גלו ישראל אלא כדי כו'

"ישראל לא גלו לבין האומות אלא כדי שיתווספו עליהם גרים". אדמו"ר הזקן מפרש את הגרים כניצוצות המתעלים באמצעות המצוות.

Pesachim 87b:14 פסחים פ"ז ב:י"ד

ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתווספו עליהם גרים, שנאמר: "וורעתיה לי כפארי". כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה פסחים פז, ב.

פסקה 15

126 תשובת המשקל

ההערה מפנה לשם בעניין "תשובת המשקל".

הערת קה"ת

ראה סה"מ עת"ר ע' סא.

127 והבעל תשובה צריך לזה יותר ממי שלא חטא

לפי ההערה, מכאור שם שהצורך הרב יותר של בעל התשובה בגדר נוגע רק לדרגה הנמוכה של תשובה.

הערת קה"ת

היינו רק במדרגה תחתונה דתשובה (כמפורש בסה"מ תש"ה ע' 42). אבל במדרגה עליונה דתשובה, הרי אדרבה הבע"ת יותר "מובטח" מצדיק" – לקו"ש חכ"ט ע' 235 הערה 50. וראה לקו"ש חל"ט ע' 97.

128 וכן אמר הה"ק המגיד

קובץ תורתו של המגיד עצמו, שבו ההערה מצאה את הדברים האלה.

הערת קה"ת

ראה לקו"א להח"מ כו, ג (הוצאת קה"ת). ראה עדי"ו בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) ס"י שצח. מים רבים תרל"ו פרק רא. סה"מ תש"ד ע' 136. ד"ה באתי לגני תשי"ג. נתבאר בלקו"ש ח"ד ע' 1182 ואילך. ח"י"ח ע' 121. חל"ט ע' 97.

129 אל יאמר אדם אי אפשרי בבשר

רש"י מביא את דבריו של רבי אלעזר בן עזריה, שאדם לא יאמר: "בשר חזיר מאוס בעיניי" או "אינני חפץ ללבוש שעטנז", אלא: "אני חפץ בכך, אבל מה אפשרי? אבי שבשמים גזר עליי". המגיד הגביל זאת למי שמעולם לא חטא.

Rashi on Leviticus 20:26 רש"י על ויקרא כ':כ"ו

ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. אם אתם מבדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנאצר וחבריו; רבי אלעזר בן עזריה אומר מניין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר, אי אפשרי ללבש כלאים, אבל יאמר אפשרי ומה אפשרי ואבוי שבשמים גזר עליי? ת"ל ואבדל אתכם מן העמים להיות לי, שתהא הבדלתכם מהם לשמי – פורש מן העברה ומקפד עליו על מלכות שמים (ספרא):

ואבדל אתכם מן העמים להיות לי AND I HAVE SEPARATED YOU FROM THE PEOPLES THAT YOU SHOULD BE MINE — If you hold yourselves apart from them then you will be Mine, but if not, you belong to (become subject to) Nebuchadnezzar and others like him. Rabbi Eleazar ben Azariah said, "Whence do we know that one should not say, "My soul loathes swine's flesh", or, "I have no desire to wear clothes which are a mixture of wool and linen", but one should say, ... "I would, indeed, like them

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

130 כל מיני רע ואיסורים מאוסים

הערת קה"ת מפנה לBamidbar Rabbah 8:2 למילים האלה.

Bamidbar Rabbah 8:2 במדבר רבה ח':ב'

הערת קה"ת

ראה מכילתא משפטים כב, כ בנוגע לגר. וראה במד"ר פ"ח, ב.

131 שהקב"ה מניח תפילין

הגמרא מלמדת שהקב"ה מניח תפילין. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שקדושת המצוות היא של הי עצמו.

Berakhot 6a:17-18 ברכות ו' א:י"ז-י"ח

אמר רבי אבין בר רב אדא, אמר רבי יצחק: מניין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין שנאמר: "נשבע ה' בימינו ובכורוע עזי". "בימינו" — זו תורה, שנאמר: "מימינו אש דת למו", "ובכורוע עזי" — אלו תפילין, שנאמר: "הי עז לעמו ותן".

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means ... Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Zohar I, 147a זח"א קמו, א

הערת קה"ת

ברכות ו, א. זח"א קמו, א.

132 צריכים שמירה שלא יהיה מזה יניקת החיצונים

שם נאמר שעבירה מכבה את האור שמצווה מדליקה בנפש, אך אינה מכבה את המצווה עצמה. "ושמרתם את מצוותי" פירושו לשמור על האור הזה

שלא יאבד, באמצעות "לקולו תשמעו" — קולה של תורה, שעבירה אינה יכולה לכבות.
הערת קה"ת
ראה גם לקמן פ' ראה כ, א.

133 מי יעלה בהר ה'

"מי יעלה בהר הוי, ומי יקום במקום קדשו?" העלייה דורשת טוהר של המניע.
Psalms 24:3 תהילים כ"ד:ג'
מִי־יַעֲלֶה בְּהַר־ה' וּמִי־יָקֻם בְּמָקוֹם קָדְשׁוֹ:
Who shall ascend into the mountain of the L-RD? And who shall stand in His holy place
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 נקי כפיים ובר לבב

"נקי כפיים ובר לבב". אדמו"ר הזקן מפרש "בר לבב" כלב שאין בו שום תערובת זרה.
Psalms 24:4 תהילים כ"ד:ד'
נְקִי כַפַּיִם וּבִרְלֶכֶב אֲשֶׁר לֹא־נִשָּׂא לְשׁוֹא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה:
He that hath clean hands, and a pure heart; Who hath not taken My name in vain, and hath not sworn deceitfully
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 בדי"ה כה תברכו

שם "יברכך ה'" היא העלאת הניצוצות, העולים מדי יום באמצעות אהבת התפילה; "וישמרך" היא השמירה הנחוצה לברכה זו מפני החיצונים, כדי שלא ינקו דבר מאותה אהבה בשל כך שאדם זוקף אותה לזכות עצמו.
הערת קה"ת
לעיל נשא כו, ג יברכך ה' להיות ריבוי העלאות ניצוצות הן כחיו נפה"א והבהמיות שבאדם ושבמאכלי כו ועולות למעלה בכל יום באתעדל"ת ע"י התפלה כו והנה על ברכה זו שהיא מאתעדל"ת נא וישמרך שהיא צריכה שימור מן המזיקי הם החיצוני כו שלא יהי להם יניקה מאה' זו להיות מחזיק טובה כו כי מי יעלה כו. — ביאור מחסיד בכת"י.

136 כה תברכו

"כה תברכו את בני ישראל". זהו הפסוק הפותח את המאמר על ברכת כהנים שהטקסט מצטט.
Numbers 6:23 במדבר ו:כ"ג
דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
Speak unto Aaron and unto his sons, saying: On this wise ye shall bless the children of Israel; ye shall say unto them
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 וישמרך

"יברכך הוי וישמרך". המאמר המצוטט מפרש את "וישמרך" כשמירה על הברכה מפני הכוחות החיצוניים.
Numbers 6:24 במדבר ו:כ"ד
יְבָרְכֶךָ וַיִּשְׁמָרְךָ:
The L-RD bless thee, and keep thee
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 ובדי"ה קול דודי

כפי שמצוטט בהערה, "ושמרתם את המצות" פירושו לשמור אותן שלא יחמיצו — כלומר, להישמר מגאווה ומהגבהת עצמו, חס ושלום.
הערת קה"ת

לקמן שה"ש טו, א וצריכה שמור ושמרתם את המצות שלא תבא לידי חימוץ ח"ו הגבהה והתנשאות ע"ש.

139 קול דודי

"קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים". זהו הפסוק הפותח את המאמר שהטקסט מצטט על שמירת המצות.
Song of Songs 2:8 שיר השירים ב:ח'
קול דודי הנה־זה בא מדלג על־ההרים מקפץ על־הגבעות:
Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 ושמרתם את המצות

"ושמרתם את המצות". הטקסט עצמו מציין את המקור (12:17); יש לשמור על המצה שלא תחמיץ.
Exodus 12:17 שמות י"ב:י"ז
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בָעָצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדְּאֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

141 וברכות פרשה עקב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
מאמנותן של בוי"ד אתה יודע אמונתו של הקב"ה שנאמן לשלם לישראל שכר מצות שהן עושין מנין שנא' (שמות יב) ושמרתם את המ'צות ע"ש (הרי דמפ' המ'צות כמו המצות, וא"כ מה שמפ' בקול דודי בשימור המ'צות שייך ג"כ בכל המצות).

142 ושמרתם את המצות היינו כל מצותיו

המדרש אומר שה' נאמן לשלם לישראל את השכר על המצוות שהם מקיימים, ומביא ראיה מן הפסוק "ושמרתם את המצות", שאותו הוא קורא "ושמרתם את המצוות". מכאן שהשמירה חלה על כל מצווה.
Devarim Rabbah 3:3 דברים רבה ג:ג'

143 בוח"ב תרומה (קל"א א')

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ליל אצטריך לנטורא דכתי' ליל שמורים (הרי מפ' שצריך שמירה כמבוי כאן ודוק).

144 שאמרו רז"ל . . אלא אפשי . . ואבי שבשמים

מאמר מאוחר יותר בלקוטי תורה, המביא גם הוא את דברי חז"ל "רוצה אני, ומה אעשה ואבי שבשמים גור".
הערת קה"ת
ספרא קדושים כ, כו. הובא ברש"י שם. על"ק האזינו הבי' (עד, א). וש"נ. [כ].

145 | הערת קה"ת מפנה לZohar, Terumah 9:74 למילים האלה.

Zohar, Terumah 9:74 ספר הזהר, תרומה ט':ע"ד

146 | כפי שמוכח בהערת קה"ת, הוזהר אומר שהלילה זקוק לשמירה, ככתוב: "ליל שמורים". אדמו"ר חזקן מביא זאת כמקור נוסף לצורך בשמירה.

Zohar, Terumah 10:81-88 ספר הזהר, תרומה י':פ"א-פ"ח

147 | ליל שמורים

"ליל שמורים הוא להו", להוציאם מארץ מצרים".

Exodus 12:42 שמות י"ב:מ"ב

לֵיל שְׁמֹרִים הוּא לַהֲוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלַּיְלָה הַזֶּה לַהֲוֹצִיאָם לְכַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם:

It was a night of watching unto the L-RD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the L-RD for all the children of Israel throughout their generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 17

148 | שמור זה משנה

הגמרא דורשת את המילים "אשר תשמרון" כמתייחסות למשנה. לכן, "שמירה" בתורה מתייחסת לתורה שבעל פה.

Kiddushin 37a קידושין ל"ז א

הערת קה"ת

עי קידושין לו, א — תשמרון זו משנה. ועי ספרי פי' ראה [יא, לב יב, א]. וברש"י פי' ואתחנן (ד, ו) עה"פ ושמרתם — זו משנה. ועלי"ק האוינו (עח, א) כדאי' בספרים. דרושים לשמע"צ (פז, א). ועל"ב בחקותי (מח, ד). ובאמת כלי' אדמו"ר הובא ברש"י ראה (יב, כח) ד"ה שמור זו משנה. [כ].

149 | שמור זו משנה

רש"י: "ושמרתם — זו משנה, שאתם צריכים לשומרה בתוכם כדי שלא תשכחו אותה". כפי שמצוין בהערת קה"ת, אלה ממש דברי אדמו"ר חזקן.

Rashi on Deuteronomy 12:28 רש"י על דברים י"ב:כ"ח

שמר. זו משנה שאתה צריך לשמרה בבטנה שלא תשכח, כענין שְׁנֹאֲמַר (משלי כ"ב) "כי נעים כי תשמרם בבטנה", ואם שְׁנִית אֶפְשָׁר שֶׁתִּשְׁמַע וּתְקַנֵּם, הָאֵל כָּל שְׂאִינוּ בְּכָלֵל מִשְׁנָה אֵינוּ בְּכָלֵל מַעֲשֶׂה (עיי' ספרי): את כל הדברים. שְׁתֵּהָא חֲכִיכָה עֲלֶיךָ מִצְוָה קִלְחָה כְּמִצְוָה חֲמוּרָה (שם): הטוב. כְּעִינֵי הַשְּׁמִימִים: והישר. כְּעִינֵי אָדָם:

שמר [AND HEAR (understand) ALL THESE WORDS WHICH I COMMAND THEE] — This implies (שמר the word) WHICH I COMMAND THEE] — This the studying of the oral law — that you must keep it within you that it should not be forgotten, just as it is said, (Proverbs 22:18) "[And apply thy heart unto my knowledge] them within (תשמרם) for it is a pleasant thing if thou keep thee", and only if thou learnest is it possible that thou wilt understand and fulfil the commands, but one who is not ... amongst those who study

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

150 | שמור זו משנה

רש"י על "ושמרתם ועשיתם": "ושמרתם — זו משנה". והו מקור נוסף לאותה הבנה.

Rashi on Deuteronomy 4:6 רש"י על דברים ד':ו

ושמרתם. זו מִשְׁנָה: ועשיתם. כְּמִשְׁמְעוּ (שם): כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. בְּזֹאת תִּתְּשְׁבוּ חֻכְמִים וְנִבְוִנִים לְעֵינֵי הָעַמִּים:

ושמרתם AND YE SHALL BE ON THE WATCH [TO DO] — This refers to the study of the laws (Sifrei Devarim 58), and what it implies: AND YE SHALL DO FOR THIS IS YOUR WISDOM AND UNDERSTANDING [IN THE EYES OF THE PEOPLES] — i.e. through this ye will be accounted wise and understanding men in the eyes of the peoples

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

151 | ע"פ תשמרו להקריב לי

שם התורה שככתב היא בבחינת "קוראת" ("קרבני"), והתורה שבעל פה היא בבחינת "שומרת" ("תשמרון"); כפי שמצוטט בהערה, על האדם שלא לאבד את בחינת יו"ד-ה"א שניתנה לו, והדבר נעשה באמצעות "שמור — זו משנה".

הערת קה"ת

לעיל פי' פנחס עו, ב. "וצריך שלא יהי מאבד ח"ו בחי י"ה שנותני לו והיינו עיי' שמור זו משנה".

152 | תשמרו להקריב לי

"את קרבני לחמי... תשמרו להקריב לי במועדו". המאמר המצוטט על פסוק זה מסביר את ה"שמירה" בתורה שבעל פה.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב

וְאֵת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרַתְּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנֵי לֶחְמִי לְאִשֵּׁי יָרִיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 | בדיה אחרי ה' אלקיכם תלכו

המצוות זקוקות לשמירה, כלומר, על הנר שהן מדליקות: עבירה מכבה נר זה ואת אש האהבה, אך אינה מבטלת את המצווה עצמה. "ואת מצותי תשמרון" כדי שלא תאבד, ואת באמצעות "ובקולו תשמעו" — קול התורה, שעבירה אינה מכבה.

הערת קה"ת

לקמן פי' ראה כ, א המצוות צריכות שמירה דהיינו הנר שנמשך מהן וכענין לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כיו ואמרו"ל עבירה מכבה מצוה שמכבה את הנר ונשקע אש האה' ועו"נ ואת מצותי תשמרו שלא יבא לידי איבוד ח"ו והיינו עיי' ובקולו תשמעו קול התני כיו ואינה מכבה תו ע"ש. — ביאור מחסיד בכת"י.

154 | אחרי ה' אלקיכם תלכו

"אחרי הוי' אלקיכם תלכו, ואתו תיראו, ואת מצותיו תשמרו, ובקולו תשמעו". המאמר המצוטט מפרש את "קולו" כקולה של התורה, השומרת

על המצוות.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֶיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ
וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear,
and His commandments shall ye keep, and unto His voice
shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall
ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

155 וכמ"ש בזהר דאורייתא היכלא עילאה דקוב"ה

הערת קה"ת מפנה לקטע זה בזהר, המתאר את התורה כהיכלו העליון של
הקדוש ברוך הוא.

Zohar II, 200a זח"ב ר, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב ר, א.

156 מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו

"מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע
אמות של הלכה". אדמו"ר הזקן מתאר את ההלכה כ"ביתו" של ה'.

Berakhot 8a:18-19 ברכות ח' א"י"ח-י"ט

וְהִינֵנוּ דְאָמַר רַבִּי חֲזִיָּא בַּר אֲמִי מְשַׁמֵּיָּה דְּעוּלָא: מִיּוֹם שְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
אֵין לוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֶלְכָּה בִּלְבַד.
וְאָמַר אַבְיִי: מְרִישׁ הָהוּא גְרִיסְנָא כְּגוֹ בֵּיתָא וּמְצַלִּינָא בְּבִי כְּנִישְׁתָּא. כִּיּוֹן
דְּשִׁמְעָנָא לְהָא דְאָמַר רַבִּי חֲזִיָּא בַר אֲמִי מְשַׁמֵּיָּה דְּעוּלָא — מִיּוֹם שְׁחָרַב
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל
הֶלְכָּה בִּלְבַד — לֹא הָיָה מְצַלִּינָא אֶלָּא הֵיכָא דְּגְרִיסְנָא.

That agrees with what R. Hiyya b. Ammi said in the name of
'Ulla : Since the day the Temple was destroyed, there is left
to the Holy One, blessed be He, in His Universe the four cu-
bits of Halakah alone. And Abbai said ; At first I used to study
at home and pray in Synagogue, but after hearing the state-
ment of R. Hiyya b. Ammi in the name of 'Ulla — "Since the
day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One,
... ,blessed be He

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ח, א.

157 וכל בניך לימודי ה'

"וכל בניך לימודי הוי', ורב שלום בניך". זהו הפסוק שעליו מבססים חז"ל
את הביטוי "בניך".

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great
.shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נד, יג.

158 א"ת בניך אלא בוניך

"תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם... אל תקרי בניך אלא בוניך".
אדמו"ר הזקן מפרש זאת כבניית ביתו של ה' באמצעות התורה שבעל פה.

Berakhot 64a:14 ברכות ס"ד א"י"ד

אֵל תִּקְרֵי "בְּנֵיךָ" אֶלָּא "בּוֹנֵיךָ". "שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ וְאֵין לְמוֹ
מְכַשׁוּלִי". "יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילָךְ שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ". "לְמַעַן אַחֵי וְרַעֲי
אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ. לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבָקֶשָׁה טוֹב לָךְ". "הִי עַז
לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם".

Great peace have they that love Thy law; and there is no"
stumbling for them" (Ps. cxix. 165). "Peace be within thy
walls, and prosperity within thy palaces" (ibid, cxix. 7).
"For my brethren and companions' sakes, I will now say,
Peace be within thee" (ibid. v. 8). "For the sake of the house
of the L-rd our G-d, I will seek thy good" (ibid. v. 9). "The
L-rd will give strength unto His people ; the L-rd will bless
His people with peace" (ibid. xxix. 11)[2]

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות סד, א.

פסוקה 19

159 ערבים עלי ד"ס יותר מיינה ש"ת

על "כי טובים דודיך מיין" אומרת הגמרא שכנסת ישראל אומרת לה'
שדברי אהוביו, החכמים, ערבים לה יותר מיין התורה. אדמו"ר הזקן מסביר
מדוע: דברי החכמים הם גדר לתורה.

Avodah Zarah 35a:6 עבודה זרה ל"ה א"ו

הַשִּׁיאוּ לְדַבֵּר אַחֵר וְכוּ'. מֵאִי "כִּי טוֹבִים דּוּדִיךְ מִיִּין"? כִּי אֶתָּא רַב דִּימִי
אָמַר: אֲמַרְהָ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
עֲרִיבִים עָלֶי דְּבָרֵי דּוּדִיךְ יוֹתֵר מִיִּינָהּ שֶׁל תּוֹרָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שהש"ר א ע"פ כי טובים דודיך (ב). וראה ע"ז לה, א. ע"ל משות (פה),
רע"א. וש"נ. [כ].

160 בדי"ה ושמע אביה

המאמר על נדרים מסביר כיצד ה"אב", אהבה רבה, מבטל את הקשרים
והאיסורים הכובלים את כנסת ישראל. הטקסט מפנה לשם בעניין דברי
סופרים כגדר לתורה.

הערת קה"ת

לעיל משות פה, א.

161 ושמע אביה

"ואביה שמע את נדרה". תחילת המאמר שהטקסט מצטט.

Numbers 30:5 במדבר ל"ה:

וְשָׁמַע אֲבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאֶסְרָהּ אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ וְהִחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ
וְקָמוּ כָּל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אֶסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יִקּוּם:

and her father heareth her vow, or her bond wherewith she
hath bound her soul, and her father holdeth his peace at
her, then all her vows shall stand, and every bond wherewith
.she hath bound her soul shall stand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

162 אני חומה

"אני חומה ושדי כמגדלות". החכמים דורשים את המילה "חומה" על התורה.

Song of Songs 8:10 שיר השירים ח:י

אני חומה ושדי כמגדלות אז הייתי כעניו כמוצאת שלום:

I am a wall, And my breasts like the towers thereof; Then was
I in his eyes As one that found peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 נקבה תסובב גבר

"נקבה תסובב גבר". הפסוק שהגמרא מביאה כמקור ל"חומה".

Jeremiah 31:22 ירמיהו ל"א:כ"ב

עד־מתי תתחמקין הבת השובבה כִּי־כָרָא ה' הַדָּשָׁה בְּאָרֶץ נִקְבָּה תְּסוּבֵב
גִּבֹּר:

How long wilt thou turn away coyly, O thou backsliding
daughter? For the L-RD hath created a new thing in the
earth: A woman shall court a man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' לא, כא.

164 הגמרא אומרת שאדם שאין לו אישה חי "בלי חומה", כמו שנאמר: "נקבה תסובב גבר". אדמו"ר הזקן מסיק שה"חומה" היא התורה שבעל פה.

Yevamot 62b:14 יבמות ס"ב ב:י"ד

בְּמַעֲרָבָא אָמְרִי: בְּלֹא תוֹרָה, בְּלֹא חוּמָה. בְּלֹא תוֹרָה, דְּכַתִּיב: "הָאִם אֵין
עֲזָרְתִּי כִּי וְתוֹשִׁיָּה נִדְחָה מִמֶּנִּי". בְּלֹא חוּמָה, דְּכַתִּיב: "נִקְבָּה תְּסוּבֵב
גִּבֹּר".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

165 בדיה וכל בניך

שם מביא אדמו"ר הזקן את המאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולםם... אל תקרא בניך אלא בוניך", ושואל מדוע נדרש לימוד זה, כאשר "למודי הוי"ו כבר מתייחס לתלמידי החכמים.

הערת קה"ת

לקמן פ' ראה כט, א ואילך.

166 ודברי אשר שמתי בפיו

"ודברי אשר שמתי בפיו לא ימוש מפיו". דברי התורה שאדם אומר הם דברי ה'.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֵנִי וְאֵת בְּרִיתִי אֹתָם אָמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְדִבְרֵי אֲשֶׁר־שָׁמַעְתִּי בְּפִי
לֹא־יִמְשֻׁוּ מִפִּי וּמִפִּי יֵרָע וּמִפִּי יֵרָע אָמַר ה' מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the
L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I
have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth,
nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy
seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע' נט, כא.

167 אני המשנה המדברת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מגיד מישרים ס' ויקרא בתחלתו, ובכ"מ.

168 אלו ואלו דא"ח

בת קול הכריזה על המחלוקות שבין בית שמאי לבית הלל: "אלו ואלו דברי אלקים חיים". אדמו"ר הזקן מסיק שה' מדבר בפיהם של לומדי התורה שבעל פה.

Eruvin 13b:10 עירובין י"ג ב:י

אָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁלֹשׁ שָׁנִים נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל,
הִלְלוּ אוֹמְרִים: הִלְכָה כְּמוֹתֵנוּ, וְהִלְלוּ אוֹמְרִים: הִלְכָה כְּמוֹתֵנוּ. יֵצְאָה בַּת
קוֹל וְאָמְרָה: אֵלֹו וְאֵלֹו דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים הֵן, וְהִלְכָה כְּבֵית הֵלֵל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין יג, ב. וש"נ.

פסוקה 20

169 למחסה ולמסתור מזרם וממטר

"ותהיה סוכה... למחסה ולמסתור מסער וממטר". דימוי הבית המגן.

Isaiah 4:6 ישעיהו ד:ו'

וְסִכָּה תִּהְיֶה לְצִלְיוֹנִם מִחֶרֶב וּלְמַחְסֶה וּלְמַסְתוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר:

And there shall be a pavilion for a shadow in the day-time
from the heat, and for a refuge and for a covert from storm
and from rain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

170 אם ה' לא יבנה

"אם הוי' לא יבנה בית, שווא עמלו בוניו בוי". בניית בית התורה תלויה בחלקו של ה' בה.

Psalms 127:1 תהילים קכ"ז:א

שִׁיר הַמַּעֲלֹת לְשִׁלְמֹה אֲסִי־ה' לֹא־יִבְנֶנָּה בֵּית שְׂוֹא עֲמִלּוֹ בּוֹנֵיוֹ בּוֹ אֲסִי־ה'
לֹא־יִשְׁמְרֵעִיר שְׂוֹא שְׂקֵד שׁוֹמֵר:

A Song of Ascents; of Solomon. Except the L-RD build the
house, They labour in vain that build it; Except the L-RD
keep the city, The watchman waketh but in vain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קכו, א. [כ].

171 וכל בניך למודי הוי'

"וכל בניך לימודי הוי'". תחילה צריך להיות "לימודי הוי'ו" כדי להיות אחד מן ה"בונוס".

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great
shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

172 ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך". הכמיהה שבלב צריכה לבוא לפני הבנייה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 רוח אייתי רוח ואמשיך

לימודו של הוזהר, שרוח מלמטה מביאה וממשיכה רוח מלמעלה. הכמיהה שבלב ממשכה אלוקות לתוך הלימוד.

Zohar II, 162b זח"ב קסב, ב

הערת קה"ת

זח"ב קסב, ב.

פסקה 21

174 למען תירא את ה' אלקיך

"כדי שתירא את הו' אלקיך, לשמור את כל חוקותיו ואת מצוותיו". היראה מופיעה תחילה בפסוק, לפני השמירה.

Deuteronomy 6:2 דברים ו:ב

למען תירא את ה' אלקיך לשמר את כל חוקותיו ומצוותיו אשר אנכי מצוה אתה ובנה ובנה כל ימי חייך ולמען יארכו ימיה:

that thou mightest fear the L-RD thy G-d, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 האומר אין לי אלא תורה

דברי רבי יוסי, כפי שהגמרא מסבירה אותם: מי שאומר שאין לו אלא תורה, אין לו אפילו תורה. לימוד בלבד, בלי יראה ומעשים, אינו שומר על כוחו.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה

ערכי שלציון — דעבדי שְלוף דוץ. תוקע עצמו לדבר הלכה — דתגיא, רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו תורה — אין לו תורה. פשיטא! אלא: כל האומר אין לו אלא תורה — אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא! אלא דאפילו תורה אין לו. מאי טעמא? אמר רב פפא, אמר קרא: "ולמדתם וצויתם" — כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה, כל שאינו בעשיה אינו בלמידה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב.

פסקה 22

176 מתניתין מלכתא

בתלמוד מופיעות המילים "משנתנו מלכה" כסימן לזיהוי ההלכות שהן של רב מלכיא. אדמו"ר חזקן משתמש בביטוי כדי לתאר את מלכותה של המשנה, המרחיקה ממנה זרים.

Beitzah 28b:14-15 ביצה כ"ח ב:יד-ט"ו

רב פפא אומר: מתניתין ומתניתא — רב מלכיא. שמעתתא — רב מלכיא. וסימניה: מתניתין מלכתא. מאי ביניהו? איכא ביניהו שפחות. מתניי לא יאמר אדם לטבח: שקול לי דינר פשר, אבל שוחט ומחלק ביניהם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ביצה כח, ב.

פסקה 23

177 וזאת המצוה אשר צוה ה' לעשות בארץ

"וזאת המצווה... אשר הו' אלקיך ציווה ללמד אתכם, לעשות בארץ". נקרא כעת כהמשכת סוכב כל עלמין לתוך ממלא כל עלמין.

Deuteronomy 6:1 דברים ו:א

וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה:

Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the L-RD your G-d commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 למען תירא

לפי ההערה, הרשימה של אדמו"ר האמצעי המודפסת שם היא ביאור למאמר "וזאת המצוה" שלעיל.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בטה"מ תקס"ח ע' שפז — ושם הוא ביאור על ד"ה וזאת המצוה דלעיל. מאמר זה נמצא בבוקר 1101 גו"כ"ק הצ"צ (חלק מהלקו"ת עם הגהות) ורשום בראשו: ביאור ע"פ וזאת המצוה. ובמ"א נזכר בגו"כ"ק הצ"צ (ביכל 1122 ריד, א): ביאור ע"פ וזאת המצוה המתחיל למען תירא. באוה"ת דברים כרך ז ע' ב'שיג מציין מאמר זה "ביאור נחמו דתקס"ח". הגהה למאמר זה נדפס באוה"ת דברים כרך ו ע' ב'רל. חלק מהמאמר נמצא בהמשך מים רבים תרל"ו פרקים קצה-רא.

179 ושמרת לעשות

"ושמעת ישראל ושמרת לעשות". ה"שמירה" השנייה היא השמירה מבחוץ.

Deuteronomy 6:3 דברים ו:ג

ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבו מאד כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך ארץ ובת חלב ודבש:

Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the L-RD, the G-d of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 ודברת בם

"ודברת בם". לימוד התורה, שבכתב ושבעל פה, המספק את שתי השמירות.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובילכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Daf Shevui (CC0); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/vaeschanan/8/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/vaeschanan/8/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק